

5266

I Mag. S. S. S. P

Literat. 240.

XIX. e. 5.

COMITIA
SAPIENTVM.

Scriptore

IOANNE INNOCENTIO
PETRICIO,

Medico & Historiographo in Aca-
demia Cracouiensi.

*Bibliotheca Collegii
Majoris
versitatis Crac.*
PARS PRIMA.

CRACOVIAE,

Ex Officina Typographica Francisci Casarij,

ANNO DOMINI M. DC. XXVIII.

M. Luca Simonelli. C. M.

IN STEMMA.

G.

C.

P.

Z.

D. Z.

C.

S.

V. C.

Belligero premitur sub quadrupedante Cerastes
Lunaq; sydeream circinat orbe facem.
Namq; Ducum æthereo generi, & bellantibus armis,
Fulgurat hinc splendor, robur ab inde venit.

M. Jacobus Vitellius, Collega Maior.

5266 I

Illmo Principi ac Domino,
D. G E O R G I O
D V C I I N Z B A R A Z,
C A S T E L L A N O
Cracouiensi:

PINSCENSI, SOCALIENSI, ZARNOVE-
CENSI, VISLICENSI, &c. &c.

Capitanoo.

JOANNES INNOCENTIVS PETRICIVS S. & F.

PRIMUM TE PRINCEPS
ILLVSTRISIME conueni-
unt, nomenq; Tuum ad publicum fa-
uorem deposcunt, quos hic vides, Sa-
pientes. Alij, didicimus experimen-
to, quam religiosè etiam à salutanti-
bus adiri consueuisti, quam multa obstantia, quam ma-
gnam circa vos, que, licet undiq; pateatis, sepe nos dimo-
uet, habetis custodiam, in solâ amplitudine & splendore:
hi, quanquam istud & quicquid ad se pertineret intellexe-

) (2

vunt,

DEDICATORIA.

runt, non timuerunt tamen apud Te insolentiam vel repulsam. Absit PRINCEPS: nullius hic temeritas in Cynicorum erumpit superbiam, ut non aestimet Alexandrum, non perdit etiam in Sapientibus ius suum vestri reuerentia & respectus, sed cum utroq; magnus immineres, nescio utrum laudabilius fuerit, Fortunam in Te agnoscere, quam etiam in pessimis habet, veneratione, an Virtutem, quam nisi in optimis prestat, fiduciam & facilitate. Sunt quidem & illa, quibus unumqueng perstringis, luculenta testimonia Virtutis Tue, sunt care Tue merces, non nisi magnis meritorum pretiis à gentilibus Tuis Tibi, Teq; ipso comparate: Natalium splendor, in quo, quam educatio, quam hortator aliquis, quam ipsum virtutis nomen cognitum Tibi fuisset, antè idoneus dignusq; maioribus, conscientiam & indole fuisti: Opum amplitudo, in qua simili cum Deo munere, preter benefaciendum virtutesq; propagandum, nullam Tibi ad alia facultatem reliquisti: Nominis decus, quod iam multiplicatum glorie insignibus, illustrius Tuam serie continuationeq; reddidisti: Senatoria dignitas, in qua plena meritorum consecutione, principem statim primumq; locum obtinuisti: iam tot tituli, tot appellationes, quibus celum nostrum repleuisti: hec tamen omnia, quantumuis in Te
mira-

DEDICATORIA.

miraremur, sufficeremus, in virtutibus reponeremus, liberè dicam, alia pretulimus; unà tantum causa: Fortune, que simul cum his aderat, verecundiam. Minora, fatemur, & si cum prioribus conferantur, inferiora erant, que nos ad Te inuitarunt, que adduxerunt, literæ, doctrina, eruditio, sine iactantia, fastu, vanitate; adhec pari librâ mixta comitas cum grauitate, modestia cum potestate, simplicitas cum auctoritate, constans omnium equabilitas, equalis omnium constantia: sed fuit quiddam in his, quod nobiscum consentiret, & seu naturâ seu affectu mitioribus & quasi familiarioribus dotibus addicti, virtutibus quidem Tuis pretulimus, sed non nisi alias virtutes. Peruenit tamen ex aliis ad alias veneratio, & sicut ubi una virtus, ibi omnes adsunt, ita quem aliqua in Te honorem, eum omnes habent. Non est ingenij nostri illarum magnitudinem colligere, longamq; replicando memoriam, merita cuiusq; conuenienti comparatione connectere: literas, doctrinam, ipsam Tuam Prudentiam quanti fecimus, ex eo cognosces, quod nulla sine hac virtus Tua stetit. Nolo ego referre, quoties illa exacerbatos in republica ciuium animos, atq; in mutuas surgentes pernicies sedauit, quoties turbulentas minas, periculosas offensas, erumpentes seditio num faces extinxit, quoties eius opem respubli-

DEDICATORIA.

ca requisivit, quoties consilium in ambiguis, medellam in rebus afflictis imploravit: nulla his magis adhuc, quàm sola prudentia laudatur. Debuiſti hanc ſaltim in aliquo præſtare nobis, ut dignitatem non habere modo ſed etiam exercere, ut vel ne ideo Senator dicereris, quod tantùm fueris. At quantam Tu ſimul virtutum turbam hæc unâ produxiſti? Temperantiam, cum nulli commodo publico utilitatique, priuatum ſinum paſiſti. Pietatem, cum Tuas offenſas publicæ ſaluti remittendo, ſingulos, vniuerſos, vel pro beneficio, quod ſui muneris eſſe ſcirent, reſumere libertatem, inuigilare publicis commodis, commoueri temporum vice, capeſſere afflictæ reipublicæ curas, exorare, hortari non remiſiſti. Conſtantiam, cum in nullius gratia, oſtentatæque ſpei auctoramentum & ſententiam pedibus tranſuiſti, neque ad diuerſiſſimam partem à Tuâ dignitate æquitatēque reſceſiſti. Fortitudinem, cum potius dicere que velles odioſum ſed honeſtū, quàm que nolles miſerū & turpe reputando, res his temporibus inter ſe diſſociabiles, dignitatem libertatemque miſcuiſti. Vnde magnum quoque Tibi his ciuium amorem, magnam fidem peperiſti: ut quoquo vocares, Te alacres & ſecuri ſequerentur, quicquid ſuaderes, Tibi tam propè parerent quàm Regi, tam fiderent, quàm ſibi. Non rationibus colligam quod experimentis probatum

DEDICATORIA.

tum eſt. An ſpes aliqua paulo ante fuit, ampliſſimam regni Curiam, circumuentam ancipiti hoſtium ciuiumque metu, cum inde armis, hinc diſcordiâ, quâ iam perire nihil ſine vniuerſo nobis poterat, agigaretur, ab aliquo expediri liberarique poſſe? Factum; cum diuinam prudentiam, hoc eſt, Tuam interpoſuiſti. Amouiſti haud mora inſteſtimum malum, ſuſtulſti peſſimum exemplum, & quamuis hoc idem alij conarentur, Tibi tantùm obtemperatum eſt, Tu concordiam, Tu Comitia perfeciſti. Itum in ſuffragia eſt, impetratum quod poſtulabatur, interque alia laudanda, deſeruiſtus lucra, nobis ſeruauimus noſtras meſſes, ac ne hoſtilibus uſibus anni exuberarent, clauſimus apud nos, exterarum quoque gentium abundantiam vel famem. Vide PRINCĒPS, in quot vias ab una prudentiâ; in quot laudes progreſſus eſ; tantòque etiam illuſtiores, quantum excellentibus ingeniis, ſæpius didicimus deſuiſſe artes, quibus ciues regerent, quàm quibus hoſtes ſuperarent. Sed num hoſtes quoque Tibi deſuerunt? num arma? num ille idem in periculis animus? Parumne Te experti aſperri-mâ expeditione in Turcas ad Buſſam fuimus? Vbi poſt caſtra, manus, equos, viros, conſtantiam, perſeuerantiam, quid tandem habuimus, quo hoſtem vicimus, præter Te ipſum? Querebat iam ille perteſus belli, aliquod diſceſſionis

DEDICATORIA.

secessionis suæ pretium, contentus oppidi unius, sibi insensu inimicisq; vltione, longâ contentione illud à nobis, quod Taurum erat, deposcebat, Bersadam nominabat, Bersadam in conditionibus, in summâ pacis ponebat, flagitabat: nos quoq; cum hoste eandem à Te rogauimus, in necessitate attulimus, monstrauimus, quâ unâ tunc potuit redimi patria, hostis amoueri. Leue munus, quod libenter patrie dares, erat, sed quàm amplius in eo de fortitudine haberes, illo demonstraſti, quod nemo à Te impetrauit. Excogitaſti ad nostras preces aliud quiddam, quod pari in patriam pietate, impari nobiscum mente virtuteq; prestares: antequam hostes, antequam nos sensissemus, sperissemus, maximâ precipitiq; celeritate ad hoc missis equitibus, ipse oppidum deuſſiſti, controuerſiamq; & bellum flammis reſtinxiſti. Magnæ hæc PRINCEPS laudes sunt, pulcherrimi fructus animi, consilij, prudentie Tue. Neq; hoc unum tantum nobis experimentum, sed aliud alio maius pulchriusq; preſtiſti. Vel illud adhuc cuiusmodi eſt, cum regnum, fatis haud dubiè malè nobis cogitantibus, inopinatò ab omni parte agitatum ac perterritum, pro vitâ iam propè suâ saluteq; extimuit? Hic animos oculosq; percellerant rapte per perfidiam prouincie, immiſſus in interiora regni hostis, portus proditi, aperti aditus, agri, arces, urbes,

DEDICATORIA.

urbes, homines, sine prelio, sine morâ, momento auerſi, capti, traditi: hic nihil à nobis in ista prouisum paratumq;: hic plures alij hostes, hic ipsi vicini, palam aut occultè ad occasionem insensu paratiq;, Moschi, Tartari, Turca, ceptum statimq; compositum cum Ferdinando Cesare bellum, Mansfeldiani amisso Duce vagi, capiti iam Reipublicæ, Coronæ regie, è Silesiâ proximòq; imminentes. Si, quis tunc laborantibus succurrit, quis opem manumq; nobis porrexit, quaſiero: an non Tu, qui Te primum in Tua parte opposuiſti? Si, quis hostem exterruit, arma ei ex manibus excuſſit: an non Tuidem, qui Tuis pariter exsonuiſti, qui nostra strinxisti? Ad Te tunc reſpeximus, Tibi obtemperauimus, ad Tuam vocem, auctoritatem, in Comitola extra ordinem conuenimus, pecuniam obtulimus, arma, viros comparauimus, ad nomen, delectum reſpondimus, ipsi deniq; in ferro, in excubiis fuimus. An hæc frustra, an in cassum suscepimus, iniuimus, fecimus, fatentur dolenter ij, qui nobis non crediderunt. Sentis verò iam PRINCEPS, ut omnia, quæcunq; continenter meditaris, quæcunq; aggrediendo nobis exponis in lucem, ab altitudine animi à Tua prudentia proueniant, ut nihil se ab eâ diuelli separariq; permittat, ut quamcunq; in Te virtutem sumimus, sequantur omnes, datâq; per unam viâ ceteræ

DEDICATORIA.

cetera mirabili societate ad se inuicem coacte, parem cum illa agant triumphū. Quamuis enim multiplicamus nomina virtutum, gradus inter eas facimus, non habent tamen illa inter se discrimen, non numerum, nisi de nostra infirmitate, ideoq; à nobis diuisa sunt ut intelligantur, ut eligantur. Non exuerunt hic PRINCĒPS, non deposuerunt Sapientes, virtutum Tuarum memoriam, reddent etiam Tibi, si vis, de sua electione rationem. Quicquid in Prudentiâ Tuâ pratulerunt; admiratio est, quâ simul omnes in unâ inuenerunt: quicquid in Prudentiam Tuam contulerunt, infirmitas est, quâ simul omnes capere non potuerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ laudauerunt, affectus est, quo simul omnes in unâ amaauerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ coluerunt, reuerentia est, qua simul omnes in unâ honorauerunt: quicquid in Prudentia Tua praeceperunt, fiducia est, quam sibi ab una in omnes congesserunt. Satis est PRINCĒPS: annue vel hac unâ Sapientibus, aspira fauorem quem petunt, dexter volensq; inuocantibus adsis, iam illi, & per ceteras Tuas excelsas virtutes, pleniori se predicatione inuebent, & à Tuis auspiciis, per aliorum beneuolentiam inoffensos agent cursus.

C O.

COMITIA SAPIENTVM LECTORI MEO.

Propositum & scopus libelli.

LARORVM Virorum non partem modò, & facta moreq; posteris tradere, sed vultum etiam, sermonem, habitum, totumq; quod viuentium fuerat à morte effingere vsitatum est. Meritò id sane & perquam conuenienter. Nam nec delitescere potest imago, quam ad morum lineamenta nemo non intra se statim concipit videtq;, & dicta factaque, quæ non quilibet potuit, conuenit ut non quemcunque, sed suum referant autorem. Adhæc solæ non tantum aures efficiunt, & quamuis vtraq; ad animum via est, fortiùs tamen perueniunt, quæ animus non narrari sibi tantùm putat, sed exprimi, & oculis mentis ostendi. Hinc illi apud scriptores Sapientum cætus, representati per Symposia, solennes Cenas, Conuiuia: excogitata, quò suis se dictis sententijsq; exerceret, Pa-

*Occasio scri-
ptionis.*

Dialogi &

A

lastræ

orum incun-
ditas

læstræ, Scholæ, Academiæ. vbi nulla re vero dissi-
miles, videas inuicem moribus studijsq; coniu-
ctos coire, gaudere congressu, officiosis vltro ci-
troq; verbis colloqui, alia ex alijs inter eruditas vo-
luptates mouere quæstionum capita, interdum se-
se mutuò laceffere, iocis decertare, acutè, festiuè,
ambiguè, salibus, sensiculis, ludere, ducere, suspen-
dere, vt inter tam seria, tam viuâ & spirantia, ne-
scias quid mors in ipsos egisset. Cæpimus hîc vi-
des, in simili quoq; ludo tabulas & stylum, non pa-
ria efficiendi arrogantiâ, verùm ludendi licentiâ.

in quam fer-
tur libellus.

Libertate li-
berariâ

Nemini hæc libertas aut voluptas in literis negata,
sed velut in instructissimo aliquo emporio hortô-
ue, quicquid studij cuiusq; poscit affectio, posita la-
boris mercede, auferre permissum. Quem licet
hîc fortasse in cæteris videar lusisse perdidisseque,

Imitatione v-
ptimorum

in eo saltem non vsquequaq; improbandum refe-
ram, conatus quantum potui, tam assuescere opti-
mis, quàm quod in alijs optimum erat, meum fa-
cere. Nam statim profiteor, statim moneo, quic-
quid hîc est, ab alijs esse, sic scribendo tempera-
tum, vt aut aperiam, quod aliquem dixisse non la-
teat, aut tegam, quod aliquem dixisse oporteat.

ex quibus cõ-
cinnatum hoc
opus

Si dicto non credis, si diffidis, si dolum times, quàm
aliquid præproperè ac iniquè pronunties, aut diem
iudicij diffunde, quoad de quo dubitas liqueat, aut
vadem comunem literatorum à me quoq; accipe:

Nihil

Nihil tam difficile, quin querendo inuestigari possit.
Quod si in eo me absolutum dimissumq; ad ali-
ud iudicium & quæsitores retrahis, quod non sim-
plici & aperta oratione, quicquid tradere propo-
situm erat curatum est, quod inductæ nubes & te-
nebræ, per quas videre intelligereq; quæ velim,
nisi solus & vnus possim, quod figmentis operi-
mentisq; præfocata sepultaq; omnia. Primum, re-
spondere ad ista possum, scitum illud Imperatoris
Romani, *Rationem otij sui nemini reddere.* Deinde,
ad naturam prouocare, in qua nihil non serium,
& tamen obducta sunt omnia, plurimum lucis,
& tenebras experimur. Quanquam cum libris
illud quod cum amicis facere oportet, quos an-
tequam perspicias noscasque, plurimum salis
cum ijs prius delingas necesse est. Neq; hîc adeò
simulantur omnia, vt nihil intelligas, nihil vi-
deas, cum etiam more calculatorum, ingentes re-
rum summas sensusque, breuibus subductionibus
collectos, hinc inde apposuerimus. Cæterùm ma-
teria, vt fermè tales solent, vna non est, alibi, quod
alicubi lectione compertum annotatumque, alibi
mores, sermones, consilia, amores, varijs casibus
euentibusq; mixtos, sub doctiorum sapientumq;
æstimatione circumferens. Vt agricolæ solent, in
vno campo, non far, aut siliginem solùm, sed hor-
deum, fabam, variaq; legumina serere, sic ego, quæ
meditatio, remissio, labor, otiumq; attulerat, plu-
ra

Terentius in
Heautonti.

Obscuritas
excusatur

iure,

naturâ,

notis, que v-
big, addita.

Materia li-
belli:

Varietas

Comitiorum Sapientum,

4
ra quasi semina spargo, vt colligam, quicquid seu quæstibus, seu cuiusq; vsui prouenerit. Inclinator tamen ad posterius opus libellus est. Equidem scio, nullum iam hodie tanti opificium præ Politicis æstimari, in eo nullius non propè iam calamos & industriam consumi, ad illud sacrorum quoq; hominum studia, relicta diuinarum rerum commentatione transferri, ibi sedulo occupari, cudere præcepta, subijcere consilia, monstrare artes, dominandi secreta, vtilitatum compendia, calliditatum diuerticula, ac vt Circe olim suis artibus solebat, homines in sues, vrsos, leonesq; sic illi Principes suis præceptionibus, sæpè in monstra, inq; eam formam quam finxerint, pro arbitratu verte retransformareq;. Mihi non sub religione Politici scribenti, libertas erit alia. Sunt quoq; hic artes, sunt præcepta, sunt exempla, sed saltuatim & breuibus scriptiunculis tradita comprehensaq;. Poteris hæc vndecunq; inceperis, vbicunq; desieris, & quasi à se discedentia legere, & quasi cohærentia. Sicut quidam lepusculis, capreisq; ac similibus feris, subiecta domibus ponunt viuaria, vt & in conspectu clausa venatio possidentes oblectaret oculos, & cum vsu epularum exigeret, feræ velut è cella promerentur: ita hic sententias, exempla, noua, antiqua, exera, domestica, in vnum cumulum congesta, ac velut vineta habes, vt nec laboriosum sit, quæ per autorum sylvas latent, vno velut se-

pto

potissimum
politica

In hac quis
labor recen-
tiorum.

num hic
datum politi-
ca.

Pars Prima.

5
pto clausa reperire, nec tædiosum, mixturâ quâdam rerumq; varietate oblectantia, sæpius visenda conuenire. Si non singula animo tuo responderint, laudes voluntatem, ignoscas ingenio, memor illius Varronis, *Neq; in bona segete, nullum esse spicû nequam, neq; in mala non aliquod bonam.* Iudicia certè & censuras vt antè præuidi, ita antè remoueo. Erit qui aliquem posthabitû præpositumue, omissum neglectûq; à me deprehendat, iudicio & malitia negabo: dedi quos meminisse potui, in alijs si nomelatores mei defecere, quid hic meæ fraudis? Deinde, nequaquam dignitatis cuiusquam arbiter iudexue, quod aliqui in canis, idem in comitijs seruauit, nec paucis loca atq; fercula quædam opima primaq; cæteris vilia & minuta distribui, sed toris epulisq; positis, perinde omnes dignitate, cunctisq; rebus, ac mensâ æquauit. Etiamne sacros & profanos? etiamne religiosos cû gentilibus inquires? Etiam. Hospites enim tunc omnes & sapietes atq; ad mensam carumq; non ad arâ notamq; recipio. At enim minus seuera aliqua obijcies, & inter alios errores admissos quoq; amores? Vt augeam adhuc, agnosco culpâ, amplector etiam, & errare quidè me sed cum summis viris fateor. Scripsere plura doctissimi, grauissimi, sanctissimiq; homines, nec tamen polluerunt sanctitatem vitæ suæ, præsertim qui nec voluntatè cû Epicureis præceptis instruxerunt, nec à seueritate latitiâ omnè cum Stoicis exegerunt. Nos

A 3

verò

Autoris roga-
tio & excusa-
tio si peccatū
aliquid

in enumera-
tione perso-
narum

in earum or-
dine,

in religione
& sanctitate

in amoribus.

Nam castum
esse decet pi-
um poetam
ipsum, versi-
culos nihil ne-
cesse est. Ca-
tullus.

verò vt hæc etiam paucula refugiamus, sanctiores ipsis, seu eriores erimus? vnde verò? Et sane, scriptis omnis gratia à varietate paratur; quæ nisi adsit, quantumuis sint illa iucunda & delectabilia, desinunt videri, vbi similia pariaq; esse quocunq; modo cæperunt. Deniq; vt semel omnibus occurram, non inficior me in hoc opere velut in itinere & peregrinatione, alibi assedisse, defecisse, alibi deflexisse, aberrauisse, obuijs & narrantibus accredidisse, vmbra arborum, fonticulorum amantitatem, auræ refrigerationem, variaq; moras captauisse, multa seria derelictui habuisse. Profecto enim ista, concinnata potius in negotio, quam in otio fuere, Quæ qualiacunq; inueneris, memineris etiam eos, qui mortalium habiti sunt sapientissimi, multa quoq; potuisse, non omnia. Nam nec vastitatem immensæ tractationis de quacunq; re persequimur, & cum lectione quæ sita stylo committimus, ea tantum sumimus quæ exigit materia, non quæ rerum natura; in quarum altera pauca sunt, in altera omnia. Magnæ verò rei quantulumcunq; possidere esseq; participem, abundè semper pulchrum magnificumq; fuit, nec magis famam, vasta & ingentia artificum opera, quam Homerus in nuce, nauis Myrmecidis, quam apicula pinnis abscondebatur, paruaq; alia habuere, siquidem nescio quo pacto, notæ sæpe fuerunt magnorum ingeniorum minima etiam compendia. Sed iam res quod habuere ferant exordium.

Moni-

Monita à Cleante Philosopho dantur, ingrediendi iter sapientie omnisq; honesti.

Audiebam regionem esse, post tot sæcula, seu naturæ ingenio, alia alibi in orbe sorbentis inferentisq;, seu curâ hominum, haud pridem ortam comperitam. Hanc, supra alia rerum miracula maxime miram. Illic omnes sublimitates ingeniorum, omnes subtilitates artium, omnes cultus venustatesq; literarum ingressis exhiberi vltroq; patere. Inde velut ex aliquâ vrbiū, quas in excelso lunaq; esse & habitari putauit Colophonius Xenophanes, quicquid vsquam agerent, quicquid cuderent doctiores, perspicue ac minute videri obseruarique. Eandem ignauorum ignarorumq; adeo impatientem, vt perinde illic, ac in Anglia lupi, in Scythia asini, in Æthiopia equi, nasci aut viuere diu inuenti possint. Quæ, aliaq; plura multorum famam fideq; accepta, cum diutius pigeret non videre, iui, perueni ad ipsam. Regionem obiecti in circuitum montes, elataq; in cælum & ardua aspectu quoque iuga claudebant. Quâ parte intercisa auulsaque cacumina, cæca omnia & obscurissimis tenebris nocteq; suffusa, & viam, & visum contra tendentium suppresserant. Introitum tamen illac esse frequentia affluentium, præstolantiumq; vt ad limen fieri solet hominum indicabat.

Nam & versos eò
vultus

Ingressus in
allegoriam

Vrbes homi-
nesq; in luna
esse quis puta-
uit.

Quæ anima-
lia ceruicibus
agere na-
scuntur habent
turq;

Nemo tam
rudis est ut

Iterata de-
precatio.

In verbosos
& loquaces

Paruitas li-
belli non de-
mit magnitu-
dini ingenij.

Comitiorum Sapientum,

videri etiam vultus oculosque, & omnes tanquam ad mortiferam
velit ram viam animas aduertebam stantes,

Virg: lib. 6.
Encl:

Tendentemq; manus ripa ulterioris amore.

Cocytum primo, venireq; cum cymba Charon-
tem putabam. respexi: & quamuis per caliginem
Cleanthem agnoui. Lucernam is manu tenebat,
quâ languescentem in tenebris lucem subinde oleo
affuso reficiens, monstrabat euntibus viam. Hanc
ego quoq; ad illum magno nisu per turbam moli-
tus, cum propius accedens, nauli loco præmium
etiam offerrem, ille nisi conditione obligatum, me
ducere posse negavit. Conditio erat, qualis ali-
quando de Eurydice Orpheo data. **NE OMNI-
NO RESPICEREM.** Nec valde dissimilem
aliam, subsiliens in flammam lucernæ fulgor oculis
ingerebat. Erat autem præceptum Pythagoræ, his
verbis auroq; ad lychni oram ductum, **PER EAN-
DEM VIAM NE REVERTERE.** Eò altius
quiddam, quò pluribus sententijs iuberetur suspi-
catus, quæ ratio tam duras leges decretaq; in adue-
nientes censuisset, sedulo Cleanthem interrogavi.
Nempè, respondit ille, ipse recti amor & virtutis
studium, à quibus iam defecit, quisquis non timu-
it retrò reflecti aut reuerti. Non sapientiæ modò,
sed omnis honesti summa in eo est, ire nitiq; &
spectare id solum, ad quod accingeris. Nam nec
profectum quisquam in ijs inuenit, quæ post se
relinquit, & dimissa ignauix voluptatisq; via, ea-
dem

Explicatio fa-
bule de Eury-
dice & Or-
pheo

præcepti Py-
thagoræ.

Ad consequen-
dam quam-
cumq; rem duo
necessaria A-
mor & Labor.

Pars Prima.

dem facilitate ac consuetudine repetitur, quâ respi-
citur. Nemini licentia tuta fuit, nec quilibet ad
magna peruenit, nisi qui se sollicitè custodiuit. Mul-
torum annorum Pythagoras obseruauit silentium,
quo non linguæ taciturnitatē, quæ præclara quæq;
edocet, sed affectuum in animo obstrepentium &
cupiditatum compesceret clamores. Ampla &
pretiosa quidam patrimonia, in vnum redacta pro-
iecerunt in mare, quò calcatis vtilitatibus irent,
pergerentq; ad virtutem sine omni respectu. Lu-
cunditatem plurimi omnemq; indulgentiam, duris
& asperis præfocarunt prorsusq; exegerunt ex ani-
mo, ne ex eâ, velut ex relicto cinere, latens quan-
doq; rediret resurgeretq; cupiditatum flamma. Ni-
hilo mollius ad sapientiam ac ad virtutem perueni-
tur. Custodiendus quoque est animus, oculi, au-
res, insitendum captis, pergendum, quærendu-
secretum, silentium, fouendus iste manibus labo-
ratus igniculus, facundus æterni alterius & illustris
ignis, noctes ac tempora ad quietem & refectio-
nem à naturâ data, in acerrimo labore & vigiliâ
ducenda, tædium, fuligo, sudor lucubrationum bi-
bendus. Cessit his quicumq;, aut ad blandiora re-
spexit, iam sapientiæ possessione depulsus est.
Hæc locutus, nihil postea abnuentem, solenni Phi-
losophorum formulâ ad sapientiam initiauit **S V-
STINE & ABSTINE**, statimque viam exorsus
est. Quanquam præceptus iam labor, ipseque in-
grediendus

Explicatio si-
lentij impera-
ti discipulis à
Pythagora.

Philosophorū
veterum au-
feritas.

Sententia in
vtramq; for-
tunam vtilis
Epicteti Phi-
losophi.

grediendus solitudinis & tenebrarum horror, ad omnem patientiam animum durauerat, res tamen tristis experiendo fuit. Iter contortum, impeditum, varium, difficile, & non vnâ laborum serie properantibus inefficax; modo eminentium saxorum scruporumq; acuminibus asperum, alibi subtracto in profundum solo præceps abruptumq;ue, alibi decliui descensu, aut vbi terra immaduerat, imbre roreue instabile, lubricum. Igitur varia etiam tetraq; luctatio fuit, vt quòquò ventum erat, offensare, titubare, cadere, resurgere, exstantia corripere, & iterum ab ipsis adminiculis labi, corruere. Nec lassitudinem morâ aut quiete lenire contigit, subinde Cleanthe admonente ingerenteq;ue, **REMISSIO EST ANIMI AMISSIO.** Ita agrè per viarum difficultates, continuamq;ue ac velut æternam noctem, quam nec planè lucerna Cleanthis soluebat eluctatus, perueni tandem ad optatam regionem terramq;ue. Mutata statim omnia, locusq; ipse beato ac felici aspectu, ita repente permulsi animum, vt fatigationem susceptosq; labores, nouus hospes spectatorq; contemnerem.

Regio sapientum, mores, opes, studia describuntur.

Cælum nullis nubibus nebulisue obductum, sed purum, serenum, & diurnæ lucis plenum, nunquam non in sole est. Aëris mira clementia, nullo noxio afflatu ingrauescens, & cum aliquo spiritu mouetur,

Multa necesse est in discendo facias improbanda, vt efficias quod aliquando possit probari.

Dictum Musis.

tur, sæpius auras quàm ventos habet. Inde incolis ægritudo omnis ignota, languor, malaque senij. Multos videas, vix credibile dictu, dispari ætate, disitisque sæculis natos, ignotos, velut æquales, in vno temporum ætatumq;ue consistere æuo, inuicem nosci, coire ad colloquia, Socratem cum Parmenide & Timæo, Paralum & Xantippum cum Protagora: iam Cottas, Lælios, Scipiones, inter quos aliquorum natiuitas, vix aliorum attigerat vitam. Regionis formâ pulcherrima, & velut vnicum exemplum in vno loco gaudentis naturæ. Illic herbidi apriciq; colles, inde florida prata campiq;ue, iuxta, nemora syluæq;ue, iam fonticuli & strepentes riui, eo prospectu varietateq;ue, vt his modo illa, modo hæc sola, interdum simul omnia, gratissimâ mixturâ lætentur. Quicquid est quo vita carere non debeat, nusquam est præstantius. Nihil otiosum, nihil sterile videas, sed terram vbique grauidam, quicquid desideres pleno gremio fundentem. Montes quoque in ea excelsi, non niuibus horridi incultiq;ue, sed Musis dilecti habitatiq;ue, virentes in imo lucis pubentibus, in sublimi sustinentes nemora nutantia. Celeberrimi sunt Parnassus, Helicon, Pierius, Cithæron. Sub ijs specus sunt antraq;ue: in his quod subire vetet nihil horribile, sed amænæ vmbrae & opaca suaue resonantia. Inter alia nobilissimum Corycium antrum, responsis & oraculis Musarum memorandum.

Fingendi licentia quam & nos secuti.

Dialogi Platonis, Cicero- nis.

Musarum montes

fontes etiam,
à quibus Poe-
ta Musas ad
ferendam opè
suis carmini-
bus euocare
consueverunt.

dum. Exiliunt propè adhærentq; inclyti fontes,
Hippocrene, Libetra, Pimpla, Castalius, & totam
sinuoso alueo terram lambens perfundensq; Hilli-
sus fluuius. Aquæ ubiq; ita limpida & perspicua,
vt & arbores ex ripis alueorum marginesq; & relu-
centes in fundo calculos, aut quicquid mersum su-
spensumue, propriâ imagine reddant annume-
rentq;e. In ijs prout otium lususq;e sollicitat, na-
tare, lauari, perfundi Musis mos est. Imminent lit-
toribus villæ vicique, qui vmbrosis nemoribus se-
pti Academias, Lycea, Porticus, Exedras, quæq;
sibi suisq; vsibus sapientes construxêre continent.
Hæc est regio Musis literisq;e sacra, hæc facies, hic
visus eius.

Mores sapi-
entum
Probitate

Cæterum quod rarum & par miraculo est, in tan-
tâ naturæ luxuriâ propè paratâ peccantibus, summa
incolarum frugalitas, summa continentia, summa
æquitas, nec vlli corrupti mores. Sunt etiam qui-
bus adeo contumax, & velut sui ostentatrix est pa-
tientia, vt inter prima reputent vltro tristissima lu-
bire ijsq; non lassari. Hac constantiâ in virtutibus
durati, magnam sibi libertatem fecerunt. Non
regem aliquem aut leges vt rectè faciant, sed quod
optimum in vita, se quisq; timet. Virtutes alter al-
terius tantò impensius amat æstimatq;e, quantò
maioribus ipse abundat. Ad sapientiam, vix vlli
peruenire, qui se peruenisse credit, contingit. Pre-
tiosissimum inter cætera putant, intelligere quenq;

Amor.

Sensus humi-
lia.

nescire

nescire se quod nesciat, & cupere quod ignorat,
addiscere. Hinc salutem inuicem precaturi adscri-
pturique, non *Salue Valene*, sed **NOSCE TE IPSVM**
vsurpant. Ipsi nihil inter se simulatum habent, ni-
hil fictum; astu vacui, à fraude, affectatione, fuce,
auersi, à pretio incorrupti, simplices, sinceri, nu-
dis affectibus. Arrogantia in omnem vitam infam-
is apud eos & probrosa est. Recte factorum
mercedem perfecti in conscientia ponunt, minus
perfecti in gloria. Nec tamen hæc ex toto etiam
ab ijs qui contemptum eius profitentur, abijcitur.
Gaudent plurimum æmulatione, quæ bene incipi-
ens quanquam in aliquibus ad inuidiam latenter
serpit, tamen quandiu virtutum causa est, toleratur.

Opulentiam eorum haud equidem inter magna
ponerem, nisi eam sua cuique virtus æstimatioq;
digna quæ noscatur pareret. Omnis eorum quæ-
stus ex ingenio & eruditione est. Beatiorum hunc
putant, quàm si ingemant agris, terram scrutentur,
expectent annos, mercimonia exerceant, atq;
fortunas, seu subditorum lacrymis sudoreq;e, seu
propriâ sollicitudine, spe, metuue cumulent. Fi-
dem propè excedentia videre contigit ingeniorum
pretia. Viginti talentis vnâ orationem vendi-
dit Isocrates. Aristotelis & Theophrasti libri, diu
in terra seruati atq;e etiam à tineis corrupti ingenti
argento ab Appellicone Teio empti sunt. Pro pau-
culis Speusippi libris tria talenta annumerauit de-

Salutatio.

Simplicitas.
Candor.

Modestia.

Æmulatio.

Diuitia sapi-
entum.

Quæstus ipso-
rum

hoc est, au-
reorum duo-
decim milli-
bus.

*hoc est mille
octuaginta
aureis,*

*hoc est decem
aureorum
millibus.*

*Liberalitas in
eos principum*

*Quantum
possint Histo-
rici.*

*Virgilius pau-
cis versibus
supra quinque
millia aureo-
rum meruit.*

lib. 6. in fine

ditque Aristoteles. Plato tres Philolai Pythagori-
ci libros, decem millibus denariorum mercatus est.
A Plinio seniore collectanea, Largius Licinius pri-
uatus homo CCCC. millibus nummum licitari si
venderet ausus est, & Plinius tanti adhuc addicere
noluit. Vnde ingentium apud eos opum conie-
ctatio est. Nec sua tantum industriam ditescunt, sed
expetuntur vltro, ornantur, locupletantur à prin-
cipibus, qui & sibi eos in clientes parant, & à lite-
ris ipsorum laudem, quæ opibus, regnis, volupta-
tibus superstes sit, emunt. Magna hæc mutuaque
felicitas, & cui principes fauent, & cui docti fa-
uentes. Nam omnes omnium virtutes tantæ
sunt, quantas videri eas volunt eorum ingenia, qui
vniuscuiusque facta describunt, comparentq; tan-
ti principes in suis virtutibus, quanti ipsi scriptores
fuerint in suis ingenijs. Sic & præmia illic abun-
dant, & opera vitæ. Innumerabilia in hac reputa-
tione subeunt principum munificentiam exempla,
si quis persequi velit omnia. Vt eo quoque docu-
mento honor & diuitiarum literarum constent, pau-
cissima pono. Octavia Augusti soror, Virgilio
Poëtæ, Æneidis suæ libros recitanti, pro versibus
in quibus dolore & sensibus confusa, ob memori-
am Marcelli filij, morte sibi erepti, defecit, dena
sestertia pro singulis numerari iussit. Erant autem
versus vnus & viginti, inde initium capientes

*Heu miserande puer si qua sum aspera rumpas
Tu Marcellus eris.*

Vespa-

Vespasianus Rhetoribus tam Latinis quam Græ-
cis, cuique centena millia assignauit, quantum ho-
die in vniuersum literatorum genus vix aliquis ero-
garet. Lysander, ob pauculos versus, Antilocho
Poëtæ pileum argento impleuit. Nec recentiori
æuo sua pretia literas deseruere. Laurentius Valla
cum Herodotum, Thucydidem, Polybium primus
Romanam linguam loqui docuisset, ingentibus à Ni-
colao Quinto Pontifice præmijs donisque cumula-
tus est. hic ipse ab eodem aliquando interrogatus,
cur tanto studio Græcas literas disceret, senex iam
& in Latinis consummatus: Vt duplicem, respon-
dit, abs te Pontifex mercedem accipiam. Senatus
P. q; Venetus, carminis elegantia oblectatus, Sanna-
zario Poëtæ, pro singulis versibus, singulos cente-
nos aureos liberaliter donauit. Ponam carmen
dignum legi.

*Viderat Adriacis Venetam Neptunus in undis
Stare urbem, & toto ponere iura mari:
Nunc mihi Tarpeias quantumvis Iuppiter arces
Obijce, & illa tui mania Martus ait.
Si pelago Tybrim præfers, Urbem aspice utramq;
Illam homines dices, hanc possuisse deos.*

Verum sunt quidem hæc opulentiam sapientum am-
pla testimonia, sed virtutis ipsorum opera adhuc
maiora. Non inde cuiquam sui pretium, non pri-
stinæ vitæ obliuio, non adulatio adhæret. Sicut
in comparandis diuitijs omni sollicitudine, sic in
possidendis, vitijs nostris carent. In aliquos etiam

nulla

*hoc est, duo
millia & quin-
gentos aureos*

*Qui primum
& quando ca-
pere libros
Græcos in La-
tinum vertere*

*Sannazarius
à Senatu Ve-
neto pro sex
versibus aureo-
s accepit sex-
centos.*

*Temperantia
sapientum*

nulla sunt præmia, & multi tamen, non alio præmio, quam de alijs bene merendi, in eâ, in quâ ingenio valent, persistunt curâ.

*Encyclopædia
veterum.*

Olim integram & diu plenam, Virtute animi & Vocis vsu clauderant profitebanturque sapientiam. Hic apud illos fuit absolutus circulus orbisq; doctrinæ, hic perfectus globus omnium scientiarum, hic concentus harmoniaque concordantium inter se disciplinarum. Nam cum duo tantum aduerterent, quæ homo supra cætera animalia maxima accepit, Animum & Orationem, nullum doctrinæ genus, nullam in qualibet facultate cognitionem, nullam scientiam esse putauerunt, quæ non aliquo nexu fideque alicui ex his coniuncta addictaq; esset. Igitur utraq; quemadmodum iuncta naturâ, sic apud eos professione & officio manebant colligata copulataque. Nunc scissum est istud doctrinæ corpus, disciplinæq; in membra diductæ, plurimæ iam factæ sunt. In partitione panem sine modo, nemo ipsarum, nemo præceptorum, & in quam quisque eat inducatue alios, inecat computationem. præcipua quæ de ijs annotauerim referre non pigebit. Ergo & sequentium nunc nemo non, omnem artium & disciplinarum velut fatum, à Virtute animi & Vocis vsu edi procreariq; cum prioribus consentit profitereturque. Nemo non etiâ per amplum magnificumq; putat, vniuersum doctrinæ corpus, ex omni varietate doctrinarum compositum ab vno

homine

homine teneri possiderique. Sed cum paulatim exolescere marcescereq; primitiuam in se ingeniorum fecunditatem, audaciamq; pristinam & laboris patientiam deficere sensissent, tantæ moli impares, quod vnum fuerat, in partes digessere, atq; portionibus excolere, quam quisq; suo ingenio se possuisset, ceperunt. Hinc quoq; cepit artium numerus, ut multi inanis gloriæ cupidi, quò subtilius & numerosius aliquid diuisissent, hoc se feliciori ingenio crederent. Hinc inter conscios suæ infirmitatis orta diffidentia verecundiaque, ut aliqui mutato nomine, in posterum non Sapientes se, verum Philosophos & sapientiæ studiosos vocari permitterent. Hinc Academiae inductæ, in quibus, ut quod nemo amplius vnus poterat affectabatque, ita vniuersa doctrinæ summa, ne periret, inter Doctores viritim distributa, in cætu saltem profitentium custodiretur retinereturque. Igitur ex tanto disciplinarum numero, cum seorsim vnusquisq; sibi aliquam, opportunam deriuationem secerneret, duplicem Virtutem animi statuerunt, Appetendi vnâ, alteram Cognoscendi. Qui ad posteriorem, & solius veritatis ac intelligentiæ professionem se contulerunt, tres in hæc ipsâ sibi, velut progressionem quasdam & gradus, quibus animum ad perfectæ veritatis cognitionem perducerent, construxerunt. Mathematicam, Physicam, & Metaphysicam. In Mathematicâ rerum visibilium formas visibiles contemplan-

C

do,

*Quando Philosophorum
appellatio cepit,
cuius autor fuit Pythagoras.*

Quando Academiae.

*Contemplatiua
Philosophiæ
diuisio.*

dō, veritatis cognitionem ab iis prius, quæ oculis sensuiq; patent incipiunt. Ab hâc altiùs ascendentes, à rerum visibilibus, ad non visibiles causas peruestigandas transeunt. Postea ad summum fastigium speculationis connixi, in rerum non visibilibus naturis indagandis consistunt, quam partem etiam Theologiam appellant. Hæc apud eos est veritatis speculationisq; perfectio, hæc summa, hæc partes eius. Cæterum in primis Mathematicam magnificiunt, non oblectatione aut affectu, sed tanquam faciat ad cæteras. Nam nec in rebus quas cernimus aliquid iungi, aptari, coire, sine numeris posse credunt, & mutuata à Mathematicâ demonstrandi certitudine ac subtilitate, tutiorem expeditioremq; ad quæq; occultissima in alijs fieri aditum existimant. Hinc præ foribus edictum discipulis præfixerunt, ne quispiam nisi probè Mathematicâ instructus, ad aliarum scientiarum speculationem accedat. Ac non vnam his etiam & integram, sed in plura membra sectam, & multiplicem præcipiunt. Geometriam, quæ æqualitatem, Arithmeticam, quæ numeros, Opticem, quæ umbras oculorumq; deceptiones, Musicam, quæ sonos, Astrologiam, quæ cælorum astrorumq; motus considerat. Physicam quoq; duabus partibus finiunt. Alterâ quâ in Vniuersi & mundi magni contemplatione versantur: alterâ qua in Homini & mundi velut parui fabricam, naturam, affectus cognoscendos

Mathematica apud antiquos pretium, Pythagora opinio.

Hominis præceptum.

Mathematica diuisio & quinque species.

Naturalis Philosophia diuisio.

scendos feruntur. Hic Medicinam reponunt. in qua per vias procedunt varias, aliâ, quâ Victu, aliâ, quâ Medicamentis, aliâ, quâ Manu & ferro medentur.

Neq; illi, qui voluntati & appetitui leges describunt, nihil præter rectum & velle & facere docent, pauciores aut inter se, aut inter Virtutes faciunt ordines. Alij sunt, qui procul à turbâ & negotijs amoti, sibi ac cælo viuunt, solis se inferendo diuinis. In hoc veram sapientiam, in hoc solidam beatitudinem collocant, superna requirere, ijsq; sociari virtutum imitatione. Vnde & has certis gradibus, ac officijs distinguunt. Prudentiam vocant, mundum & quæ in eo sunt præ diuinis despiciere, in se omnia reponere, ab opinionibus vulgi recedere. Temperantiam, sub iugum rationis cupiditates subijcere, easq; non reprimere modo, sed ipsarum prorsus obliuisci. Fortitudinem, mortem non timere, sed perpetuò meditari expectareque. Iustitiam, consentire in omne virtutis obsequium. Alij vero sunt, qui alijs consulendo, non se sibi tantum, sed etiam humano generi natos arbitrantur, summos, medios, infimos monitis salutaribus & hortamentis imbuunt, vt, quoq; modo inter se viuant, vrbes suaq; tueantur, parentes venerentur, liberos ament, proximos diligant, libertatem exercent, communi saluti prouideant, docent. Hæc omnia sub tria velut capita & scientias colligunt. Ethicam, quæ

Moralis Philosophia diuisio.

Philosophi qui se à rebus sequestrant virtutes.

Philosophorum qui res publicas ordinant studia.

priuati cuiusq; mores fingit, refingit, emendat; Oeconomicam, quæ familias remq; familiarem attemperat; Politicam, quæ magistratibus, ciuitatibus & regibus præest. His velut in adminiculum Iurisprudentiam dederunt, quæ in omnibus tranquillitatem custodiat, vetando, iubendo, penas irrogando, facta tecta que quicquid illæ præceperint, hominumque societatem, seruet. His etiam ad ornatum, cultum, vtilitatem, securitatemque civilem operarias addiderunt. Architecturam, Picturam, Texturam, & Militarem siue bellicam, & manibus quoque in sua perfectione nil derogando, vt potè quæ essent rationis & sapientiæ ministræ.

Artes societati comodis, hominum seruientes.

Manus sapientiæ ministræ

Artes ex sermone excogitatae.

Iam verò dementis otij esset scrupulosius persequi, in quot sermonem & orationem artes, in quot eloquentiam species abduxissent. Quanta eorum diligentia ingenijque fuit, exigere ad vnguem voces & syllabas, verba singula explorare; deinde componere & ostendere, quæ ex iis essent magis propria, quæ magis ornata, quæ plus efficientia, quæ melius sonantia, quæ sermonibus, quæ concionibus, quæ concitandis, quæ remittendis affectibus, quæ grauitati ac seueritati, quæ lætitiæ ac voluptati aptiora? quorum compositione, hiat, interstitit, ac velut laborat, quorum concursu, confragosa sonat asperaturque, quorum mollitie, iucunda & dulcis defluit oratio? Quid illæ tam multæ, tam variæ, ingenij quidem artes, sed inanes & frigida, nisi artificio

tificio linguæ vestirentur commendarenturque? preparare, dissimulare, insidiari, blandiri, caullari, illum inopinatò laceffere, huic subitò ictum referre, alium sale defricare, facetijs suspendere, ioco, nutu, risu, eludere? Quid illæ multiplices dicendi notæ & characteres? quid eloquentium à se inuicem, velut in aliquo populo, sermonis agrestium, vrbano, & aulicorum diuersitas ac distinctio? quid separati atque in sua quique regione, velut aratro circumducti, hinc Poëtæ, illic Historici, alibi Oratores, vt si vel latum vnguem pedem efferre, partes vicesque permutare velint, statim agnosci, & intra suos terminos redigi cogique possint? An vnica & simplici arte creduntur Oratores, circumfluentibus vndique eloquentiæ copijs diuitijsque fluere & redundare? Historici, orbem quendam narrando voluere, suspensamque orationem ducere? Poëtæ, voces extendere, contrahere, pedes illarum in vincula ponere, per certa numerorū tempora percussionumque modos ludere, decurrere, subsistere? Iam horum ipsorum, tam diues, tam varia, tam facunda opera, quo opere narrari posset? dum aut hic tragædorum cothurnum, aut ille comædiarum soccum, alius heroici carminis grauitatem, lyricorum iucunditatem, elegorum delicias, iamborum amaritudinem, epigrammatum lusum, aut quamcunque aliam speciem Poësis habet sequitur, ingenioque suo obsequitur. Nimirum illud hinc, quod in tabulâ orbem ter-

Character,

Oratorum,

Historiarum,
Poëtarum,

Poëtica vbertas & facunditas.

rarum describentibus, sufficiat, posuisse potius totum, quam omnia, aliquo dispendio multitudinis, nullo detrimento veritatis. Aequè immensum ac difficile esset, in tantâ disciplinarum varietate, ire per singulorum opera. ab vno noua conquiri, ab alio aliorum inuenta excoli, hunc vetustis nouitatem, alium nouis auctoritatem, illum obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, rebus naturam, naturæ sua omnia reddentem, referre. Quàm pulchrum deinde & concors omnium silentium? quàm diligens & sine cessatione in vno quoq; opere sedulitas & intentio? Non irreparabilem modo temporis fugam, sed insidiosissimam existimant, in quâ *Nihil agendo homines, malè agere discerent.* Amant plurimum secessum & solitudinem, ceu ita liberi & sibi ipsis relictæ, felicius efficiant in quod incumbunt, nō oculos animo, sed animum oculis sequendo, qui eadem tunc, quæ mens, videt, quoties non vident alia. Igitur his alijsq; noscendis spectandisque diutiùs illic deditum, cum nihil non aliqua admiratione teneret delectaretque, nouam curiositati meæ fortuna præbuit materiam. Eius quæ origo fuerit, vt ordo processerit, narrare incipio.

C. Cornelij Taciti historias coruus intercipit: annales crabrones populantur.

Alterum historiarum C. CORNELIUS TACITVS de Cæsarum vitâ gestisq; promouebat opus.

Descripti

M. Catonis dictum.

Duplices de rebus gestis

Descripti ab eo tres principes, & Vespasianus bello iam forisq; monstratus, qualis in pace fuisset scribendo paulatim vrbi admovebatur. post eum Titus & Domitianus, sed priusquam singuli describerentur, quales tunc fuissent in fortunâ patris filij notabantur. Cum hæc maximè agenti conquirentiq; Tacito, repente suspensis demissus alis coruus improuisus aduolat, rostroque pennâ è manu scribentis extractâ, deinde sublimis abit. Tetigit principio paulùm ea res Tacitum, mox tamen contemptorem talium vt fortuitorum, seu quia non vitantur quæ fato manent, perinde obseruata quàm neglecta, religione soluit. Igitur alio ad vsum accepto calamo, cæptæ historiæ & stylo rursus incubuit. Iamq; ad supremum diem Hierosolymæ, bellique cum Ciuili gesti venerat, cum ingens rursus crabronum aduolantium examen, lucem obtendere, statimq; in Annales, prout fortè ponè latus iacuerant, ferri videt. simul, alios alibi densissimis proboscidû punctis, integros libros ebibere, alios in globos nexos & cohærentes, turpi liturâ per versus se voluere, alios pedibus apices literarumq; notas carpere, & tristi murmure bomboq; circumstrepere, aut contactu omnia polluere. Dira tunc operum Taciti vastitas fuit. exesa vltima Seiani, quâ post Liuiam Augustam viguit ceciditq; potentia. populati quatuor à morte Tiberij libri. Neronis nouissima facta oblitterata, & vt eiusdem temporis au-

tores

scripti à Tacito libro. Historia ab excessu Neronis ad excessum Domitiani,

qui iacturam à Hierosolyma expugnatione Ciuili gesto passi:

Amalium, ab excessu Augusti, ad excessum Neronis,

quorum etiã iactura & defectus percurruntur.

In vniuersum

S. Hieronymus refertur triginta libros Tacitum rerū gestarū scripsisse.
 torestradidēre, ex triginta libris quos ab Augusto, vsq; ad principatum Diui Neruæ, imperiumq; Traiani deduxerat, duodecim utrāq; sorte in vniuersum aboliti. At enim uerò tunc Tacitus, eo damno visuq; exterritus, in silentium primò inæstitiāq; defixus stare, mox in omnem partem se vertere, infestas volucres, puluere, sonitu, manu abigere, deū hominumq; fidem requirere, nullis se rationibus peritum, *nihil ira, nihil studio cuiusquam à se traditum; omnium culpam causamq; procul inde habitam dicere.*

Formula Taciti pro fide usurpata.

Iustus Lipsius Cor: Tacitum conuenit, solatium suamq; Constantiam afferens.

Iusti Lipsij studium.

Commodum interea IVSTVS LIPSIVS ueniebat, ut apparebat à studio & lucubratione; nam & coacti sub frontem liuentes oculi, & vultus oraq; in insuetum pallorem albentia, curā peruigiliumq; monstrabant. Ipse siue labore lassus, siue ad Romanæ maiestatis pondus, cuius habitum induerat, operosum passimq; restitantes gradum mouebat. Caterum diligentius ipsum intuentibus, nihil in cultu eius arrogans, aut in claritudine nouā, nouum fuit. Tunica è vetustā lanā, euulsis ex priscorum vestimentis licijs sparsim contexta: eadem minimè fusa aut fluitans, & citra humeros desinens, vlnas, intentosq; macie neruos nudabat. Internitebant alicubi laticlāui refuti Tacito, & subsutum Senecæ, sed quorum utrumq; amictus occultabat togā, illā circumuoluens ad eum prorsus modum, quem ipse aliquando

Stylus.

Imitatio.

Tanguntur alicubi eius libri

Libri Electorum,

aliquando priscis Romanis adscripserat. Hoc ergo habitu incessuq; ac velut etiam timeret errorem, omnes per viam pilas columnasq; & antiqua marmora notando ad Tacitum ibat. Ad quem admissus, cum rem omnem ipsūq; fragmenta infeliciū operum deplorantem vidisset, substitit per stuporem & silentium, mox multo dolore questuq; complexum, verbis protractāq; è sinu Constantiā solari parat. Eripit statim orationem Tacitus, ac ne manifestus nimij doloris deprehenderetur, sermonem prior ita occupat.

Libri Episcoporum generis fictionum.

Liber de Constantia.

Oratio Cor: Taciti de suis libris & eorum politica.

Conto. ex Tacito.

Defleo equidem, Lipsi, iacturam istam semperq; deslebo, sed neq; prohibeo, quo minus quicquid istud contra me sermonum est, & si qua in me aduersa finguntur, hocce damno pientur. Aut enim occulta quorundam in me infectatio est? Omnia hic interpretationibus subuerti, & verba factaq; prauè detorqueri, ipsam conuiuialium fabularum simplicitatem in crimen duci, seu quispiam loqueretur, seu taceret, crimen ex silentio, ex voce: abditos principum sensus & si quid occultius parant exquiri, recludi ostentariq; nouas artes & dominationis arcana, speciosa verbis, re inania aut subdola. Quem deinde omnium finem, nisi ut sint quoque in ijs, quæ mox vsurpentur? His imbui hu-

a Ann: lib. 3.

b Ann: lib. 6.

c Ann: lib. 3.

d Ann: lib. 4.

e Ann: lib. 2.

f Ann: lib. 3.

g Ann: lib. 6.

h Ann: lib. 4.

i Ann: lib. 6.

k Ann: lib. 20.

l Ann: lib. 1.

m Ann: lib. 12.

n Ibidem.

o Ann: lib. 3.

D

manum

p. *Ann. lib. 4.* manum genus, id primum ex me discere, & p quantum iam superesse, vt præceptorem palam induam?
 q *Hist. lib. 1.* Ista illi, Lipsi, aduersum me, sed in discursu actenbris, & rerum omnium confusione. Quotuisquisq; enim est, qui rempublicam videat? qui mentes singulorum dispiciat? nec modo casus euentusque rerum, qui plerunq; haud fortuiti sunt, sed rationes etiam causasque noscat? Breui auditu, quamuis magna transeunt, aut consensu errantium vel adulantium abrepti, vt in magnis mendacijs, multis etiam interfuisse se, eaq; vidisse affirmant.
 x *Ann. lib. 3.* Si quis verò industriam adferat, non ex rumore
 y *Ibidem.* statuatur, z cuncta proferat, quibus innocentia rerum
 z *Ibidem.* subleuari, aut si qua sit iniquitas coargui possit,
 a *Ibidem.* a iisdem illi, omnia verti, splendidissimo cuiq; infamiam parari, neminem criminis expertem clamitant. b At nulla æquè nunc iam, vt multi rentur virtus, quàm dissimulatio diligitur, c eòq; etiã sagacius omnia rimantur, quò altius reconduntur. d Ita ad introspiciendas Senatus optimatumq; voluntates, à Principe e quanquam consilio nisi suo vsuro, inducitur tamen deliberatio. A senatu f speciem magis in amicitia principis an vim teneat, suscipitur s abrupta contumacia aut deforme obsequium.
 h *Ann. lib. 16.* h Apud liberos rei q; publicæ peritos, duplex est ad honores & opulentiam iter, i modo tradito more, k Hist. lib. 2. quæcunq; Principis adulandi, sæpe eadem l ex moribus eius damnandi criminandique. I S E C V R I S.

SIMVS

SIMVS verò idem, ac breuissimus discernendi talium modus est, si consideraueris, cuius postea quisque, m aut cito obliuisceretur, aut nimium meminisset. n Pleraq; nullis etiã disquisitionibus, o quamquam premuntur erumpunt: alia p honestis vocabulis velata, facta ipsa arguunt, & in multis q haud semper errat fama. r Nihil arrogabo mihi curæ vel fidei, vitia certè, quibus ignota ingenia, & nullis calliditatibus experta, imbuere dicor, non t me magistro aut ab antiquis hominibus, mundus v didicit aususq; est. x Inuisos in honorem adoptandi, instantia gloriæque ad posteros, y an vnicum ad hunc diem Augustus exemplum dedit? nempe etiam solus Tiberius, z specie recusantis, quod flagrantissimè cupiuerat, monstrauit plerisq; suscipere officia, velut a negare & rogari desinerent? b Eadem Lipsi cuiusq; erunt aulæ mala, æquè grauiora, dubium aræquè excusata. Non amouebuntur vnquam c Sallustij, qui Tiberios moneant, ne vim principatus resoluant, cuncta ad Senatum vocando. Non desinent d Mutiani, qui proprijs opibus, Principes iuuent, largiendo priuatim, quod lautius de republicâ fumant. Aderunt e Egnatij, auctoritatem Stoicæ sectæ præferentes, habitu & ore, ad exprimendam imaginem honesti exerciti, cæterum animo perfidiosi & subdoli, libidinem & auaritiam occultantes. Inuenientur, f qui consulatus & sacerdotia adepti, procuracionem alij interioremq; potenti-

D 2

am,

g *Ann: lib. 1.* am, agent ferentq; cuncta, odio & terrore, & quos
 h *Hist: lib. 3.* ex pauperibus factos diuites, ex contemptis metu-
 i *Ann: lib. 1.* endos, ^h exitiosius fuerit, quam Principem spre-
 k *Hist: lib. 3.* uisse. Reperientur, quorum ⁱ in oratione, plus di-
 l *Hist: lib. 5.* gnitatis erit quam fidei, ^k qui factum esse scelus
 m *Ann: lib. 3.* loquentur, facientque. Irrepent non pauci, ^l qui-
 bus honor sacerdotij, firmamentum potentiae assu-
 n *Hist: lib. 1.* metur, ^m qui legibus constricti, iisdem mox ac vin-
 o *Ann: lib. 3.* clis exoluti, aliorum domos, fora, etiam rempu-
 p *Ann: lib. 4.* blicam regent, qui ⁿ palam laudabuntur, secreto
 q *Hist: lib. 1.* male audient. ^o Exequi alios haud institui, præci-
 r *Ann: lib. 16.* puum tantum munus annalium reor, ut neq; virtu-
 s *Ann: lib. 4.* tes sileantur, & ut similibus dictis factisque, ex po-
 t *Ann: lib. 16.* steritate & infamia metus sit. ^p Ingentia aliorum
 v *Hist: lib. 2.* bella, expugnationes urbium, fusi, captiq; reges, re-
 z *Ann: lib. 4.* tineant & redintegrent sanè legentium animos; mi-
 y *Ann: lib. 2.* hi non sine usu fuerit, ^q fidem, libertatem, amicitia-
 am præcipua hominum animiq; bona disquirere,
^r unde cuiq; exemplum præcauendi fiat, ut fraudi-
 bus inuolutos & flagitijs commaculatos, ita specie
 bonarum artium falsos & amicitiae fallaces. ^s Nam
 pauci prudentiâ, honesta à deterioribus, utilia à
 noxijs discernunt. ^t Viderint igitur isti obtrecta-
 tores, mihi ante hac ignoti, quo nomine sint, quas
 artes exercent, pro me res ipsa erit, & experimen-
 tum, postquam ^v successerint, alij potius homines,
 non alij mores. ^x Suum cuiq; decus posteritas re-
 pendet, obijcientibusq; mihi callidas artes, ^y aut

non

non credent homines, aut non ignoscent. ^z Dole- *Ann: lib. 4.*
 bunt vicem Taciti, etiam ignoti, nec deerunt qui
 amissa requirent, & relicta comprobabunt, ^a obuiâ
 rerum similitudine & satietate. Hæc Tacitus: *Tanguntur cõ-*
 dictoq; statim eductum ab aure calamus, velut *mentarij Li.*
 in ius corrigendi quæ superessent, Lipsio porrexit. *psij in Tacitũ-*

Sermones obiectaq; in Tacitum allata &
soluta.

Mouerat interea famam casus Taciti, mox rumor
 trudendo rumorem, postquam leuiter audita alij in
 alios, hi in plures transferunt, latè crescebat. Igitur
 multus vbiq; de Tacito, & pro affectu cuiusq; varius
 sermo. Quidam, ad vetera & inania reuoluti, da- *Arguitur Ta-*
 mnium illius, ut pœnam magni reuelatiq; ab eo ali- *citius.*
 cuius secreti accipiebant differebantque. Alij rem
 aliò trahentes, sumptam quidem ex ipso vltionem,
 sed quod impiè hominibus approbare voluisset,
 non esse cura dijs securitatem nostram, esse vltionem, dice- *Hist: lib. 1.*
 bant credebantque. Plures meritò quoq; id ipsi ac-
 cidisse lætabantur, quod in Christianos contume-
 liosus, eorum exitiabilem superstitionem, in urbem cum *Ann: lib. 15.*
 alijs atrocibus & pudendis confluxisse dixisset. Addebant,
 pridè immò ad interdictum autorem venire oportu-
 iusse, ob corruptam sacrorum voluminum verita-
 tem, multaq; scripta in ludæos probra. Quò enim
 hæc de illis pertinerent? *Sue ipsos abstinere, memoria* *Hist: lib. 5.*
cladis quòd eos aliquando scabies, cui id animal obnoxium,
turpauisset? Longam olim famem crebris etiamnum ieiunijs fa-
teris

D 3

Defenditur

teri? circumcidere genitalia ut diuersitate noscantur? pluraq;
 alia, ridenda, falsa, inania. At quibus altior intelle-
 ctus, hæc damnumq; Taciti, non minori pro illo
 dolore, quàm pro se curâ metuq; excipiebant. Quê
 enim deinde futurum, qui ex ingenio æternitatem
 aut reuerentiam posterum spe præsumat, cum eo
 reciderit labor hominis, supra cæteros scriptores de
 posteritate benè meriti? An vero Tacitum eo de-
 liquisse? quod vnus alteruè infensus & inscius, in
 libera eius veritate, malignitatem quæsiuisset? quod
 perpetua secreta & callidam prudentiam putauis-
 set? Sancta sit Numinis mentio & reuerentia, pæ-
 nã tamen & beneficij, an non sæpe quendam velut
 orbem notari, vt perinde vtrorumq; vices, atque
 mores hominum vertantur? Ergò dum olim Ca-
 milli, Curij, Scipiones, aliaq; virtutum potius,
 quàm hominum nomina viguissent, dum nulla san-
 ctior, aut bonis exemplis ditior, respublica fuisset,
 dum paupertati & parsimonix constans honor
 mansisset, fuisse tunc curæ dijs non securitatem mo-
 do, sed felicitatem & victoriam nostram. At post-
 quam pollutæ ceremonix, magna adulteria, vix vl-
 la bona exempla, sterile virtutum seculum, aut ob-
 eas certissimum exitium, concessã tantisper mutan-
 dis moribus securitate, quid impium dicto, fuisse
 postea curæ dijs, scelerum vltionem? nisi cuipiam,
 plena exilijs maria, infecti cædibus scopuli, hau-
 stæ & obrutæ vrbes, crebra cælo terraq; prodigia,
 fulminum

ad primum

ad secundum

cui ipsemet
subiecit ratio-
nem.

fulminum monitus, ludus & iocus, vt quandoq; no-
 bis, commissis inter se gallis gallinaceis, sic dijs ex
 hominibus, factus fuisse videatur. Cæterum, iece-
 rit sanè aliqua Tacitus irreligiosè in Christianos, at
 quanta illa qualiaq;? aut quomodo ei obfutura, cui
 religio cultusq; in tuto manet? Neq; vero etiam
 de ludæis apud alios sinceriora legi, aut tunc pri-
 mum à Tacito tradita, qui in alijs incorruptus, quid
 mirum, si circa ipsorum ritus & cerimonias, facer-
 dos imperitus peccauisset?

*Querela & incommoda libros scribentium
 ac ijs incumbentium.*

Hæc pro Tacito: illud quisq; sibi; Nihil sine peri-
 culo ad posteros mitti, multa æuo ipso imminui aut
 desinere, pleraq; statim hominum iudicijs & cen-
 suris dedi, nec spongijs tantum, linguis, ferulis,
 quæis in libros olim sæuitum; sed durare adhuc pro-
 scriptiones, ignes, & si quispiam in se aliquod cri-
 men reformidat, de illo supplicium ex studijs sumi.
 Rariora tamen hæc: at quot esse, qui alienis operi-
 bus falsa nomina apponant, vera submoueant, bonã
 contemnant, libros inspectis procul titulis pro per-
 lectis habeant? Neque cuius æstimationem etsi
 contingat prodesse. Statim enim adesse correcto-
 res, qui in iactationem eruditionis, in alieno ope-
 re suis se formulis acuant, Hoc ita accipio: ita hunc lo-
 cum restituo: hoc feliciter, illud emendatius: hæc verba velim
 traici: hoc deleo, interpungo, ita emendo, firmo, corrigo: il-
 lud

ad tertium

ad quartum

de Iudæis ab-
surdiora scri-
psere Plutar-
chus, Strabo,
Democritus
apud Suidã.Idem in Cæ-
sare, de quo
Suetonius in
ipsius vita.Criticorũ au-
dacia & for-
mula.

lud ab antiquo ritu: istud sexcenti lapides & nummi testantur: à me est, nam libri errant: repone. mea fide & iussu: sic lege, aliis etiam inuitu, ac perinde optimum quenque commentantium libidine copiaq; confundi commacularique, vt publicas vias, à frequentia vitro citroq; frequentantium commeantiumque, puluere aut luto repleti. Satis cuiq; magno, id ipsum quod Tacito euenisset, exemplo esse, multorum clamamos ab oculis hominum auferri, nomina sæuius quam à coruis cadauera rodi, per alienæ famæ stragem sæpè iter ad gloriam quæri, autorum scripta, fædius quam hortos à crabronibus depasci, subdole compilari, nulla fide, nullo pudore, nec iudicio distorqueri, confundi, præcipitari, interuerti, alibi falsa pro veris, adscita pro natiuis, nouitia pro vernaculis, supponi, oblini. Non vnus hæc literatorum, aut breui assensu, sed sicut indigna vbi semel prorumpunt, difficile postea cohibentur, ita suos quisq; cum alijs iungere questus, numerare labores, noctium vigilias referre, eluctata per æstum, frigus, duram pauperiem studia: quidam adesos vngues, obritos scholarum puluere vultus, curuata assiduo accubitu membra, maciem, pallorem, deformitatemq; aliam ostendere.

Noua prodigia Sapientes terrent, quibus procurandis T. Liuius deligitur, per eumq; comitia ad urbem Sapientia indicuntur.

Vini hæc la- Commotis per diuersa mentibus, nouus prioribus
nuntius

nuntius adijcitur; Coruum flexo retro volatu, super domum Taciti sedisse, illic ablatam Tacito pennam deglutuisse, horrendam postea vocem velut strangulati edidisse. auditos alibi bubonum gemitus. Athenis sacrum Palladi olearum nemus, miluorum, vulturum, aliarumq; dirarum volucrum planctu consonuisse. Iam, visas bipedes capras, fetus aquilarum à noctuis pastu abactos, pluraq; alia, faciliori vulgo ad accipienda differendaque talia, dum quæ natura percussis est, post experimentum tristiora metuuntur. Sed præcipuum pauorem T. Liuius intulit. Is iam inde, vt in monte Albano lapidibus pluere vidisset, magnis paruisq; superstitionibus obnoxius, tunc quoq; religionibus omnes implere, quæcunq; in omina & prodigia vertere: simul monere, ne quoquo modo visa auditaue spernerentur, nec quicquam priuatæ aut publicæ rei ageretur, quando aues inebrae & arculæ, sospitandis fortunandisq; rebus inauspicatæ, non admisissent. Ita libris Sibyllinis, ita disciplinâ Hetruscâ traditū, placanda prius esse numina, procuranda prodigia, vbi cælesti religioni satisfactum fuisset, tum demum remittendum iustitium & ab opere cessatio. Mirum quanta viro, cum componendis patrum plebisq; certaminibus pridem spectato, tum lacteâ dicendi vbertate semper diuinitus facundo, fides fuit. Nil recusatur. res etiam ad ipsummet defertur, peritum humani diuiniq;

E

iuris,

bes bonis doctisq; non contingent.

Interpretem tamen arceat: abeat, nec hic dragmam petat.

Ferunt Gregorium Magnum Pontificem crebris prodigijs & superstitione Liuij offensū, à bibliothecis suis historias eius amouere voluisse.

Ita de eo Tacitus: Alij discordias consulum aduersus tribunos, agrarias, frumentariasq; leges, ple

*bis Optima-
rum certami-
na libero e-
gressu memo-
rabant.
Hist. lib. 4.*

iuris, & qui vnus optimè priscos ritus, Flaminum, Feccialium, Saliorumq; carmina & formulas, ipsam deniq; linguam, sermonemq; Aboriginum nosset. Enimvero publicè priuatimq; magnificum id amplumq; Tito Liuius, qui omnium, quæ ageret diceretue ostentator, hanc quoque rem, vt claram expectatamq; faceret, omnem literatorum populum, edicto ad Comitia, in urbem Sapientia, venire iussit. Sed haud longum fuerit, celeberrimæ urbis, præcipua saltim & strictim, neq; enim ita vbique reperias, referre.

Vrbis Sapientia descriptio.

*Conditores
eius.*

Autorem eius vetus memoria Apollinem facit. Fama recentior est, à Minerua conditam, deæq; ex capite natæ, inter principia operis, caput humanâ specie apparuisse. Hinc eadem de ipsâ ac Româ olim persuasio, æternam inclutamq; fore, nam & illic euocatum Termini numen, moueri se loco non passum perhibent. Urbem mons vsq; in nubila erectus sustinet. In primis ingredientibus, ascensus eius arduus, difficilis, angustus, idem per multas fallentesq; vias, in errores perplexus, scrupis passim vestigia offendentibus asper; at aliquando superatus, vix fides, quantum postea facilis, ac velut depressus, subinde alios spontè etiam in altum ferens. Ipse mons, totum se nemoroso vertice complectitur, adeo mirificâ specie, vt accedentium mentes, primo aspectu consterneret, vbi contemplati duraueret,

*Verissimè E-
picbarmi Si-
culi, Deos o-
mnia labori-
bus vendere.*

*Radices studi-
orum amarae,
fructus dulces*

re,

re, non fatiet. In imo fretum Euripi est, horribile visu, die ac nocte septies se absorbens totiesque inundans. Ferunt Aristotelem non assecutum miraculi causam, indignatum in illud se præcipitem misisse. Argumentum facit vetus inscriptio, QVO- NIAM ARISTOTELES NON CEPIT. EURIPVM, CEPIT EURIPVS ARISTOTELEM. Ad littus saxum ingens prominet, simili sorte factoq; nobile. Fama tenet ad inambulantiem illic Homerum, fortè piscatores appulisse, quæsitos ab eo deinde, ecquid ex capturâ attulissent, respondisse, *Non capta ferimus, capta dimisimus.* pediculos hoc responsionis arcano significantes, quos illi, rædio frustra susceptæ piscationis, per lanas vestesq; colligentes, captos in mare proieiebant, occultatos in rugis vestium pannorumq; afferebant. Id, cum sui miraculo & diuinatione virum diu defixisset, tandem soluendo nequicquam fatigatum, præ dolore pudoreq; vitâ soluit, saxumq; idem in quo stetit, monumentum mortuo fecit. Ostenditur adhuc signum fabulæ, resupini hominis imago iacentis, Homeri vt incolæ ferunt tumulus. Sed præter hæc, nihil illic non admirabile, aut cum aliqua veneratione se ostendit. In medio montis locus tenebrosus residet, septus densis lucis ac sentibus, idem obiacente vbiq; magnetis lapide obscurus nigerque, *Asylum occultæ proprietatis dicitur.* Arcanum illic iudicium, & sancta ignoratio, manetq; etiam honos

*Præ marore
non intellectæ
rei obicere A-
ristoteles,*

*cuius id fer-
tur epithaphi-
um.*

Homerus.

*Ænigma Ho-
mero proposi-
tum à piscato-
ribus.*

*Effugium di-
spuantium,*

E 2

loco,

loco, ac tutum accedentibus perfugium. Haud longè specus est, voces numeroſo repercuffu multiplicans: iuxta quem ingens tenuium literatorum turba, acceptas voces per varios voluminum traduces propagantium. Verticem montis, læto feliciq; ſolo, lata & diſcuſa planities extendit, nullius rei egens, abundat ſua ſponte genitis, & nihil ſollicitos homines alit, beatius quàm vſpiciam Fortunatæ inſulæ. Aſperitas frigorum abeſt, cælum nullis imbribus aut nebulis fædum, quin continui & ſereni ſine noctibus dies. Illic Vrbs Sapientiæ eſt, cuius nomen alterum dicere, arcanis cæremoniæ neſas habetur, quadrato ſitu, quadratas domos, ædificiorumq; membra ex quadrato lapide complexa. Huius medio immenſæ opulentæ Virtutis Honorisque templum, ob gloriam operis & magnificentiam, infra latiùs à nobis dicendum. Nunc ad priora redeo.

Conuentus à variis terrarum partibus Sapientum.

Ergo ad hunc locum urbemq; ubi edictum Liniij Sapientes euocauit, diesq; comitiorum venit, ſtudio ſpectaculi, videndiq; ab omnibus terris venientes literarum principes, incredibile, quanta multitudo affluere, obſidere non vias modo & proxima montis, ſed quâ longiſſimè tranſeuntes proſpectari poterant, plana editaq; complere, atq; vt aliquem venire acceperant, corpora, ora protendere.

Hebraeo-

Sicut quadratum in quamcumq; partem decumbat reſtat: ita Veritas & Sapientia vnde cumq; ſibi ſit aſſimilis.

Hebræorum Sapientes.

Huic itaq; ſpectaculo deditis omnium animis oculisque, principio apparuere prægrandes æuo lenes, incurui incultiq; & quorum vix paucis notos vultus, collectus etiam vt apparebat ex longa via puluis confundebat. Parentes olim ſapientiæ, primi q; variarum gentium, magiſtri fuiſſe dicebantur. Ordinem ſingulorum reddere in tam confuſâ diſcernendi caligine difficile fuerit, quod tamen inter ſpectantes percerebuit, omnibus alijs, præire dicebantur Hebræi. Auide tunc alius alium quærere, quæ ſapientia, quæ doctrina, gentem extuliſſet, vix aliqua literarum gloriâ, ſua tantum vt videmus ſeruitute notam. Tum vnus ex aſtantibus, velut hoc prouocatus ad ſermonem. O ſi modo, inquit, ſeruallſſet ſapientiam, quam primò obtinuit, nullo profecto ſeculo ab ipſa defeciſſet. Num enim ea gens poſtremi ingenij eſſe debuit, quam Deus præ alijs in mundo eſſe voluit? quam cum ſolam intenderet, tardè Hebrææ gentis appellatione induit? quam longe alia terra, cuius felicia arua nulli vnquam ſubigerent coloni exceperit? Longum eſt quod diſſimulo. Omnia inquam hæc cunctorum quidem gentium, ſed quæ in legitimam ſucceſſionem venire debebat, Hebrææ autor habuit ADAM. In cõmune cum ipſa aſſignata illi erant cuncta beneficia, vita ſine occaſu, deſiderium ſine defectu, ſatietas ſine ſtudio, ſcientia ſine diſci-

Vocabantur primo Hebræi ab Heber uno ex poſteris Noemi: deinde Iſraëlitæ à Iacobo ſive Iſraële Abrahæmi nepote, demum Iudæi ab Iuda uno ex Iacobi liberis.

Adam in paradifo delicia & occupatio.

sciplina, possessionem ille tantum primus iusque pro omnibus accepit. Inde magna ne hæc perderet circa eum fuit diligentia. Præsto erant multa in tædium & solitudinem remedia. Somnus, vxorque, de ipsis vitalibus producta, de eius costa concepta, venientium iam hominū initium, & mundi ceu domus alicuius domina & mater familiās. Ad hæc vbiq; confederat nomina accipientium & in famulatum excubantium animalium greges armenta que, omnem naturæ rigorem, omnem discordiā sub eius arbitrium deponentia. Parua hæc fortasse videntur: at erat & aliud datum otium, nobiliorq; conuersatio, seu quoties angeli delatis sideribus, de liquido puroq; aëre veniebant, seu quoties ipse Deus quasi in membra corporis formatus, præbebat se Adæ oculis, sermonem & responsa dabat, vnāq; cum eo viuebat. Quicquid tunc animus, quicquid oculi requirebant, nihil non plena voluptate occurrebat: hinc prata syluæque, inde crepitantes per calculos riui fontesque, hinc fragrantibus floribus colles, illic maturæ fructibus arbores. Arbores non alimentorum modò saporumq; delicijs grauidæ, sed è quarum duabus singulari differentiâ pretiosus pendebat fructus, *Vita & Scientia boni & mali*. Beatum animal, si mens semper sana fuisset, viuebat impavidum nulli corruptioni obnoxium. Stabat securū in medio rerum se inuicem perimentium. Spectabat sine vllō sui detrimento, in varias species vltro

Minuisti eum paulò minùs ab Angelis gloria & honore coronasti eū, & constituisti eum super opera manuum suarum, P. S. 8.

Autor est Beada ante hominis peccatum nihil noxium inutileque progerminasse terram, non ve-

citroq; commeantem naturam, non niues, non hyemes, non grandines, aliaq; scelerum tormenta formidabat. Sæuiret rabies licet belluarum, rueret cælum fragore, murmure, tonitru, pulsatumq; tumultibus exagitaret orbem, tamen sola innocentia tanto imperabat furori viresq; compefcebat. Adeò tum sanctum animal, vniuersa mundi reuerita sunt. Intentis omnibus ad hæc declamationem, quidam blandissimā oratione accedens; Rogo die fodes, inquit, hæc secreta nunquid alij quoq; præter Hebræos veterum sapientum cognouerunt? Mouit ille ad nouitatem quaesiti vultum: & Imò, inquit, nemo fortasse ex ima etiam plebe ignorasset, si non ipsimet veterum sapientes, allegoricis figmentis & subdititijs sensibus, rei candorem ac veritatem infuscassent violassentque. Vix dum auditus erat Adam Euaque, cum illi rem aliter accipere, per allegoriarum acumina interpretari. Adam scilicet significare animam, quæ vbi diuinorum oblita, ex vigilia rectæ rationis dormit & somniat, tum animal vitamq; corpoream generat quasi Euam. Hanc deinde priorem labi peccareq;, tum demum animæ & intellectui pomum ferre & ipsum pascere, manuq; suâ satiare, nec nisi priorem seductam ab altero suffragium accipere. Quid deinde illa scelestis & peccatis excogitata supplicia? illa monstrata & compositæ inferorum formæ? nonne hinc suas umbras fabulasq; habuerunt? Illi ab inferis emanantes.

nenū aliquod non sterile arborem.

An præter Hebræos alij gentiliū veterūq; Sapientū Biblia legerint?

Per Adam & ad Plotinus, Origenes & Ammonius intellexerint?

Fabula Poetarum ex Bibliis sumpta,

ab exilio hominis ex paradiso.

nantes fluuij? qui ab Adam in corpora quoq; nostrā similes affectuum intulerunt aquas. Illa palus Stygia? cum Adam in vetito fructu, ceu in quo iurare dij antiquorum solebant, cupiditatis & concupiscentiæ non continuit ardorem? Ille Lethe fluuius? cum gustando de scientia boni & mali, statim intellexit quod in mortem obliuionemq; incidit. Ille Acheron? doloris & tristitiæ amnis, cum nudi corporis ferre non potuit pudorem. Ille Coccythus? qui post peccatum, conscientiam luctu lacrymisq; perfudit. Ille fædus & horridus carcer, teterque tartarus? cum in labores & ægritudines suâ sede detrusus, prodigus datæ libertatis, in perpetuas quas patimur in terris iuit miserias. Illa in inferis lex fixa; sententia? ne semel tantis bonis eiecto vllum amplius fiat postliminium. Hæc illi Ditis concaua, hos inferos putauerunt, quæque in nobis, & in hoc ipso exilio experimur, id illi fabulosâ translatione Inferis assignarunt. Illum quoq; Vulturem, diebus noctibusq; iecur immortale tundentem, Conscientiæ lacerationem innuentes, per quam viscera turpi contaminata scelere, supplicio & dolore intestino, perpetuò depascuntur dilanianturque. Infinitus foret labor, omnia in hoc genere persequi. Iam verò illa Ambrosia Nectarque, deorum potui & delitiis seruientia, nonne admotò digito, ab Arbore vitæ originem duxisse videntur? cuius vsu si adesset vita hominum reiuueneret, multiplicatisque seculis

pro-

ab Arbore vitæ in paradiso

ab hominis peccato.

prorogaretur. Hæc ille de Adam. mox etiam alios, prout certis notis in oculos memoriæq; venerant agnoscere spectantibusque ostendere. SETH, filium huius ipsius Adæ yna cum suis liberis. Monumentum sapientiæ eorum referebat, moles ingentes columnarum, ab ipsis excogitatas orbique erectas, lateritiâ vnam, alteram lapideam: inscripta vtrisq; inuenta & doctrinam, quò saluti quandoq; literis fieret, terra lapisue. Quippè cum duplici facto in mundo omnia interitura intellexissent præuidissentq;, seu deinde aquis, seu ignibus hanc immanitatem subeuntibus, alterutra tamen beneficio esset, quæq; in aduersum sibi contumax, retineret operiretq; commissas sibi doctrinæ opes. Et venit postea primum in omnia mare, ruptisq; nubibus, deiecta cælo immensa vis aquarum, raptum subductumque cum columnis orbem, infesto gurgite circumegit hâusitque. Hâc vi, cum lateritiâ in profundo ab humore emollitâ solutaque defedisset, mansit altera, quam è saxo stabiliuerat, aquisq; recedentibus, sola cum mundo emerfit, diuq; etiam post diluuium in Syria fuit. Ostendit postea venientem MOYSEN, eiusq; permulta opera cum retulisset, tum in eo narrando vix satiari, quod à nemine mortalium, nisi à Deo visum dictatumq; conscriperat. quem vnumquodq; eorum quicquid esset diem natalem habuisset: vt terrarum pondus, nihilo subnixum suffultumue, se in inani suspendisset;

F

set;

Columnæ duæ excitatæ ante diluuium pro seruandis artibus.

Columna lapidea superstes fuit post diluuium temporibus Iosephi.

Moses scripsit historiam ab orbe condito ad annum

*mundi 2492.
ante Christi
natum 1470.*

*Dauidem re-
fert Athana-
sius scripsisse
Psalmorum
3000. qui ab
amicis regis
Ezechia sup-
pressi 150. so-
lū supersunt.*

*Hoc est, Can-
ticorum, sed
non remanse-
runt nisi qui
propter excel-
lentiam, &
profunditatē
vocantur Ca-
ntica Cantico-
rum.*

*Concertatio
in sapientia,
Salomonis cū
Iromo rege,*

*cum Saba re-
gina.*

fet: vt ex primâ rudiq; rerum caligine, fulgentium in cælo siderum oculi, illic sylvarum nemorumque vultus, alibi tot rerum animaliumq; facies extitissent. Proximus deinde aduentabat DAVID, diuinus vates & Poëta, quem ipsa quoq; instrumenta musica, portataq; manu lyra hominibus monstrabat. Inde ex vna familia domoq; quatuor sapientes, Athanus, Emanus, Chalceus, Dodanus, filij Hemaonis. Tum SOLOMON, immensæ subtilitatis vir, & in quo solo fecit Deus, data vt se totam experiretur, sapientia. Memorabantur libri eius, Odarum & carminum, quinq; supra mille. Parolarum & similitudinum, ter mille. Iam admiranda ingenij fæcunditas, cuiuscunq; plantæ & arboris, ab hyssopo ad cedrum vsque, præterea piscium, auium, animalium, ne vis cuiusquam lateret, patefacta natura, assignataque parabola. Inuenta traditaque ad dæmoniorum impressiones auerruncandas remedia. Magnam eidem cum Iromo rege Tyriorum amicitiam fuisse ob commune sapientiæ studium aiebant; eaq; causâ inuicem ænigmata mittere & reposcere solitos, lege constitutâ, vt qui non dissoluisset, mulctæ nomine pecuniam penderet. Quâ in re cum Solomon victor sapius fuisset, grandi summâ collectâ, eam in ornatum templi Hierosolymitani conuerterat. Nec dissimile de regina Nicaula Saba ex intima Æthiopia afferebant, quæ æmulatione fama; Solomonis permota, venerat Hierosolyma,

vt eius sapientiam quæstionibus ambagiosis probaret excuteretque, à quo perinde etiam victa superataque, libens sapientiæ Solomonis cessit palmâq; victori tribuit. Secuti hunc futurorum scrutatores & prænuntij Prophetæ, *Esaias, Eremias, Ezechiel, Daniël, vulgo Maiores dicti. Et Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habbacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, Minores dicti.* Vbi hos aliosq; curiosus vulgus oculis excipit, multiplicatis deinde agminibus noui adueniebant. Senes pariter, veneranda canitie, & præter maiestatem, quam vultus grauitasq; oris præferebat, stolis, habituq; byssino, quæ augustissima apud eos habetur vestis, omnes induti. Mirum in ijs illud fuit, quod cum alius post alium priori similis præteriret globus, quilibet tamen videretur aspectu idem. Aduertit igitur hoc multorum mentem, ipseq; computatus numerus, prodidit Hebræorum septuaginta mystas. Secretiora. & arcana religionis adire ac noscere his tantum concessum, cæteri quanquam eiusdem gentis, omnes ignorant. Moyses id primum instituit, qui cum Deo congressus, ab eoq; permulta edoctus, quædam in tabulas & præcepta populo excrispsit retulitque, cætera ne vulgarentur, septuaginta tantum hominum notitiæ voce suâ aperuit. Quippe monitum à Deo fuisse, ne omnia scriberentur, narrant, illo Esdræ Prophetæ testimonio: *Enarraui ei mirabilia multa, & ostendi temporum secreta & finem, præcepi*

*Propheta He-
bræorum.*

*Doctrina He-
bræorum tri-
plex.*

Literalis.

Cabalistica.

cepi ei, alia palam faceret, alia apud se haberet in arcanis.

*qua erat pe-
nes Septua-
ginta viros,*

Thalmutica,

*qua nunc ad
absurda & su-
perstitiones
deiora,*

*Pena eorum
qui non He-
brai Biblia le-
gere ausi.*

Inde fluxit religio, nihil talium literis excipiendi mandandiu. Sed ne à Moyse tradita, post eum interciderent, accepti septuaginta viri, qui eadem ista acciperent discerentque, rursusque hi ad alios septuaginta per vices & successiones, voce suâ deferrent. Unde Cabalæ nomen exortum fuit, quod gentis vocabulo Receptionem significat, ipsique viri ab acceptâ sine librorum monumentis scientiâ Cabalisticæ appellati. Mansit diu cum hoc nomine vsus, venientibus postea cum tempore, seu periculis, seu metu, quæ solis auribus solebant, manu quoque excipi cæperunt. Hinc vt commodo, ita fraudibus magna data materia. Nam plurimi ad commentandum in super ac interpretandum, quæ excipiebant conuersi, noua placita, leges, superstitiones quoque commenti, ijs eandem, quàm veris apud suos dignationem fecere. Collecta deinde in vnum, vastaque inde insanix & fabulositatis consarcinata volumina Thalmud appellata sunt, quibus etiam nunc tota Hebræorum adhæret regiturque natio. Sed in principio cum res sincera adhuc esset, manuque excipi cæpit, velut publica, acre legendi desiderium maxime in alienigenis exciuit. Nec defuit Theopompo & Theodectæ Poëtæ audacia, sed vtrique magno stetit. Quippè vis ingens morbi, alterum adorta cum insanix subita, alterius offusa nox cæcitasque oculis, vetuit in se numenque inquiri. Nec postea

postea quisquam tentauit, sanctiusque ac reuerentius visum, quicquid illic esset, credere quàm scire. Hæc de septuaginta Hebræorum senioribus celeberrima: in quorum locum, dicebantur in Christiana religione successisse Purpurati sacerdotes vulgo Cardinales. At quidam ostendebant alios septuaginta, per omnia prioribus similes, nisi quod binario auctos numero, Interpretum nomine appellabant. Nec tamen aucta appellatio, sed propter numeri integritatem dicendi que; compendium, Septuaginta Interpretum nomen, perinde ac in prioribus seruatum. Originem his dedisse Ptolemæum Philadelphum aiebant, cum Alexandria, ex omnium ingeniorum librorumque, qui vsquam terrarum reperiri poterant, admirandum magnificentix suæ opus Bibliothecam institueret. Septingenta tùm prope millia voluminum, curâ Demetrii Phalerei, qui huic rei præerat conuecta fuerunt; Hebræorum tantum Biblia, sua veneratio, & triste attractantium experimentum, regis gloriæ negabat. Quam ob rem diu multumque sollicito rege, missi postea cum ingentibus donis, ad Eleazarum Iudæorum regem legati, & libros, & hos septuaginta duos senes, qui regis libris Biblia quoque adderent, secum adduxerunt. Datus statim venientibus secessus, singulique in singulis cellulis à se ipsis seclusi separatique, intra decem & septem dies, Codices sacros, de suo scripto linguâque; in Græcam verterunt. Ap-

*Vnde prouene-
re Cardinales*

*Septuaginta
Interpreses,
qui quamuis
essent & duo,
propter inte-
gritatem nu-
meri appel-
lantur Se-
ptuaginta.*

*Vnde proue-
nere.*

*Si quingenta
millia ponunt:
& sic magnū
numerum li-
brorum.*

In *intempere*
atione Bibliorū
miraculum.
aliud tamen
aliq.

Philosophi
Hebræorum.

Pharisæi.

Essæni.

Saducei.

paruit subito interpretationis miraculum, cum re-
 ceptis collatisq; postea omnium à secreto labore li-
 bris, nihil in tanto transferentium numero, verbo-
 rum literarumue variaret. Postquam deniq; hi Se-
 ptuaginta destinatum iter emensi fuerant, admoni-
 ti quoq; comitiorum, postremi Hebræorum Philo-
 sopher venerunt. Primo Pharisæi, vultu, tristitiâ,
 dissentienteq; à pessimis moribus habitu, magna vi-
 tia tegentes, iidem religionis iactatione arrogan-
 tes, in cuius speciem intimam, præligatas in fronte
 membranulas, quibus Decalogum adscripserant ge-
 stabant. Deinde Essæni, cum in suadendo alijs bo-
 no honestoque, tum ipsimet in reddendo expri-
 mendoq; solliciti, & contra quam priores, virtute
 magis acuti, quam subtilitatibus magnifici. Tum
 Saducei, ferinâ ac propè cynicâ sectâ, dogmatumq;
 quibus vnâ cum corpore animas extinguebant im-
 manitate, potius tacendi. Accelerabant appen-
 dices omnium *Flavius Iosephus, & Philon* Hebræi
 quoque.

Assyriorum Sapientes.

Vix ij: cum nouum iterum ignotumque, in medi-
 um se intulit, sapientum agmen. Defixi plerisque
 erant in cælum vultus, oculiq; tanquam solitariae
 contemplationi assuetis, non bene durabant, in pu-
 blicæ pompæ conspectu. Alijs in manibus tabulæ,
 punctis, lineis, circulis vexatæ, perplexaq; caracte-
 rum signa, trahebant ad spectaculum turbam. Cum
 vnus,

Vocantur eti-
am Babylonio-
rum & Chal-
dæorum sapi-
entes.

vnus, curiosissimâ sciscitatione accedens, Quæso,
 inquit, ô hospes, ne intra vos pereat tantum secre-
 tum, quid hæc segmenta in tabulis? quid sint in
 manibus picturæ? docere nos quoq; tanti putate.
 Nouâ voce percussus, sustulit ille tantum deiecitq;
 vultum, atq; ad captum iterum reuersus, perseuera-
 bat in tabula, velut in acie, alias delere, alias indu-
 cere notas. Ergo alter suspicatus, ad sapientiæ opi-
 nionem, primam taciturnitatem pertinere, cepit
 hoc ipsum diligentius interrogare. Tum ille inter-
 pellatus excanduit, & Sinite me, inquit, sidera
 complere, iungitur Iuppiter Veneri, Draconisque
 cauda hæret in Virgine. Miratus alter sermonem
 non publici vsus, notauit, alteri ista qui ad latus sta-
 bat dici. Itaq; ne alienis videretur interuenire se-
 cretis, à tergo adrepens, cepit omnia tacitus consi-
 derare. Tum ille, vbi figuras absoluerat, quotq;
 sideribus faciunt domos diligenti consideratione
 percurrebat, manu qui hoc expectabat prehensum,
 à frequentia seduxit; & Scias, inquit, cum nascere-
 ris non infeliciter astra cecidisse. Pars fortunæ iun-
 cta Veneri, in bono cæli loco, haud vanum tibi in-
 diuitias opesq; dant suffragium. accedit stella re-
 gia iisdem addicta, Cor nimirum Leonis. Iam vero
 in domum septimam quæ coniugij est, Luna cum
 Venere, benignum proijciunt radium, nullisq; ma-
 leficiorum aspectibus tactæ, annunt coniugetem,
 quæ dote, formâ, genere, amore, moribus, animum

tuum

Ideo tempore
S. Augustini
vocabantur
Genethliacio

tuum mereatur. Fæcundi quoq; in fæcundis signis
 planetæ, propensè te iuuabunt in progignendis li-
 beris. Ipse Sol dominus vndecimæ, gratiam apud
 homines tibi conciliat. Si quò ibis, ipsa te salus fe-
 ret; quicquid optabis, dii vota præuenient. Deniq;
 Alcochoden non male dispositum, annumerat tibi
 annos, centum viginti quatuor, menses vndecim,
 dies vnde triginta, horas tres, momenta duo, ac se-
 miatomum. Dictoq; accepta diuinationis merce-
 de hominem dimisit. Sensit qui remanserat Mathe-
 maticum esse, vtcunq; tamen velut hominem non
 agnosceret, blanda salutatione admotus, vnde &
 qui esset requisivit, Neq; ille vltra, ad humanita-
 tem inuitantis subduxit colloquium, &, Ego re-
 spondit Chaldæus sum, ex gente Assyriâ, nomine
Albumasar. quos vides, eiusdem sunt mecum patriæ
 omnes. Cæli vim stellarumq; cursum primi obser-
 uatione nostra excepimus, cælum suspectu libero,
 ac prope cum perpetuè serenitatis obsequio adepti.
 Autorem in hoc, & per quem ista in cælo noscere
 didicimus magistrum, Iouem Belum habuimus, cui
 ob eximium meritum, templum Babylone constru-
 ximus. Prima nobis cura fuit, ex tanto astrorum
 cætu discernere, quæ fixa ac velut cælo intexta in
 semel capta sede hæserunt: quæ vaga & errantia
 suos cursus certis tamen emetiuntur erroribus, quæ
 cuiq; sideri via, quæ lex, quis ordo est. Paulatim
 inde progressi, defectiones quoq; illorū laboresq;
 nota-

*Primi cursum
 cæli stellarūq;
 inuenerunt,*

*quis tamen
 inter eos pri-
 mus.*

notauimus, quod ex ijs immodicos calores, quod
 seueras hyemes, quod ceteras terræ iniurias mina-
 tur. Tum ex assiduis obseruationibus, notisque
 nunquam nos decipientibus deprehendimus, infe-
 riora hæc ad astrorum motus regi, nec modò inde
 vitam, alimenta, vires, annos, secula, & quicquid
 pro tam multis totus mundus poscit, subministrari:
 sed cuiuscunq; mortalium, corporis animiq; formam,
 fortunam, casus, euentus, fata, & quicquid postea e-
 ueniat triste latumue, è cælo adduci. Omnia nexu
 quodam latenti altioribus sunt commissa, quodque
 in vtero homini augescendi, mouendi, exeundiq;
 in lucem tempus & momenta disponit, idem vitam
 nascentis prout adspexerit ducit, cum eoq; in illud,
 in quod semel missus est, vadit. Neq; vero cursus
 tantum meatusq; stellarum, in venturorum indicia
 accepimus, sed earum etiam inter se situs, mansio-
 nes, congressus, interualla, dissidia, consensiones
 excussimus. Nam & Domos plerisque in cælo ho-
 spitiaq; construximus, & Dominos alijs, vt Arieti,
 Tauro, Geminis, Cancro, Leoni, singulisq; signis,
 eos quos in mundi nascentis primordio in ijs fuisse
 deprehendimus, addidimus. Hinc ad futura alicui
 annuntianda, totum sicut in nascentis hora fuerat,
 explicamus cælum, digestisque in sua loca, nume-
 rosq; omnibus, curiosè perquirimus, cui vnum
 quodq; sidus se applicat opponitue, cuius viciniam
 premit transitue, quod aspectu suo vrget aut tem-
 perat,

*Ratio diuinã-
 di ex astris vt
 à Mathematicis
 deducta.*

*omni in cælo
 domos
 construximus*

omni in cælo

perat, cuius excipit aut intercipit lucem, ubi culmen eius summum, quâ iter, quousq; descendit vel ascendit.

Qui nomenclaturam caelestem excogitavit.

Ita initiato sermone, cum diu perplexas de superioris narrationes duceret, tum ille qui stabat; Age hoc quoq; mi homo, inquit, quoniam sermonem habes non plebeij saporis, & quod rarissimum est nihil subtrahis alienæ scientiæ, illud etiam quâ causâ meritorie Arietes, Tauros, Geminos, Cancros, Pisces, aliaq; animalia in cælo posuistis expedi. Non nostrum, respondit ille, hoc sed alienum commentum fuit. Astræus hanc primus stellis, signisq; caelestibus nomenclaturam imposuit, vnde Pater astrorum vocatus, & apud posteros id nomen retinuit. Cæterum est cur ista quoq; cælo imputes. Multarum enim rerum appellationem, non libido aut casus hominibus, sed sæpe aliqua ratio causâq; persuasit. Mireris ab hominibus illata in cælum animalia, nisi noueris à sapientum maximis, ipsum Vniuersum in homines inferri; atq; vt hominem Mundum paruum, ita vicissim mundû vocari Hominem magnum. Quam quis aliam eius appellationis, deprehenderit causam, nisi quandam similitudinem vtrumq; inter se antea tacite componentem? Sunt quidem illæ velut concordæ in homine cum vniuerso imagines, cæli cum capite, oculorum cum præcipuis siderum sole lunaq;que, humorum cum elementis, vitæ cum anni temporibus, spiritu-

Cur Homo, mundus paruus vocatur.

Prima ratio.

181

uni

um cum ventis, venarum cum fluuijs, affectuû cum tempestatibus: sed erant & alia pleniora mutui consensus simulachra, à quibus hæc in vtrisq; appellatio nomenq; inuentoribus placuit. Videmus in prima & suprema hominis parte capiteq;que, mentem & rationem cuncta nutu suo gubernantem disponentemq;que: occupat & summa vniuersi, vis quædam æterna & immortalis, ad cuius imperium cuncta quoq; voluntur, dataq;que lege festinant. Continent media hominis pectusq; Cor, motus, caloris, vitæq; causam & originem: pendet & in medio alterius mundi, eadem potestate Sol, irrequietoq;que motu omnia circumcurrens, calorem etiam vitamq;que inferioribus ministrat. Extrema ab umbilico & genitalis in homine portio, seminarium productionis; ima quoq; in Vniuerso generationis & corruptionis rerum conceptaculum est. Aduertit hoc curiosus spectator, rebusq;que se mutuò sociantibus, nomina quoq; communicauit. Eadem & animalium in cælo ratio fuit. Vifa quoq; alterius cum altero consensus, contulit ad nominis illic receptionem. Nam quid etiam animalibus ingenioq;que eorum cælo dignius? cum illis ipsis, circa quæ maximi sapientum hærent laborantq;que, ventorum scilicet, imbrium, tempestatum, aliâq;que cæli notitiâ & significatione cælum sibi pridem vendicarunt? Non temere & fortuito, quicquid illic est migravit ad caelestia, sed vim aliquam aut effectum denotando nomen

Secunda ratio

Cur animalia in cælo posita,

& ea percipiuntur.

Aries.

mea quoque suam annumeravit. Accepit caelum Aries, quod eodem tempore quo Sol dextrum aut sinistrum ambit hemisphaerium, cum eo pariter modo in dextrum modo in sinistrum reuoluitur latus, pluraque & conuoluta in anfractum cornua ceu Sol radios, spargit vertitque. Obtinuit igneae & ardentis naturae Mars Arietem, quod tener etiam & vix cornibus ad incursum potens, non sui tantum generis gregem, sed homines quoque; lacepsit prouocatque in bellum. Hinc quoque olim & ad muralium machinarum appellationem acceptus, & ad indicendum bellum a fecialibus in hosticum immitti solitus. Confedit inter sidera Taurus, labore & cultura terrae, velut socius adiutorque; factus munificentiae Solis; eius quoque apud homines olim venerationis, ut eum necare tam capitale fuisset, quam ciuem, velutque ruris alterum colonum. Venerunt Gemini, alterna & cohaerente vita morteque, a Solis quoque ortu & occasu in terra omnia sata, modo astringi arescereque, modo euocari florescereque notantes. Venit Cancer, suo retrorsum gressu iter viamque Solis, qui nisi quam se obliquus vertit siderum ordo procedit, significans. Idem reliquis signis vel exemplar & Solis significatio est. Indefatigabilem Leo vigiliam, nunquam clausa lumina habet: perpetuus item patensque Solis oculus, etiam cum se condiderit, manet. Larga Leoni collo armisque setae ac fluentes iuba, posterioribus membris lan-

*Cur murales
machina arie-
tes vocaban-
tur.*

*Taurus.**Gemini.**Cancer.**Leo.*

go & breues pili: pansa erectaque; Soli vere & aestate feracitas, reliquo anni glabra & deserta fructibus terra. Sterilis se ipsa Virgo, ideoque olim velut ad comparis, nihilque gignentis ignis custodiam admota: infecunda quoque; Soli ubi spicas messemque reddiderit terra, dataque; semel in anno fruge, reliquis mensibus nihil gignendo quiescit. Stat suo momento, neque in aliquam partem praeponderat Libra: aequat vices temporum Sol, ac bis in anno paribus spatijs noctem diemque protendit. Torpet hyeme Scorpius, nec nisi abeunte brumae aculeum sumit: moritur hyeme satorum anima, nec nisi reddito Sole postea erumpit. Contendit manibus arcum Sagittarius, quoque; ipse non peruenit immittit telum: defert portatque vim, quo Sol non accedit, radiorum iactus. In prominentia altaque semper in pascuis subsilit Caper: sublime deposcit Sol, supraque verticem ab exortu consurgit. Haurit refunditque eandem Aquarius aquam: demittit in terram imbres pluiasque, vnde eas attraxerat Sol. Pisces & quicquid pater monstrorum fert mare, clauso anhelitu, totaque mersum aqua viuit: abstrusum ab oculis, & quanquam tota terrae pressum, Sol nihilominus penetrando viuificat. Omnia quidem quae supra nos sunt, aliquid sibi nostri vendicant, Soli tamen is honor datus est, ut quae fortasse alijs sideribus beneficia debemus, ad ipsum defera-

Virgo.

*Cur Virgines
olim custodie-
bant ignem in
templo.*

*Libra.**Scorpius.**Sagittarius.**Caper.**Aquarius.**Pisces.**Ita Iablichus*

*ex Aegyptiorū
doctrina.*

*Sol unde di-
ctus,*

eius encomia.

*Solem etiam
ratione caren-
tia agnoscunt*

*heliotropium
& lupinus
galli.*

*Solem Persae
Deum puta-
bant.*

*Plato statuā
Dei, quae esset
in mundo ve-
lut in templo.*

*Mos iurandi
ex Solem.*

Mos iudican-

quicquid adsit nobis boni, adesse solari potestate, vel ab ipsa tantum, vel etiam si ab alijs, id tamen vel à solo Sole absolui, vel à Sole per alia. A solitudine ille, à nobis quoq; compari vocatus nomine Adad, quod sit inter sidera vnus tantum & solus, nomen accepit, Dux, Princeps, Moderator luminum reliquorum, Mens mundi & Temperatio, Cor vniuersi, Cæli oculus. Neque illi hominum modo consensus tot appellationes contulit, contulerunt & alia ceu intellectu hæc ipsa in eo agnoscantia denotantiaque. Flores & folia, se quotidie ad solem velut quiddam poscendo pendentia oscitantiaque. Herbae & legumina, illum perpetuo sequentia, & nubilo quoque conspectum eius requirunt. Bruta & animalia, quædam aduenientem cantu salutantia, omnia vnà cum eo expergiscentia resurgentiaque. Quin primi homines ad Deum sua coniectatione accedendo, illum ipsum aut Deum esse crediderunt, aut à Deo erectam sibi statuam, cui nulli parietes templaque, sed mundus solaque cæli regio in qua spectaretur idonea fieret, putauerunt. Propter hunc, nihil profanum nihil irreligiøsum esse. Quisquis in mundum veniret, sciret se in quodam templo induci, in eo ab hoc numine aspici, rituque sibi viuendum sacerdotis, huic se summum cultum, huic respectum debere. Hinc iuramentum deposituri testabantur Solis & Iustitiæ oculum: iudicabant eum aspiciendo, coramque velut altero iudice

iudice tabellas sententiasque regendo, in Sole ceu in sancto penetrali, Iustitiam habitare regnumque suum facere arbitrati.

Perfarum Sapientes.

Dum hac longioris sermonis diligentia, multa cælestium Chaldaeus persequeretur, Magi deinde Perfarum comparuerunt. Primi innocentes & sancti, altâ consumatâque sapientia, rerum miracula naturamque in sui obsequium ducentes. Quippe intima hæc est apud eos Philosophia, rerum non noscere modò, sed mouere effectus, operaque vix vulgo credibilia. Suppetit ad hoc herbarum cæterorumq; illic nascentium potentia, elucescensque clarius ibi quàm vsquam, in iisdem dissidium vel concordia. Attendunt ad hæc vtraque præcipue & scrupulosissime Magi, sparsasque per diuersa, in vnum artificiosè deducunt committuntq; vires. Mille postea inde suscitant miracula, per mutuas illecebras complexusque ad quidlibet obsequente naturâ, inuentis quoque in contrarium vsum & separationem rerum purificationibus, sulphure, asphalto, sale. Quippe abradunt hæc rerum dissoluuntque nexum, liberatasque à se inuicem velut vinculis naturas, otio rursus quietique reddunt. Hinc inesse illis diuinum quiddam & potens, populus existimat, adiunctaq; contemplationi dura per omnia virtus & frugalitas, nihil, vt ferunt, præter farinam & olera recipiens, facit hominibus numinum propè auctoritatem. In-

di Bibmar

*Perfarum Sa-
pientes voca-
bantur Magi,*

*eorum sapien-
tia erat in co-
pulatione vir-
tutum natura-
rum,*

*ex quâ proue-
niebant mira-
cula.*

*Vt miracula
desinerent qui-
bus utebantur
Magi.*

*Magorum
frugalitas,*

struere

Regum edu-
cationi quatuor
Magi præ-
ponebantur.

Car regibus
& principibus
Christianis
Euangelia ex-
osculanda in
templo à Sa-
cerdotibus of-
feruntur.

Quæstio à Da-
ria rege pro-
posita custodi-
bus sui corpo-
ris.

3. Esdra 3.

struere quin etiam Regum filios, infantiaque eorum adesse, ipsorum tantum honori datum. Quatuor ad id ex omnibus deliguntur. Vnus qui Magiam, & noscere summum ac æternum Numen, simulque cognitum piè ac purè venerari doceat. Alter qui in omni vita, fidè cuique datam veritatemq; seruandam admoneat. sanctissima humani animi vincula, quibus etiamnum cum rei Diuinæ adsunt ipsi Christiani principes regesque, exosculando à sacerdote porrectos Euangeliorum libros, vbi Diuina veritas continetur, se religiosè obstringunt obligantque. Tertius qui vera libertate crescentem imbuat, nolle turpia aut nimia, nulli succumbere affectui. Quartus, vt securus & aduersus omnem fortunam contumax sit, exigat. Hæc apud eos futurorum regum sunt incunabula, hæc præcepta, in quæ à nutricibus statim & ancillis, paruuli adhuc ad eos à mammis aulæque deferuntur. Nota est Darij Persarum regis, cum noctu amissum somnum discendo reuocare cuperet, proposita cum ingenti præmio suis cubicularijs quæstio, Quidnam in rebus humanis cæteris omnibus præualeret præpolleretque. Missæ in id à coniectantibus sub puluillum regis tres breuissimæ schedulæ. Vna inscriptum habebat, *Praualet Vinum*. Altera, *Praualet Rex*. Tertia, *Præpollent Mulieres*, sed super omnia vincit *Veritas*. Surgens deinde Darius ad examen, cum vnus cuiusque causas collegisset, vltimam cum Sapientibus

pientibus regni prætulit, auctoriq; pro Veritate, vt pote quæ sola vinceret, nullisque iniurijs aut mutationibus temporum succumberet, amplissimum donarium primamque post se dignationem tribuit.

Cæterum quanquam plurimos loci & intermissæ pridem consuetudinis obscuritas, oculis memoriæq; spectantium tegebat, cogniti tamen inter eos nonnulli fuere. *Zamolxis*, eius imitator *Atbaris Hyperboreus*, *Euanta* reges quoque, iam *Gaspar*, *Melchior*, *Balthasar*, quibus nemo magis approbavit sapientiam doctrinamque gentis. Quippe è stella æuo suo genita, cum minime plana coram quoq; spectantibus coniectatio fieret, Christum regemque natum è longinquo perspexerunt. Mox quæsitum per tot terras populosque, quamuis iacentem in stabulo ac velut crudeli abiectum manu, cognouere tamen tam in præsepe & paupertate, quam si in purpura & fastigio vidissent. Neq; hoc contenti, Deum hominemq; adorarunt, totq; bonis quæ in infante mirabantur, aurum, thus, myrrham, munera dederunt. Proprium id apud Persas atque ex maiestate creditur, reges non sine donario adire. Hinc Synætam rusticum aiunt, cum obuium in agro Artaxerxem, nec quod eidem offerret, habuisset, è profluenti iunctis manibus aquam hausisse, eamque proceribus vtrinque vili muneri recedentibus, recta ad regem tulisse. Quin & illud Persis multisque gentibus in more fuisse traditur, in vitam prodeuntibus metalla

Magi qui
Christum na-
tum cognoue-
runt adora-
runtq;.

Reges Persarum sine munere adire non licuit.

Qualia munera nascenti-

bus dari con-
sueverant.

affundere, Regibus aurum, ditioribus argentum,
artificibus & agricolis æs aut ferrum.

Chymia fini-
tima Magia.

Sed Magis iam prætereuntibus, mirum quam
Chymistarum natio inter eos se intulit audacter.
Rati enim multa Magorum opera operibus suis ex-
æquari, indignum se arteque sua putabant, non
adesse in ingeniorum cognatorum numero. Præ-
tendebant, vires, vias, fines, vtriusq; artis perquam
similes. Opus nempe ac finem Magiæ esse spiri-
tum in corpore; opus ac finem Chymix, vertere
corpus in corpus. Magos suas operationes *Violentas*
appellare; se quoq; suum opus *Fortitudinem* dicere,
quod significaret vox illa *Elixir*. Multa enim apud

Quid differat
à Magia.

Cur Chymi-
sta vocabulis
insuetis & re-
conditis in sua
arte utuntur.

se varijs appellationum inuolucris, ænigmatibus,
similitudinibus, characteribus, impossibilibus tegi
ac recondi, quò nulla in parte mundi non regnante
auri sacrâ fame, ars blanda & diuina, neutiquam o-
mnia ingenia subeat ex plebe. Vsurpatum id quoq;
aiebant à primis Chymix conditoribus, statimq;
cum arte receptum, rebus verba non tam secun-
dum naturam imponere, quàm ijs aliquid semper
recondere. Num enim vsquam vitum repertumue
fuisse Aureum vellus, aut hirtum auro pecus? At
narratum hoc nihilominus, à totq; seculis traditum,
sed à sapientibus aliter intellectum. Vellus nempe
librum fuisse, antiquorum more ex membranis pel-
libusque ouium, vnde lanæ velleraque habentur,
compactum. Eum vero Aureum, Chymiam scilicet
aurique

Chymia anti-
quissima.

Quid erat
Aurei vellus

aurique conficiendi scientiam in se continentem,
quæ multâ patientiâ & laboribus, ac velut Iasonis
periculosus nauigationibus acquireretur. His ali-
isque laudibus se mutuò Chymistæ stimulant, si-
ue id quoq; facerent Principum ac Regum fiducia,
ingenio artique suæ passim fauentium, siue quòd
de se ita serio sentirent, in comitatum se Magis de-
derant. Certè tunc primum multi quoq; hac occa-
sione deuoti fumo, nigrique tantum carbonibus
prodire in publicum ausi sunt. Qui cognosci
poterant hi memorabantur, *Osthanes, Hermes, Cha-
nes, Rosinus, Olympiodorus, Agathodamon, Democritus Orus,
Chrysochilus, Pebechius, Comerius, Pelastus, Pelagius, Afri-
canus, Theophilus, Synesius, Geberus, Callides, Rachaidilus,
Veradianus, Rhoadianus, Canides, Augustinus, Panthes, Io-
annes Aurelius Augurellus, Laurentius Ventura.*

Chymista.

Audacia Chymistarum, nefandis incantatoribus
impostoribusque locum propè dederat. Aderant
iam per plures suis miraculis ludisque populum pa-
scentes. hi figuras hominum in feras commutantes,
illi fidera mundo reuellentes, alij acus prælongasq;
in ventrem lanceas condentes, serpentes victos car-
mine rumpentes, solem digito sustinentes, lunam
& stellas ore expuentes. Sed acriter se opponen-
tibus Magis, quorum nomen odiosum colluies
hæc hominum fecerat, T. Liuius quoq; ex lege
duodecim tabularum intercessit, negauitque per-
missurum, vt immundorum spirituum commercio
homines fædati, bonis & sapientibus commisceren-
tur,

Magi malefi-
ci seu Incan-
tatores.

tur, denique sulphur flammisque artibus eorum
comminatus, procul eos à catu sapientum comiti-
isq; remouit. Relegati in eo numero feruntur Zo-
roaster autor conditorq; huius Magiæ, Azonax, Her-
mippus, Tum eorum sectatores, Apuscorus, Zaratus,
Marmaridius, Hippocus, Zarmocenides, Bactrianus, Arme-
nius Osthani nepos, Pamphilus familiaris Cyri, Apollonius,
Damigero, Dardanus, Velus, Iulianus, Bebulus, Simon &
Elymas, qui Apostolis, Iannas & Membras, qui Moyse
suis artibus imposturâque obsistebant. Multæ vna
cum ijs artes eiectione damnataque; Theurgia, quæ fit
per sacrificia & consecrationes ad eliciendos Dæ-
mones beneficos; Geotia seu Necromantia Necyo-
mantiaue, quæ per coactionem & plandum inquietat
mortuos, infera diris agitatur carminibus, tumu-
los bustaque reuoluit, & acceptis cadaueribus ipsos
in scelera cogit manes; Pharmacia, quæ per edulia
potusue, amorem, odium, insaniam lentam etiam
mortem cum carmine propinat. Iam Hydroman-
tia quæ per aquam, Axinomantia quæ per secures,
Catoptromantia per specula, Lecanomantia per
pelues, Pyromantia per ignem, Geomantia per
terram, Chyromantia per manus, Scyomantia per
vmbas, Capnomantia per fumum, quæq; aliæ per
alia futura fataq; hominum scrutantur nuntiantq;.

Indorum Sapientes.

A Persarum Magis Indorum deinde Sapientes iter
sibi locumque asseruerunt, laborioso pariter virtu-
tis

tis cultu, herbarum miraculis, quarum apud illos
par potentia gloriaque est, à Philosophia Persarum
non degenerantes. Tegumen alijs nullum, alijs tan-
tum tela, caput quoq; sibi eadem in orbem globare
assueti. Eæ solæ & gratissimæ genti vestes, contex-
tæ è lino, quod inuictum ignibus magis magisque
viuere assuevit ardendo. Viuum id propterea La-
tinis, Græcis Asbestinum dicitur, quod proiectum
in rogos, perinde vt calcem, sordibus exustis ferunt
splendescere magis quam aquis. Hinc funebres ex
eo fiebant mortuis tunica, quæ pro vna seruandam
corporis fauillam, à reliquo continebant separa-
bantque cinere. Animal occidere carneq; aliquâ
vesci, nefas apud eos habetur, simplicibus sine igne
sine blandimentis cibis fames expellitur. Contem-
plationis dura ratio, ab exortu adusq; solis occasum
contentis oculis solem intuentur: arenisque feruen-
tibus ita perpetem diem non abeundo alternis pe-
dibus, secreta in globo igneo rimantes, insistant.
Cæterum vt aliorum Sapientum ita & Indorum non
vnus ordo familiaque. Alios Brachmanas aut Bra-
chas, alios Germanas siue Gymnosophistas habent.
Qui se Brachmanas nominant, hæc à Budda sectæ
sue autore edocti in scholis amplectuntur docentq;.
Deum vniuersorum opificem per omnia meare:
Mundum & genitum fuisse, & ad interitum tende-
re: Præter quatuor elementa quintam haberi natu-
ram, ex quâ cælum prouenerit: Iterari rursus cum

Putant aliqui
inuentorem
huius Magiæ
fuisse Cham
filium Noë &
vocatam Zo-
roastrem ab
antiquis.

Falsæ Magiæ
species.
Theurgia.

Geotia.

Pharmacia.

Hydromantia
Axinomantia
Catoptroman-
tia.

Lecanomantia.
Pyromantia.
Geomantia.
Chyromantia
Scyomantia.
Capnomantia.

Idem de cary-
stio lapide
scribit Plutar-
chus: de oracu-
lis qui perin-
de nequus e-
rat aptusq;
daci instar limæ
lunæ.

Duplices In-
dorum Sapi-
entes.
Brachmanæ
seu Bracha,
eorum do-
gmata.

*Omnes mori
præter Sapi-
entes putant.*

homo deserit vitam, mortemque tanquam ostium quoddam esse, per quod ad immortalitatem fiat introitus. Hunc vero non promiscuè omnibus, sed solis sapientibus patere; rudes ac velut profanos ab æternitate arceri. Propterea mira in ijs contemplationis patientia, mortisq; contemptus. Non illam, non senectutem expectant, sed sæpe ingerendo semet ignibus, læti & cum gloria fatum accersunt. Ab ijs deinde eandem de immortalitate in alias gentes manasse opinionem ferunt. Et qui Aristotelem, non Euripi aquis, sed naturæ sponte solum credunt, aiunt scholasticos cum morienti adessent, ex hâc eorum sententiâ, sic virum affatos. *Qui Philosophorum animas excipit, & tuam colligat, in suis recondens thesauris, uti animam addecer recti hominis & perfecti, qualem te fuisse nouimus.*

In morte Aristotelis discipulorum apprecatio.

Germana seu Gymnosophista.

Similis apud Germanas sapientia, maior adhuc in moribus rigor. Nullas domos habitare, ne pati quidem vxores aut fæminas, præcipua disciplina eorum est. Nudi & intesti sub dio, ut syluæ, ut nemora placuere, degunt, ob id Gymnosophistæ vocati, tanquam ad certamen expediti leuesque. Morborum notitiam causasq; agitare, multis inter eos consuetum, neq; aliter medendo prodesse, quam frugalitate & abstinentia. Hinc ab alijs primi Medicinæ originem fecisse feruntur. Quin ostendebatur inter cæteros *Tarcha*, admirandâ annulorum vi, in centesimo & tricesimo anno, virium ac iuuentæ

Mira ratio vite per annulos producenda

iuuentæ vigorem retinens. Multis hanc modis procurasse dicebatur; & annulorum materiâ & quam sub singulis planetis certis temporibus signando, vi influxuq; illorum imbuerat. Adhæc numero quoq; conclusâ in ijs annorum lege, quæ per septenarium porrecta, vitæ fatorumque clymaçtera hominibus inducit. Septem quippe annulos, ad totidem planetas confecerat, singulisque diebus, singulos accipiendo, iuxta dierum ipsorumque nomina, digitis suis induebat. Vnde ingens ei apud suos sapientiæ opinio fuit & arrogantia. Quoties de ea verba facere animum induisset, toties sublimis excelsusq; non nisi in aureo folio, crustis item ac sigillis aureis exornato, dispositis & circumfusus per inferiora subsellia minoribus Philosophis præsidebat. In auditorio, statua quatuor cubitorum alta, Tantalii nomine inscripta erat. Hæc expositâ manu paterâ tenebat, quæ ita perenni quodam humore semper continenterq; manabat, ut nunquam tamè humor, ex eius labris diffunderet exundaretque. Hunc inter ambitiosa, tanquam nectar ambrosiamq; præceptoris potare, inuicemq; propinare, siue ex audientiâ discederent, seu in amicitiam quempiam reciperent, discipulis eius mos fuit.

Tarcha arrogantiæ.

Statua in auditorio.

Ægyptiorum Sapientes.

Absoluto Indorum itinere, Ægyptiorum deinde sapientum ingredi pompa cepit. In ea multi reges, *Sol, Vulcanus, Iuppiter, Saturnus, Mercurius*, alijque quo-

Reges Ægyptiorum quorum nominibus astra appellata.

rum

rum nominibus Græcia cælestia astra vocauit, tanquam inuenisset, quod ab his acceperat. Aderat ipsa nominis maiestate admirandus *Mercurius*, appellatus *Trismegistus*, siue Ter maximus. Triplici hunc titulum sibi comparauerat excellentiâ, assecutus inter homines, id quod ab omnibus creditur maximum summumque. Idem erat Rex, idem Sacerdos, summus idem maximusque Sapiens, legum conditor, iuris humani diuiniq; auctor, scientiarum & disciplinarum primus inuentor. Quin ex libris, quos ad triginta sex mille, quingentos viginti quinq; conscripsisse dicebatur, quidam aliquos recensebant, De dijs empyreis centum, De dijs æthereis centum, De cælestibus mille, De Philosophia tres & triginta, De sacerdotibus decem, De Astrologia quatuor, De Medicina sex. Digressis regibus, Sacerdotes se postea in turbam intulerunt, nullam comam barbâue, sed decusso per totum corpus omni prorsus pilo, deformes aspectu. Adhæc perusti sole artus, vestis cinctusque lineus, frons deiecta, menstristi silentio recondita, membra modico panni paucarumque herbarum condimentis assuetis, fame & macie perempta efferauerant speciem hominum. Noscitabantur tamen à multitudine, & sanctum venerandumque genus, sacra simul & sapientiæ arcana tractare aiebant, ex more gentis, quæ eadem reuerentiâ religionem sapientiamque habet. Ipsi inter eundem sublatam manibus Curulem rotam

*Mercurius
Trismegistus
conscripsit
librorum 36525.*

*Sapientia
Ægyptiorum
penes sacerdotes*

*Theologia
hieroglyphicum*

tam gestabant insigne, quam præ se ferebant diuinæ sapientiæ, quæ in a sui superficie, in unum terrenaque contingens, toto reliquoque orbe sublimis atque per æterna vertitur.

Sed præcipue spectantibus admirationi, quæ referebantur, inuenta ipsorum erant. Pictura, præliorum, victoriarum, rerumque à multis seculis gestarum, præsentem exhibens imaginem, magnum humanæ curiositatis adiumentum, imitata vultum, capillum, oris venustatem, ut qui scire cupiat, qualisquisque fuerit, in tabula cernat, hominemque cum velit per terras ac manus circummittat. Geometria, nullo eam apud Ægyptios non tenente, ad remetienda pereuntia collimitia, quæ identidem euagatus per agros Nilus confundit oblimatque. Adscribebatur etiam à multis iisdem Medicina; ea tamen potissimum genti suæ abstinentiâ & frugalitate commendata inculcataque. Quippe ita eos delicatorem mollioremque victum exosos fuisse aiebant, ut apud Thebas in templo ad columnam erigendam populum inducerent, quæ diras execrationes sustineret, aduersus regem Menin, qui in Ægyptum molliem, luxumque induxerat primus. Neque hoc contenti, à morte cuiusque illa visceraque eximebant, ventreque Soli opposito, in eo omnium peccatorum causam esse fatebantur expiabantque. Præterea inuenta dicebantur Literæ, ab ijs à Phænicibus ut perhibent in Græciam illatae, inæstimabile mortali-

Rota curulis.

*Inuenta
Ægyptiorum.
Pictura.*

Geometria.

Medicina.

*Detestatio
luxurie.*

*Evisceratio
hominum à
morte.*

*Hieroglyphi-**triplicia**Imitativa.**Tropica.**Ænigmatica.**Dei hierogly-**phicum.**Regis hiero-**glyphicum.*

um bonum, artes, nomina, titulosq; hominum, contra breuitatem aui, longissimis seculis propagantes. Iam hieroglyphica, variaq; animalium figuræ memorabantur, obeliscis aut saxis exsculptæ, sensus atq; arcana mentis continentes. Peculiare id erat scripturæ eorum genus, quo sublimiora, & quæ potissimum vulgum nescire vellent, occultabant. Cæterum hoc ipsum scribendi secretum sub varijs simulacris, triplici insinuatione intellectui ingerebant. Imitatiua, quæ conuenientem similemq; rebus imaginem habebat: sic pro Sole circulus, pro Luna duorum lunarium cornuum imago erat. Tropica, quæ ademptis similitudinibus, virtuti tantum affectionique formarum & figurarum significationem accommodabat: sic amor per osculum, necessitas per nodum, inuidia per anguillam, prudentia per hominem, fortitudo per leonem, libertas per equum demonstrabatur. Ænigmatica, quæ ex coniunctione mutuaq; istorum coniunctione coalescebat, in Sceptrum, cuius in vertice oculus aurisq; esset, Deum moderantem, videntem, audientemque omnia significabat: Sceptrum in summa parte ciconiæ caput sustinens, in imo hippopotami ferocissimi animalis ungulas appensas habens, regentibus innuebat, iustitiæ obnoxiam esse violentiam; proinde eam temperandam pietate & clementiâ, cuius symbolon est ciconia, quæ genitricum senectam educare, subleuare, humerisq; gestare in volatu dicitur.

Sed

Sed mirum maximè fuit, vt eadem subtilitas ad barbaros Scythasq; processerit. Quippe Idanthuram ipsorum regulum ferunt, cum transgressus Istrum Darius, terrore minisq; posceret ab eo per epistolam regionem terrasque, pro literis & rescripto misisse Murem, Ranam, Auem, Iaculum & Aratrum. Ad quæ visa acceptaq;, cum meritò interpretatione suorum Darius posceret, Orontopagas tribunus militum, tradere per ea se suaque Scythas aiebat; coniectans ex Mure domos habitationesque, ex Rana aquas, ex Aue aërem, ex laculo arma, ex Aratro agros. At contra Xyphodres, nisi ocyus vt volucres auolauissent, vt mures terram latibulaq;, vt ranæ aquam profundumq; subiissent, vel iaculis confixos luculentæ victoriæ famam, vel captos arandi terramq; pro victu eorum excolendi, beneficium ipsis relicturum præfagebat.

Grande præterea Ægyptijs sapientiæ testimonium faciebant Græcorum peregrinationes, neq; tam propter Mathematicam ad eos, vt quidam volebant susceptæ (quæ domi inter incunabula & elementa discantium habebatur) quam propter noscendam religionem, cæremoniarumq; arcana, præstantissimis quibusq; summam sapientiæ in religionis obseruatione cultuque ponentibus. Nam iisdem deos primùm asseruisse, simulacra eorum conflasse, aras & templa construxisse ferebantur. Quin nullam gentem propiùs verum Numen agnouisse aie-

I 2

bant,

*Scythe vsq;
sunt scripturæ
symbolicæ.**Ænigma Scy-
thicum Dario
regi proposi-
tum.**Peregrinatio
Græcorum sa-
pientum in
Ægyptum.**Templa primi
Ægyptij inue-
nerunt.*

bant, erecto in vrbe Sai templo cum eiusmodi titulo EGO SVM OMNE QVOD FVIT, EST, ERIT, PEPLVM MEVM NEMO REVELAVIT MORTALIVM. Nimirum illud quod augures, pontifices, flamines, quotquot vates Sibyllæq; quotquot vsquam Sacerdotes & Theologi professi; hoc ipso quod multa intelligere nos in Deo posse negamus, ignoratio- nemq; nostram pretendimus, Deum nos plenè cog- noscere videreque, quòd ille tantum à se vno cog- nosci possit. Nam quicquid de eo lingua dixerit, quicquid animus conceperit, nihil est quod in hu- manum non transfiliat & corrumpatur sensum: nec habere potest humanæ significationis notam, quod humanæ intelligentiæ excedit conceptum. Quâ causâ Sphingem ante templâ statuere solebant, ar- cana illic esse omnia mysticæq; ac velut anigmate tectâ docentes. Quin imaginem Dei, nullâ figurâ teneri exprimiq; posse existimantes, eam varijs re- rum simulacris complectendam adorandamq; cen- sebant. Hinc præcipuè partâ victoriâ, cuiuscunq; animalis dux effigiem, in galea, clypeo, armisq; ha- buisset, eius simulacrum, in templâ sacrariaq; sua inferebant votisq; decorabant: velut gratitudinem Deo, in animali sub cuius auspicijs hostes pepulif- sent cecidissentue, reddituri. Quo more rituq; ser- pentes, feles, ac alia visu quoq; fæda & deformia, in magna templâ cultumq; hominum ab ijs inducta fuere. Sed memorabantur apud eos alia digna re- latu,

Deū non posse
cognosci do-
cebant.

Cur Sphingē
ante templâ
ponebant.

Cur feles, ser-
pentes, aliæq;
fæda anima-
lia in templâ
inferebant.

Hinc prouer-
bium: Egi-
ptium tem-
plum.

Pœta ab Æ-

latu, sicut ad Memphin loca mosq; sepeliendi mor- tuos: vnde Orpheus & sequentes Græcorum Poëtæ, Elysios campos, Cocythi stagna, Charontem mul- taq; alia in suas fabulas librosq; intulissent. Atq; his sermonibus homines, Ægyptiorum sapientes quamdiu conspici poterant, prosequiebantur.

Græcorum Sapientes.

Post eos deinde ingens Græcorum sapientum agmē incessit, cultu habituq; longè alio. Pallia omnibus & promissæ barbæ, cothurni alijs, alijs socci, aut cre- pidæ, nonnullis collo magni pretij catenæ moni- liaque, ex omnium disciplinarum annulis aptata & conferta, Encyclopædias ipsi vocabant: pluribus pendentes manticæ vilesq; peræ, & ingentes mani- bus baculi, aspectu velut nuda & brumalis sylua. Inter hos omnes, primi grandesq; ævo sapientes in conspectum populi veniebant, Orpheus, Musæus, Me- lampius, Dædalus, Hesiodus. Hos comitabatur HOME- RVS doctrinarum & antiquitatis, vt ipsimet perhi- bebant, parens, sine fastu, sine fuce, priscâ tantum maiestate venerabilis. Præferebat manibus, acce- ptum è gaza Darij, auro & vnionibus distinctum scriniolum, non in relictâ patrimonij aut compara- tarum opum ostentationem, pauper, egenus, & so- lum diu vertere coactus, sed donum Regis Magni Alexandri, quod ipse per omnia bella circumferēs, impletum scriptis librisq; eius, interdium pro rerum agendarum viatico, noctu pro puluillo habebat.

gyptijs pluri-
mas fabulas
finxerunt, de
quibus Diodo-
rus Siculus.

Habitus Græ-
corum Sapi-
entium.

Qui antiquissi-
mi.

Homerus in-
ter ceteros
princeps.

Eius libros A-
lexander Ma-
gnas honori-
fice seruabat
secumq; cir-
cumferebat.

*Homeri pau-
peras,
ex versibus
victus.*

Quippe Homerum ipsum tantæ inopiæ fuisse fe-
runt, vt nisi recitandis vendendisque versibus sti-
pem quæssisset, aliter viuere non potuisset. quâ de
causâ cum per Græciam illius carmina sparsa, sineq;
vllò ordine legerentur, adhibiti ab Hipparcho Pi-
sistrati filio eruditi viri, collecta in hunc ordinem
librosq; vti vulgò habentur, digessisse dicuntur.

*Pythagoras
vocabatur
Ipse.*

Suo deinde agmine, cum discipulis veniebat Sa-
mius PYTHAGORAS. Nomen apud eos aliud ha-
bebat, quoties nominari eum contigerat, *Ipse* nun-
cupabatur. Inerat huic appellationi magna fides ac
reuerentia. si quid affirmarent in disputando, aut
quærerentur cur ita sentirent, totum verbo compo-
nere absoluereque consueuerant, *Ipse dixit*: tantum
opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione
valeret auctoritas. Cæterum aliud ipse sibi præter
id nomen indiderat. Nam interrogatus aliquando
quis esset, à Leonte Phlasiiorum tyranno, respon-
dit se Philosophum esse. Quod vocabulum ab eo
tunc ex tempore confictum, paulatim in verorum
sapientum cognomen eualuit: vt cum omnes pri-
mum pridemq; artifices, etiam qui sellularias aut
ludicras exercerent artes, sapientes, postea non nisi
qui sopia, veraq; scientiæ operam darent, Philo-
sophi & amatores sapientiæ vocarentur. Hanc ve-
rò totam Pythagoras in numeris ponebat, non qui
sensui, sed qui intellectui subijcerentur; quiq; paris
& imparis vi ac potestate, rerum naturæ conferrent.

*Sapientiam
in numeris po-
nebat.*

Quippe

Quippe ex ijs omnia facta contextaque, eos vim
vinculorum habere, quoad superessent, res perseue-
rare, vbi deficerent, solui separariq; nec sine nu-
meris naturam constare posse aiebat. In ijs securi-
ditatem & sterilitatem, ortum ac interitum, ordi-
nem, concordiam, societatem, amicitiam repon-
bat. Eorum potestate, molem hanc, cuius circum-
flexu tegimur ac continemur, regi gubernariq; ele-
menta pari in diuersa nisu, omnia se ipsis in mundo
constricta tenere suspendereque: eadem hæc, inter
se domita, deposito natiuo rigore, potiorum forma-
rum subiei obsequio: cælum statò irrequietoque
circum terram verti moderamine: solem vices tem-
porum, longiores breuiioresue ex vsu naturæ aperi-
re aut claudere dies: lunam modò se ipsam integra-
re, modò in nouellas formas, perpetua restitutione
traducere: sidera alia in hanc, alia in illam, suo ordi-
ne se insequi decurrereq; partem: hortorum germi-
na, fructus arborum, sataque terræ suctos dies,
suetas custodiæ leges: fatum nisi computatis prius
mensibus, materna pro partu laxare viscera: eamq;
esse naturam rerum, eam potentiam assererat, vt
non nisi ad numeros omnia procedant, noscant
tempora, sciant occasiones, intelligantq; quid, quan-
do, quomodo, quantum esset agendum. Porro in
numeris duo principia statuebat, definitam vnita-
tem, & indefinitam dualitatem: appellando alterum
bonorum, alterum malorum exordium ac causam.

*Numerorum
via & potestas*

*Hinc illud Sa-
pientie &. O-
mnia in men-
sura & nume-
ro & pondere
dispositi.*

*Numerorum
duo principia*

Vnitatis

Vnitatis naturam esse, qualitatibus temperiem, animis virtutem, corporibus sanitatem, domibus ac ciuitatibus pacem, rebus prosperitatem; dualitatis contra, malitiam, ægritudines, seditiones, ac in rebus dissidia inducere. Neq; enim vllum non malum proueniret ex diuersitate disparilitateque. Hinc parem docebat indigum, deficientem atq; imperfectum; imparem vero plenum ac perfectum, qui pari permixtus, vim suam feruaret perpetuò, conduplicatus eum gigneret, atq; ita fecundus esset, diuisionis ipse nescius, vnitatem semper in eo redundante. Cæterum è schola eius viuendi cum alij alia, tum discipuli hæc præcepta sumebant. Primum, vt triennium continuum silerent, atq; cum loqui nescirent, sapienter interea tacere non renuerent. Alterum, vt se ipsos seu doctrinam, æmulationemque suam, in speculo non ad lucernæ lumen, atq; cum plebeijs, sed ad illustrissimum solem & cum doctissimis committerent cõttemplarenturq;: vnde scilicet illucesceret, quantum promouissent, quantumq; adhuc ijs ad summam deesset. Neque sententiæ modò eius effataque, sed opera quoq; & facta, portentosa apud homines admirationis fuerent. Conspexerat forte in pascuis bouem fabaceam fegetem depascentem proterentemque: quam obrem rogauit bubulcum, Bouem moneret, frugibus vt parceret. Ridens huiusmodi; Ego, inquit bouatim loqui non didici, tute si scis moneto. Non

Paris & imparis potestas.

Præcepta discipulorum Pythagoræ duo.

Vt silerent.

Vt se in speculo ad solem contemplarentur.

Ad Pythagoræ susurrum bos factus obediens.

con-

contactus Pythagoras, auribus continuò se bouis admouens, quippiam immurmurauit. Res mira. Obedientissimus bos lacerare è vestigio fegetem destitit, ac velut amplius monitus saperet, in futurum quoq; eiusmodi pabulo abstinuit.

Pythagoram sequebatur SOCRATES, propter hoc ipsum Delphici oraculi sententiã, cunctis alijs prælatus, quod palam profiteretur, Vnum se id scire quod sciret nihil. Hunc, non secus ac vnum ex Indorum sapientibus, per diem pernoctemque, à summo lucis ortu, ad solem alterum orientem, inconniuentem, immobilem, iisdem in vestigijs, tanquam quodam secessu mentis atq; animi factò, cogitandum stare studereq; consueuisse accepimus. Nec longè, velut in triumphalem pompam compositus aderat PLATO, cognomento *Diuius*, cum quo *Xenocrates*, *Speusippus*. Ipse quadrigis vehabatur albis, quibus eum venientem ad se aliquando, in littore Dionysius tyrannus exceperat. Manu regebat equos, currumq; nobili stragulã intactum. A sidebant ei Gratia, & mirum quantum superuolabat apum examen. Pleriq; indicium id prædulcis eloquij eius interpretabantur: nam easdem, in labellis olim paruuli dormientis sedisse, mel instillando memorabant. Platonē ARISTOTELES sequebatur, non quòd ingenio aut aliã re posterior esset, quippe *Demoniū viri*, seu *Demonium* & ipse appellatus, sed tanquam discipulus, & quòd magis sublunariū

Socrates ab Apolline sapiens appellatus.

Eius studium

Platoni honor datus à Dionysio tyranno.

Platoni mel apes in labella instillabant

Cur Plato appellabatur Diuius: Ari-

K

scien-

*Aristoteles De
dæmonium viri.*

scientiam, quâ in parte dæmonibus descripta putabantur loca, profiteretur: Plato vero altiori contemplationi addictus, mentem ad diuina atolleret. Mos quoq; Aristoteli erat, quanquam in omnes elegantia & magnificentia cultus intento, modestiam præferre; atq; vt Pphilosophum decebat, pompam in publico damnare. Nam & tunc multis millibus hominum, ex totius Asia Græciaque tractu, ad animalium sibi ab Alexandro Magno delegatorum ministeria, naturasq; perquirendas imperans, pedes tamen ire maluit. quâ causâ tardius Platonem sequi, crebroq; interfistere cogebatur. Impediebat præterea circum conglobata ingens Peripateticorum turba, adeò circa euntem pertinaciter sua ponens retinensque vestigia, vt si aliquem aliò moueri, aut transuersum vnguem ab Aristotele recedere contigisset, omnes, velut vrerentur aut secarentur, clamabant. His proximi ibant Sophistæ, syllogismorum laqueos nodosque ita adstringentes, vt vnde nexus inciperet, quoue se conderet, discerni non posset. Inde à sensu abeuntium opinionum conditores, *Anaxagoras, Ictas, Cleanthes,* pluresq; alij, quorum ille atram niuem, hi superare, terram solam moueri aiebant. Videre quoq; erat aliquos, ad se versos inuicem contententes altercantesque, *Quem numerum remigum Vlysses cum nauigaret habuisset; Quod Achilles nomen inter virgines obtinuisset; Quid Syrenes ad præter-*
euntes

*Tanguntur libri
Aristotelis de historia animalium ad quos conscribendos adiutus fuit ab Alexandro.*

Is iam mos est Philosophantium qui iurant in verba magistri.

Sophista.

Superuacua inuilesq; aliquorum scriptiones.

euntes cantare solita fuissent; paratâ, vt sit, in magno ingeniorum prouentu, etiam mendacijs & vanis credulitate inaniq; curiositate. Superueniebant deinde in varia disciplina principes viri, *Archimedes,* quem sæpè tabulis Geometricisq; intentum figuris, cum à studio vi abducerent perungerentq; famuli, nihilominus in ventre obducto delibutoq; cæpta delineabat schemata. *Empedocles,* cuius ingenio, nullius scientia artisque, perfecta non inerat cognitio. In Rhetoricâ eloquentissimus, in Poëtica iucundissimus, in Musicâ suauissimus, vt strictis incurrentes in se inuicem gladijs iuuenes, fidibus auerteret; vocis suauitate reprehensos, ad mansuetudinem & pacem reuocaret à cæde. Idem ventos cum vellet, excitaret salubres, pestilentes auerteret, concluderet tempestates, flatusque velut manu prehensos, ad arbitrium dimitteret cõtineretq;. Ac vt aliquid dignum sapientiâ, quâ in Physicis præditus erat, prodeat in admirationem, vnum exemplum afferam. Etenim cum arcanam quandam, primus ventorum cum vtribus asininis similitudinem deprehendisset, neq; eos in illam partem cæli vnquam aspirare, in quâ folles ex edito ac sublimi loco deligati suspenderentur, solerti hac notitiâ rem & beneficium Agrigentinis præstitit admirabile, & plus quam humanum. Nam cum aliquando illic immoderatè insolenterq; flarent *Etesia,* sic vt vrbium turres & tecta quatefacerent, corrum-

Studium Archimedis.

Encyclopædia Empedocli.

Venti in eam partem non flant, unde vires suspenduntur.

quâ ratione profuit Empedocles Agrigentinis.

perent segetes, arbores ac sylvas extirparent, aliquot deglubi asinos, ac vtres ex pellibus eorum factos, in collibus atq; in altissimis montium verticibus, vnde vehementissimi ingruerēt, suspendi ac collocari iussit. Quo facto cum occidissent subito, & confestim in ea prouincia spirare desissent venti, eorum more, qui victis debellatisque populis ac Regnis, nouum sibi cognomen inueniebant, ille quoq; *Colysanemas*, seu ventorum depulsor profligatorque, magno cum honore appellatus est. Hunc sequebatur *Gorgias Leontinus* discipulus, summā pariter sapientiae consummatione admirabilis, qui quæ- rere ex se auditores, de quo aliquis illorum vellet, iubebat. Quā subitanē ac improuisā de quacunque re differendi promptitudine, inuenerat indueratque; artem, quæ a dicendi magistris Extemporalitas appellata est. Postea *Carneades* eius studij intentionisq; vir, vt inter edendum, sæpè cibi potusq; ad os delati obliuisceretur, nisi hoc ipsum custodiens ancilla, apprehensā leuiter dextera eius, illam ad obsequium neglecti operis referret eleuaretque. Dein *Possidonius*, cuius domum Pompeius Magnus intraturus, fores percuti de more à lictore vetuit, & fascēs ianuæ eius submisit is, cui se oriens occidensq; submiserat. Iam *Theophrastus*, *Euclides*, *Apollodorus*, *Aselepiades*, *Hippocrates*, *Galenus*, *Eriphilus*, *Erassistratus*, *Heraclides*. pluresq; alij.

His iam prætereuntibus, cum repente ab vltima

ob quod beneficium vocatus Ventorum depulsor.

Extemporalitas ars quedam erat apud antiquos quæ in serije.

Studium Carneades.

Honor Possidonio à Pompeio Magno factus.

mā parte misceri multitudo, crebrescere murmur, exaudiri strepitus, propinquare dissonæ voces, susurrus, plausus, risus & repente quies. Respicentibus sciscitantibusque quid esset, ingens agmen Oratorum, Historicorum, & Poëtarum venire nunciatur. Suspectum iam antè id genus hominum plerisque; erat, ob nimia vulgi studia, & aliquorum artem, quā se in animos hominum insinuantes, mentem voluntatemque ipsorum, quoquo liberet, traherent compellerentque. Igitur tunc quoq; aliquo affectu agitari ab Oratoribus plebem arbitrati, extemplo præconem, qui ipsis silentium imponeret, mittunt. Sed nulli tunc innocentius egere. Demosthenem tantum conspicata fortè muliercula, populo digito monstrauit dixitque, *Hic ipse est*. Inde idem alio alteri insufurrante, rumusculus exortus, auram gratiamque populi mouit. Mirum quàm confestim ea, ratum quoq; ipsi apud Oratores fauorem fecit, quanquam factiosos, æmulos, famæ auidos, & vulgi etiam studijs pro se confidentes. Non *Antiphon*, *Andocides*, *Lysias*, *Isocrates*, *Isæus*, *Lycurgus*, *Hyperides*, *Dinarchus*, alijq; potissimi ausi repugnare. Quin *Æschines*, ipsemet testis laudatorque inimici, orationem eius, propter quam Rhodi exilium pertulerat, populo laudabat monstrabatque. Pari quoq; modestiā Historici iuere, *Xanthus*, *Hecateus*, *Ephorus*, *Theopompus*, *Thucydides*, *Polybius*, *Xenophon*, *Plutarchus*, *Herodotus*, *Philistus*, *Clitarchus*, *Timagenes*, &

Athenis affectus mouere per præconem prohibebatur Oratores.

Ad Demosthenem cognoscendum Athenas veniebant homines.

Oratores Græcorum præcipui. *Æschines* pulsus in exilium perorante contra se Demosthene.

Historici Græcorum.

Poeta Graco-
rum.

Poetis amata
voluptas &
oblectatio.

Fabellæ de
Ioue.

Iouis amores.

Nuptia cum
Meti.

quam inter o-
scula degluti-
uerat,

alij. Poëtæ quoque, sed antiqui, homines, vt semper tales quieti & boni, *Anacreon, Mimnermus, Antimachus, Hipponax, Alcaeus, Æschylus, Sophocles, Cratinus, Aristophanes, Pindarus, Eupolides, Menander, Philemon, Diphilus.* Ast alij, sicut intemperans pleraque est hominum natio, sua studia vulgo publicare, quâ densissima turba tendere, carmina modulari, plausum risumque excitare. Sed inter alios, ne sileret fabularum hilaritas, quidam, ab Ioue orsus narrare, quoties Deus amori succubisset, quoties peccaturus desertâ cæli statione in terras descendisset; quoties à Iunone sua abnoctauisset, vt in voluptatem noctes duplicauisset, vt per impluuium, per aureum imbrem, per oppellulatas fores virgines adiisset, quot vnus pellices, quot vxores habuisset. Atq; ne diuinæ, inquit, mentis opera damnetis, scilicet quæsiuit quæ se fæmina grauidaret. Narrare postea, vt vetulus, falax tamen & multarum nuptiarum Deus, Metin, formosissimam sibi virginem despondisset, vt illam in conclaue deduxisset, vt omni ornatu denudatam, in aureo secum toro collocauisset, ibi, modò multum diuq; basiauisset, modò pariter compositus cum ea lusisset, profluentem ab aure puellæ comam demississet, reduxisset, remulsisset, omnia licentia coniugali; demum vincitam brachijs arctioribus, velut toto pectore oreque suauium impressurus, pro osculo, ori admotam, manducauisset, & in ventrem penitus suum abstruxisset.

fisset. Admouentibus præ risu multis ad ilia manus. Atqui (pergit porrò) breui Meti grauidus & fatus Iupiter, ventrem ferre, eoq; in dies tumescente, intestino pondere grauari, cunctari: mox vicinus partui, angere, dolere, eiulare, discrucari, puerperio pro Lucina Vulcanum poscere. Adest ille, quanquam enormi distortoque crure claudicans, tamen impigrè ministeria obstetricum peracturus. Sed cum nullus partui pateret exitus, ad extremum, quâ dolor reclinauerat, iussus caput Iouis findere, vbi ei securim inflixit, Palladem è cerebro, doctissimam disciplinarum & consiliorum moderatricem, effudit Deam. Dixerat Poëta, cum complois manibus, risuq; vulgi omnia exsonuere. Alij vero intellectâ fabulâ, quâ ipse innuebat, prudentiam prius in sensibus & experientia, velut in ventre nasci, mox in intellectu & capite maturefcere, festiuissimo Poëtæ, Græcâ formulâ identidem acclamauere, SOPHOS & PAPAE. Atque ad hunc modum poëtico lusu perstrepebant itinera, neq; præco, quanquam ad coércendum missus, impedit, tanquam poëtis furere quoq; licitum esset. Mox septem Græciæ sapientes incessere *Solon Atheniensis, Chilo Lacedæmonius, Cleobulus Lindius, Thales Milesius, Bias Priœneus, Pittacus Mitylenæus, Periander Corinthius.* Claudebat omnium agmen, ingens hominum multitudo, cum baculis & manticis, omnes pannosi, pediculosi, luridi, exsuccis, cadauerosi, vt his

deinde ex eo
gravidus.

Vulcano ad
necato pro
obstetrice.

ex capite Mi-
neruam pe-
perit.

Interpretatio
fabule.

Mos Graco-
rum cum ali-
quem lauda-
bant Sophon
appellabant
seu scitum,
unde septem
sapientes se-
ptem scitissimi
viri.

his notis appareret philosophos esse, quales odisse diuites solent.

Italorum Sapientes.

Vbi iam Græcorum Sapientes transfissent, successerunt Italiae. Primum vetustissimi Gabij, Romuli ad huc & Remi ut ferunt præceptores. Mox Falisci, magistri vnius scelere & pænâ noti, quem Camillus reducendum Falerios pueris tradidit, virgasque ut suum rectorem agerent dedit. Postea Thusci, studijs ludisque puerorum, vim olim Romanam bellumque demoliti. Inde tandem fasces securesque, Romanis sapientibus viam faciebant. Mirum quam subito prope attonitam silentio & admiratione plebem, istorum spectaculum reddidit. adeo haud secus, quam venerabunda intuebatur procedentes viros, ornatu, habitu, maiestate etiam, quam vultus grauitasque oris præferebat, hominibus prope augustiores. Multi inter eos erant consulares triumphalesque, omnia prope Urbis fortunæ & honorum insignia; denique non magis laureis ac coronis, quam sapientiâ refulgentes Diui ipsi Cæsares. Mirantibus requirentibusque plurimis, quod genus sapientiæ in ea Vrbe, in tantum homines efferret, Eloquentiam aiebant. Afferbant inter causas, continuas illic factiones, perpetua certamina, discordias consulum aduersus tribunos, agrarias frumentariasque leges, plebis & optimatum certamina, ordines inuicem infestos, quibus adeo confusus

Gabij.

Falisci.

Thusci.

Romani.

eorum habitus & maiestas.

ad summos honores acceptio

Inter sapientes præcipue æstimati Oratores.

falsis mixtisque, nisi Oratores pro moderatoribus affuissent, plus domi & in suo campo Martis Roma perdidisset, quam ex altero campo Martis & acie ex hostibus victoriæ ac commodi retulisset. Vnde nullis illic perinde, quam Oratoribus erat aut gloria maior, aut honor augustior. hos ut consultores reipublicæ adorabant omnes, hos ut excubitores in prouincijs & magistratibus reuerentur omnes, hos pro meritis in præturas, consulatus, summosque honores vocabant omnes. Ista secum multi, cum interea magno natu quidam, ex cætu venientium sapientum, se in turbam proiecit. obsita erat squalore vestis, vultus fame & macie excoctus, oculi introrsum retracti, ad hoc promissa ad pubem barba & capilli, efferabant speciem hominis. Ipse primum multa secum velut animo volutans inambulauit: deinde cum iam circumfusam in concionis modum multitudinem adspexisset, silentio manu facto; Philosophus sum, inquit, exul nunc Romam, quem illic neque Galli violassent, si olim capta vrbe in curuli sedissem. Virtutem non contemplari tantum, sed ferre assueui, vitiaque non minus odisse, quam Romani Tarquinius. A paupertate vitam auspiciatus, pauper consenui. Fugere tumultus, fora, opes, honores, quæque vulgo felicitates habentur, felicitas mea fuit: nihil cupienti nihil vquam defuit. Humilis hic pannus virtutes operiebat, quicquid necessitas cibum fecerat, famem expellebat,

Cause cur id fecerit.

Philosophi Romam pellebantur.

Verum vitam monastica & religiosa exemplar.

ad quod se

componebant
veteres Phi-
losophi.

pellebat, humus cubile præbebat, somnus breuior
quàm tempora noctis, quieti sufficiebat. Hoc ego
remedio in vitia pugnavi, hâc vitæ austeritate a-
nimum sanavi, & in fracto corpore facile cupidita-
tes domui. Solitudine & secreto expiravit ambi-
tio, voluntariâ paupertate concidit avaritia, habi-
tus vilis vitaq; se ipsam despiciens abdicavit super-
biam, humilitas invidiam, seueritas voluptatem,
contemptus cupiditatem, securitas sollicitudinem.
Versus deinde ad Romanos, transeuntesq; à longè
aspiciens, velut coram interrogabat, Quid hæc
polluissent sanctitatem ipsorum? Quid, si quales
esse eos fama est, apud quos virtuti cuiq; locus esse
dicitur, vitæ rigidæ exilium, quid innocenti philo-
sophiæ, ab vrbe relegationem indixissent? Si phi-
losophi, inquit, & in paupertate adhuc tibi graues,
& in humilitate omniumq; contemptu suspecti su-
mus, paucos sic Roma innocentes habes. Ad hæc,
velut exprobrando narrabat, vt libros Numæ Pom-
piliij, quos ipse secum in tumultum intulerat inclu-
feratq;que, repastinatos inuentosq; cum ossibus eius
prope Ianiculum, propterea tantum quod de phi-
losophia fuissent, exussissent, nihil ipsorum religio-
ni, nihil vetustati, nihil venerationi Regis sui
dedissent.

Varius sermo, ad miserationem & invidiam ac-
commodatus, mouit statim audientes accenditq;que,
atq; vt vulgo minor est sapientia, hi detritum te-
gmen,

Plinius lib. 13.
Cap. 13.

gmen, illi squalidi capitis concretam caniciem, alij
rugosam nudatis carne ossibus cutim mirantes, ve-
lut solidæ virtuti adstrepebant. Postremò ipsi ar-
bitri alienæ virtutis, Philosophum ætate & corpo-
re inualidum, sublatum suis humeris, inter alios
Romanorum sapientes reposituri ferunt. Ignari
illi interea ibant, cum affertur rumor, rapi à multi-
tudine, afferri in cætum ipsorum, incertum quem,
mox Philosophum esse qui portaretur. Non tur-
bavit id tamen Romanorum sapientes, sed experto
in similibus Censorum remedio, tunc quoq; ire
Catonem, auctoritatem suam opponere iubent:
cessuram plebem, deserturam magistrum inutilem,
vbi reminisceretur domesticorum philosophorum,
quorum seueritate probitas quoq; ipsa & continen-
tia examinaretur. Adspiceret modo Catonem, vi-
rum rigidæ innocentia; aut si talium ipsam do-
ctorum tæderet, frueretur sane virtute triti & soli-
tariâ, sibi rei q; Romanæ potiozem, actuosam,
quæq; honore & præmijs excitaretur, relinqueret.
Valuit datum consilium, plebsq; Philosophum de-
iectum, quem humeris sustinuerat, sua sponte de-
seruit; siue tunc vultum, aspectum, spiritum, & li-
bertatem Catonis extimuit: seu quod in multitudine
euenit, in quâ vt repente fauor & misericordia
acrem primum impetum accipit, ita subito desti-
tuta ratione & consilio concidit & euanescit. Que-
tum inde Romanis iter, iuereq; Scipio Emilianus, Ser-

Causa cur res
pariebantur
Romani Phi-
losophos.

Quia sufficie-
bant Censores.

quia virtutem
amabant quæ
honore & præ-
mijs accende-
retur.

Oratores Ro-
manorum an-
tiquissimi.

nus Galba, C. Lelius, duo Grachi, C. Fannius, Carbo Papi-
rius. Q. Metellus Numidicus, M. Cornelius Cethegus, Appius
Cacus, P. Africanus, M. Æmilius Lepidus, Antonius Crassus.
Sed inter tot tantosq; omnium iam M. Tullium
Ciceronem, animis oculisq; requirentibus, C. Cæsar

*Cæsaris elo-
quentia.*

*Ingenium &
memoria ad-
miranda.*

*Imitatores a-
lij Cæsaris alij
Ciceronis.*

*Ciceronis imi-
tatores tripli-
ces,*

*qui copiam &
profluentiam.*

far prius processit, magnus non gloriâ solum rerum
à se gestarum, sed etiam testimonio Ciceronis, con-
tra quem, nemo alius nominari potuisset, si foro
tantum curiæque vacasset. Mirari multi, sublimi-
tatem in eo animi omnium ferme capacis, referre,
cuius ingenij memoriæq; fuerit, quaternas simul
dictare epistolas, ipsum quintam scribere, & si ca-
lamus eximeretur septenas pariter conficere, vt &
singulis seridò adesset, & omnium fideliter memi-
nisset. At alij ægre pati Cæsarem præferri Cicero-
ni, primum in toga triumphum, primam linguæ
lauream merito, gentisque etiam ipsius testimonio,
non minus patriæ, quam facundiæ & Latiarum li-
terarum Parenti. Cumq; vt fieri consuevit, alij ali-
um præ alio haberent, statim inter eos factiones
prouenere, palamque alij Cæsariani alij Ciceronia-
ni vocari voluerunt. Maior tamen pars Ciceroni
adhæsit. sed neq; inter hanc conueniebat; cum va-
riè quisq; Ciceronis, quem sequendum imitan-
dumque sibi delegerat, tueretur dictionem. Alij
vberrantem copiamque fusæ orationis, eloquentiæ
medullam in eo esse arbitrati, ipsi vt prolixo & vo-
lubiles, propè infinita oratione diffuerent labora-
bant.

bant. Multi venustatem & lumina magnificien-
tes, germanos se fore Ciceroni putabant, si oratio-
nes pigmentis & coloribus, velut saccharo & mel-
le saturarent, figuris & schematibus continuis ex-
polirent, vngues earum diligentissimè circumcide-
rent, capillum peccerent, gemmas ac reponerent,
blanditias & oscula cuiusq; verbulo infingerent.
Pleriq; vitio omni carere, nihil corruptè & inqui-
natè loqui, innocentiam & munditiem orationis
pro virtute habere, Ciceronem eo modo imitari
credebant dicebantque. Hæc illis vltro citroque
inter se conferentibus, adstabat forte per silentium
Laco quidam, diuq; quietus sermonem excipiens,
lusciniam postea, velut ex ea obsonium sibi paratu-
rus è pera prompsit, à tergoque ipsorum deplu-
mans, quicquid reuulserat plumarum in altercan-
tes sufflabat. Enimuerò ipsi, offensi ignoti homi-
nis insolentiâ, quodq; seria turbaret, cum malam
cruce[m] Laconi imprecarentur, ille non aliud, quam
implume iam & exile lusciniæ corpus hac illaque
manu versans, tandem, Auem, inquit, magnam te
ego dum emi, esse credidi, at tu nihil eras præter
plumas. Hoc factò dictoque, vt quidam conijcie-
bant, argutè innuens, verborum quorumcunq; sine
re inanem esse vanumque sonitum; quem sectari
tam fiat ridiculum, quàm imponere alicui lacinio-
sam, multiq; panni vestem exiguo & defecto
corpore.

*qui lumina &
schemata,*

*qui castitatem
& munditiem
orationis affe-
ctant.*

*Iudicium de
omnibus.*

*Sine scientia
& sententiâ
nequaquam
eloquentia
grata.*

Oratores au-
t qui post Ci-
ceronem.

Historici re-
rumq; varia-
rum scripto-
res.

De re rustica
scriptores.

Poetae.

In Italia
postea artes
extinctae.

Hæc dum in populo fierent dicerenturque, per-
gebant porrò additamenta veterum adhuc oratorū,
*Asinius Pollio, Messala, Calvus, Seruius Sulpitius, Cassius Se-
uerus, C. Plinius Secundus* nepos. Hos proxime ibant
rerum variarum historiæq; scriptores, *C. Plinius Se-
cundus auunculus, C. Sallustius Crispus, Cornelius Nepos,
C. Velleius Paterculus, C. Cornelius Tacitus, Valerius Maxi-
mus, C. Suetonius Tranquillus, Fenestella, Vitruvius Veronen-
sis, Cor. Celsus Veronensis,* & omnium suffragio pridem
inter Romanos cooptatus, ipse *T. Livius Patavinus,*
comitiorum auctor. Mox priscâ simplicitate, ali-
quot ab agro rureque plaustris vehebantur, *M. Cato,
M. Terentius Varro, Palladius Rutilus.* Deinde chorus
Poëtarum, magna parte ex colonijs coactus, ciuita-
te tamen Romana donatus, *Afranius, Pacuvius, Q. En-
nius Rudinus, T. Lucretius Carus, Q. Catullus Veronensis,
Q. Horatius Flaccus Venusinus, Sex. Aurelius Propertius
Meuanius, P. Ovidius Naso Sulmonensis, A. Persius Flaccus,
P. Papinius Statius, Q. Valerius Flaccus Setinus, D. Iunius
Iuuenalis Aquinas, P. Virgilius Maro Mantuanus, M. Acci-
us Plautus Sarsinas,* & quem Scipio Africanus Cartha-
gine aduectum, in triumpho suo pileo libertateq;
donauerat, *P. Terentius Panus.*

Longum deinde interuallum fuit reliquorum ab
Italia literatorum tardè comparentium. Inter cau-
sas ponebant. Alij conscientiam tenuioris ingenij,
ac si contracto temporis processu hominum profec-
tu, semetipsos à prima ingeniorum felicitate se-
parauissent. Alij morum mutationem, quòd per
varia-

variarum gentium bella, atq; barbarorum in Itali-
am aduentum, alijs moribus imbuti, nomine tan-
tum retento, venirent velut ab alia gente. Nam
non modo cultus habitusque origini primæ non
competebat, sed sermo planè alius, linguâ etiam
veteri, velut datâ gentibus, in prædam & victori-
am. Ac lingua quidem statim à toto orbe excepta
est, & in scholis anxie seruatur, in Italia haud per-
inde valuit. Alij antiquæ prioriq; linguæ, omnis
sapientiæ ius possessionemque deberi arbitrantes,
nihil in publicum ire, nisi Latinè permittebant:
alij loquendi rationem à sapientiâ remouentes, ser-
mone recens insito priorisque abortiuo, ac prout
vulgo loquebantur, pleraq; discebant tradebantq;
Neq; tamen hoc ipsis gloriam minuit, sed mansit
par cum prioribus honos, & ob præstantiam inge-
niorum, magna apud intelligentes, vtrorumque
admiratio. Hi igitur prioresque, manibus se inui-
cem tenentes, à varijs Italiæ partibus ad comitia
properabant. Primi sacrarum literarum Doctores,
S. Thomas Aquinas, deinde *Iacobus Sadoletus, Thomas Cae-
tanius, Gaspar Contarenus, Casar Barronius, Robertus Bellar-
minus,* Cardinales, longusq; alius hos comitantium
Theologorum cætus. Postea Iuris legumq; periti,
*Azo Bononiensis, Gratianus Decretorum collector, Cynus,
Accursius, Dynus Soeinas, Bartolus, Baldus, Andreas Alciatus,
Guidus Pancirollus, Albericus & Scipio Gentiles, Iulius Paci-
us, Iosephus Maschardus,* & alij propè infiniti. Tum
non minor Medicorum cætus, *Hieronimus Fracastori-*

Lingua Latî-
na cur interijs

Eius apud a-
lias gentes ho-
nor.

Itali pleraq;
vernaculâ lin-
guâ conficiunt.

Italorum
Theologi.

Iurisperiti.

Medici.

in Veronensis, Gabriel Fallopius Mutinensis, Hieronymus Cardanus Mediolanensis, Hier: Mercurialis, Hier: Capiuaccius, Trincavellius, Hercules Saxonius, Iulius Caesar Claudinus.

In varia literaturâ viri.

Inde insignes variâ literaturâ viri, duo Manutij, Paulus Iouius, Caelius Rhodiginus, Carolus Sigonius, Petrus Bembius, Hermolauus & Daniel Barbari, Ambrosius Calepinus, Ioannes Franciscus Picus, Iacobus Zabarella, Franciscus Piccolomineus, Ioannes Antonius Maginus, Marsilius Ficinus, Iulius Caesar Scaliger, Angelus Politianus, Petrus Victorius, Dantes Alligerius, Franciscus Petrarcha, Sanazzarius, Ioannes Boccacius, Torquatus Tassus, Aristus, & alij.

Hispanorum Sapientes.

Quo differret horum temporum Sapientes Hispanorum, ab antiquis.

Postquam omnes propè gentes in linguam sapientiamque Latinorum consensere, inter cæteras Hispani præcelluerunt. Quidam aureo adhuc ingeniorum seculo, primo naturæ partu ad veterum Romanorum æmulationem editi: alij magis magisq; remissi, postea desertâ Humanitate, soli Philosophiæ aut Theologiæ adhærentes, cæterum magnâ parte non linguæ modo Latinæ, sed omnis venustatis, tanquam superuacanei ad sapientiam fuci negligentes. Omnium primi per populum sibi viam faciebant è familiâ Annæa viri, vetustissimi Cordubensium, nomine duplici, indicium vetustatis & annorum referentes SENECE. Dum præiret L. Annaus Seneca vulgo Rhetor aut Declamator dictus, stabant tunc inter cæteram turbam discipuli eius, amplius ducenti, prosâ & versu certare periti. Ijne non minus honoris præceptori in publico, quàm

Duo erant Seneca.

Seneca Rhetor & patris admiranda memoria.

in

in schola habere viderentur, singuli singulis extemporarijs versibus transeuntem salutauere. Periuicundum id, vt apparebat, Senecæ fuit; atq; vt gratos esse sibi illorum versiculos testaretur, ijsmet audientibus, singulos statim retrouersum ordine redeunte, ab ultimo, vt repetitio in primo desineret, recitauit. Enimuero ingens ab eo tempore memoriæ viri admiratio inter astantes fuit, nec mirum dicebant, quòd in suam quoq; sobolem, hæditariam transfudisset ingenij vim sapientiamque. Et commodum quoq; L. Annaus Seneca filius se inferebat; homo adstricti moris, cultu habituque severo, si honores, fundos, pecuniamque eximeres, prorsus antiquis philosophis par, vitiorum strenuus insectator, grauis, sanctus, innocens, nisi quòd in Nerone incidit. Sub hoc & magnam & malam famam obtinuit. Malæ famæ materia erat, opes eius imensæ, & quia breuissimo tempore, intra quadriennium ter millies sestertium regiæ amicitia, velut malis artibus partæ. Nam Nero, quanquam solius pecuniæ bis & vicies millies sestertium donationibus profuderat, notatus tamen, maioribus largitionibus obstrinxille conscios, & apud quos veniam scelerum quærebat. Atq; vt in magnis hominum fortunis, vox, silentium, nutus, quies, aperta, secreta exquiruntur, dicitur Seneca ipse de se suspicionem præbuisse, cum accersitus à Nerone rogatusque, quid post frustra speratam Agrippinæ

Seneca Philosophi & filij mores.

An Seneca conscius scelerum Neronis fuerit, Tacitus Ann. lib. 13.

Ex computatione Lipsij, Nero profudit pecunia quinquaginta quinque miliones.

M

matris

Tacitus Ann.
lib. 14.

Apud Fabiū
Quint. lib. 8.

Cur male au-
dierit Seneca

Varia erudi-
tionis viri.

Medici.

Iurisperiti.

Theologi.

matris in naufragio mortē confuleret, silens respexisset Burrhum, ac si cædem innueret. Equidem post occisam Agrippinam, circumferebatur eius, nomine Neronis composita, missaque his verbis ad senatum epistola, *Saluum me esse nec credo nec gaudeo.* quā velut scelerum conscius excusauit, quod in Nerone corripere debuerat. Hæc de Seneca ferebantur, siue addita odio Neronis, in immanibus eius vitijs, non præceptorem modo, qui nihil profuerat, sed genitores etiam qui ipsum ediderant perosi; siue credita, ac si pessimis principis moribus, æstimatæ tamen magnæ virtutes, haud procul magnis vitijs abfuissent. nobis quoquo modo accepta non occultare in animo fuit. Senecam sequebantur *Lucanus, Silius Italicus, Martialis, Columella, Fabius Quintilianus, Pomponius Mela, Trogius Pompeius,* eiusq; collector *Iustinus.* Inde nouo separatoque agmine veniebant, *Arnoldus Villanouanus, Raymundus, Lullus* ipsius discipulus, *Ælius Antonius, Ludouicus Vines, Aluarus Gomelius.* Et Medicorum plurimi *Auerroes Cordubensis, Rasis Almanzor, Messahallah, Auicenna Hispanensis, Petrus Nonius, Amatus, Christophorus à Vega, Ludouicus Mercatus.* Tum Iurisconsulti *Fortunius Garzia, Antonius Augustinus, Arius Pinellus, Ferdinandus Vasquius, Ioannes & Franciscus Vergaras, Emanuel Soarez, Antonius Goucanus* alijsque. Inde Theologi *Vigilantius, Aquilius Seuerus, Prudentius, Osius, Auitus Presbyter, Marcianus, Paulus Orosius, Pacianus* eiusq; filius *Dexter, Audentius, Isidorus, Iustinianus, Leander, Fulgentius, Eladius, Entropius.*

pius. Inter quos ex religiosorum familijs *Ludouicus Theologi reli- Granatensis, Franciscus Forerius, Hieronymus Pradus, Io- gios.annes Baptista Villapaldus, Franciscus Turrianus, Benedi-ctus Pererius, Ioannes Maldonatus* alijsque.

Gallorum Sapientes.

Vbi Hispaniæ Sapientes iter suum perfecerunt, adueniebant Galliæ. Primum genus priscum, incultum, rude, quod sui tantum nominis memoriam, sine personarum cognitione reliquit. Appellabantur *Druidæ,* longo & laborioso genere docendi admirandi. Quippe publica tantum aut priuata facta literis excipere, sapientiam verò non nisi auribus & memoriâ ediscere, mos apud eos erat. Id duabus de causis facere dicebantur, quòd neq; in vulgum dogmata disciplinamq; efferri volebant: neq; eos qui discerēt, literis confisos, memoriæ minus studere; quod plerisq; accidit, vt præsidio literarum plurimi diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant. Vnum ex ijs quæ præcipiunt docentque in vulgum effluit; non interire animas, sed æternas, ab alijs post mortem transire in alios, corporaque vt vestes tantum atterere. Cætera de syderibus eorumq; motibus: de mundi terrarumq; forma & magnitudine: de rerum natura: de Deorum immortalium vi ac potestate, clam vulgum & in abditis salibus disputant docentque. atq; hæc omnia magno versuum numero complectendo, annos nonnunquā viginti in disciplina sua discentes retinent. Post

Cabalistica
Druidarum.

Quid populo
euulgabant.

Quid clam
alios docebant.

Quot annos
discentes detinebant.

*Antiqui Gal-
lorum Sapi-
entes.*

Druidas veniebant institutione adhuc Romanorū celebres, *L. Plotius*, qui Romæ primus Latinæ linguæ scholam aperuit: *M. Antonius Gnipho*, cui inter discipulos *M. Cicero* dum prætor esset, cum *Quinto* fratre audientiam sæpe præbuit. Tum *Volienus*, *Montanus*, *Domitius Afer*, *Iulius Florus*, *Iulius Secundus*, *P. Terentius Varro*, *Latinus Pacatus*, *Rutilius*, *Namantianus*, *Ausonius*, *Gratiani* & *Valentiniani* imperatorum præceptor.

*Encomium
Parisiensis A-
cademiæ.*

Mox ex ipsa Galliâ viri domesticâ eruditione sapientiæque famâ nullis secundi. Pars commendationis ipsorum erat Academia Parisiensis, post Romam prima omnium artium habita parens & magistra, controuersiarum fidei arbitra, Schola olim gloriosa, cui se vni primoque redeuntis in Orbem dedere literæ; quantumque per tot gentes ipsarum postea foret, id ab ipsa profectum acceptumque, inter beneficia illi deberi voluere. Quippe cum iam in extremis per Europam scientiæ agerent, deficientisque pariter cum literis religionis cultus, deformi squalore tenebrisque cuncta obduceret, duo è Scotia monachi, iam inde eâ re permoti, ire emigrareque in quamcunque partem constituere. Nomina illorum erant *Clemens Claudius*, & *Ioannes Rabanus*, diuinarum humanarumque literarum scientissimi, ambo *Bedæ Venerabilis* discipuli. Viam diuinam Galliam dedere. Eò cum mercatoribus impulsus, cum institores venale negotiū pretiosâ quæque nouaque

*Vnde originē
habuit.*

*Duo Mona-
chi eius causa*

*qui cum mer-
catoribus in*

*Galliam ve-
nientes.*

nouaque è nauibus affluenti multitudini promendo transigerent, illi disciplinas quoque sapientiamque venalem se attulisse profitebantur. Cum nemo emptorum dicto caperetur, vltroque accederet, in littus egressi idem carminum modo per turbam cantare, ac obuium quenque ad eam mercem inuitare ceperunt. Excepta res risu, ad regis etiam *Caroli Magni* aures pro ludicrâ peruenit. Is tamen hæc ita haud frustra fieri suspicatus, accersitos qui essent, vnde, & quo casu quidue quærentes venissent, percontatus, cum nequaquam eius ingenij desipientiæque, vt vulgò dicebatur, responsum accepisset, familiarius admotus, ecquam pro sapientia mercedem expeterent interrogauit. Bona loca, responderunt, animas ingeniosas & alimenta. Datis magna alacritate à rege quæ postulauissent, literæ velut ad vitam lucemque reuocata, alibi quoque quem perdiderant, recepere cultum. *Clemens Parisijs* relictus, regi operis longe omnium magnifici Academiae condendæ cupidinem iniecit. Alter acceptus in Italiam, *Papiæ* erudiendæ iuuentuti destinatus, in tantum inde sui promouit gloriam ingenij, in quantum terminos rex sui imperij. Experta in duobus regis beneuolentia, plures ex Anglia doctos exciuit *Alcohuinum*, *Herostum*, *Bedæ* quoque discipulos. Sed hæc sufficient ad præsentia.

*à Carolo Ma-
gno Rege pro
literis per Eu-
ropam restau-
randis accepti
sunt.*

*Parisiensis A-
cademiæ ma-
ter Papiensis
Academiæ in
Italia.*

Igitur ex ea Academia celebres ibant, primum non dignitate tantum & sanctitate, verum etiam di-

*Theologi Gal-
lorum ex Aca-*

Aemia Parisiensi.

Comitiarum Sapientum,

vinâ sapientiâ inclyti viri, *Hilarius* Episcopus Picta-
niensis, *Sulpitius*, *Pontius Paulinus* Episcopus Nolanus,
Phabadius, *Prosper*, *Eudicius*, *Auitus*, *Mamertus*, Vienens-
is Archiepiscopus, *Sidonius Apollinaris* Episcopus
Aluernorum, *Lupus* Episcopus Trecensis, *Germanus*
Episcopus Antissiodorensis, *Eucherius* Archiepisco-
pus Lugdunensis, *Saluianus* & *Gennadius* Presbyteri
Malsilientes, *Gregorius* Turonensis Episcopus, *Remi-
gius* Rhomensis Archiepiscopus, *Iuo* Episcop: Car-
nutensis, *Bernardus* Abbas Clareuallensis. Inde alij
Theologi, *Ioannes Gerson*, *Petrus Lombardus* Magister
Sententiarum, *Gentianus Heruetus*, *Franciscus Vitablus*,
Gilbertus Genebrardus, *Fronto Ducaus*. Tum magna ma-
nus Iurisperitorum, *Andreas Tiraquellus*, *Æmarus Ran-
conetus*, *Michael Hospitalius*, *Baptista Menilius*, *Guilelmus*
Budeus, *Franciscus Oliuarius*, *P. Faber*, *P. Rebuffus*, *Bar-
tholomæus Chassanaus*, *H. Donellus*, *F. Comanus*, *Ant. Con-
tius*, *Ant. Faber*, *Barnab. Brissonius*, *Dion Gothefredus*, *Ro-
bertus*, *Corasius*, *Bellonus*, *Bodinus*, *Charondas*, *Ærodius*,
Castalius, *P. Gregorius*, *Pythoeus*, *Renatus Choppinus*, *Sta-
Forcatulus*, *Enimundus Bonifidius*, *Iacobus Cuiacius*. Hos
sequebantur Medici, *Ioannes Fernelius*, *Iacobus Holle-
rius*, *Andreas Laurentius*, *Ioannes Greus*, *Iacobus Dale-
champius*, *Quercetanus*, *Ludouicus Durcthus*. Tandem
Mathematica variaq; literarû peritiâ illustres viri,
Orontius Fineus, *Ioannes Pena*, *Petrus Montaneus*, *Petrus*
Ramus, *Michael Nostradamus*, *Franciscus Vieta*, *Petrus Le-
scotus*, *Iacobus Augustinus Thuanus*, *Petrus Ronsardus*, *Io-
achimus Bellaius*, *Remigius Bellaqua*, *Hadrianus Turnebus*,
Michael Montanus, *Mar. Antonius Muretus*, *Isaacius Causa-
bonus*, *Iosephus Scaliger*, alijque. Anglo-

Jurisperiti.

Medici.

*Mathematici
& in varia
doctrina insi-
gnes viri.*

Anglorum Sapientes.

Ita ex distantibus terrarum spacijs venientibus sa-
pientibus, suos quoq; Oceanus misit, ingeniorû va-
rietate, præstantia, grauitate, acumine, appellationû
apud posteros exterosq; honore insignes, tanquã
in suo quoq; orbe mariq; nihil non prouenire posse
ostenderet. Primus antè alios veniebat *Beda*, ob vi-
tæ sanctitatem iuxtâ & scriptorum grauitatem ap-
pellatus *Venerabilis*. Comitabantur discipuli *Clemens*
Claudius, *Ioannes Rabanus*, *Alcokuinus*, *Herostus*. Seque-
batur *Ioannes Duns Scotus*, noua subtilitatum mira-
cula inter sapientes inducens, quæ cum multorum
superarent captum ingeniaque, ob acre acumen a-
pud Sapientes Doctoris *Subtilis* cognomentum ob-
tinuit. Tum *Guilelmus Ockam* eius discipulus, nouis
quoq; subtilitatibus, conditaq; schola Nominali-
um celebris. Inde *Baconthorp*, ab Italis dictus *Doctor*
Resolutus, *Ioannes de sacro Bosco*, *Reginaldus Polus*, *Ioannes*
Coletus, *Guilelmus Lilius*, *Guilelmus Grocinus*, *Thomas*
Linacer, *Thomas Lupsetus*, *Ricardus Pacaus*, *Ioannes Fi-
scherius*, *Thomas Morus*, *Guilelmus Latemerius*, *Cutbertus*
Tunstallus, *Tobias Matthaus*, *Thomas Stapletonus*, *Nicola-
us Wottonus*, *Ioannes Barclaius*, multiq; adhuc alij,
quos recensere, longa esset & in insuetis à longin-
quo nominibus vix benigna mora.

Germanorum Sapientes.

Neq; minor fuit Germanorum Sapientum nume-
rus, quibusdam pro more gentis, quæ se in multas
liberas

*Bedam pueri
septemem in
monasterium
venisse ferunt
& vixisse 94.
annos.
In quodam
Epitaphio e-
ius sic,
Hic Scotus in-
ceos, semel se-
pultus
Et bis mortu-
us &c.*

*Styli noui au-
tor Lipsi.*

*Eius imitato-
res Belgæ.*

*Imitatio eius
quàm varia.*

liberas singularesque republicas diuisit, proprio agmine venientibus. Occasionem ijs dedisse fertur IVSTVS LIPSIVS, homo, vt supra memorauimus, priscorum sapientiæ prorsus intimeq; deditus. Is audito sapientum conuentu, ratus magis se conspicuum futurum, aliam à consueta sua togam sumplerat, in qua ingentibus è gemmis literis, artificiosè ductum hoc epigramma extabat MORIBVS ANTIQVIS. A multis quia vt verum agnoscebatur, inter ceteros præcipuè Belgas sui æmulatione cepit. Igitur velut ad signum textumq; antiquitatis concurrere, se ipsos in similem pompam componere, idem vt promererentur, ore, calamo, imitando exprimere tentabant. Et cessit nonnullis contentio: pleriq; nimiâ ambitione in diuersa abiè-re. Alij enim tumorem orationis affectantes, in locum regiæ maiestatis, tyrannorum immanitatem stylo induxerunt. Alij numerorum fulgetra colligentes, velut Lipsij more & amore, magnum putabant desultoriâ per voces operâ fungi defungi que. Quidam breuitatem esse orationem amputare, vbi minimè quisquam speraret relinquere: elegantiam verò nihil secundum naturam dicere, verbis quibus non quilibet vtitur vti, credebant scriptisq; exprimebant. Vnde variâ quoq; specie circa Lipsium incessere. quidam sufflati ac velut minaces: alij in eodem vestigio subsultantes: nonnulli suspensi sæpeq; interistentes: alij velut in æmulationem

nem Lipsij proprium quoq; vestibis intextum segmentum gestantes, ODI PROFANVM VVLGVS ET ARCEO. Ita Belgæ.

At alij more gentis maiorumq; procul à fastu, ab ambitione, simplices & expediti iuere. *Albertus* vitæ sanctitate, modestia, & doctrina *Magnus*. hic per viam cum à studiosis de aliqua re consuleretur, quanquâ & memoriâ valeret, & tot annorum lubricationibus physicis in rebus consumatissimus esset, tamen dissimulando vtraq; interrogantes verbo absoluebat, *Querite*, inquit, *in libro Albertum*. Hunc sequebantur *G. Cassander, Gretserus, S. Gesnerus, Schenkius, Euenckelius, Zasius, Misingerus, Seb. Faber, M. Velferus, I. Leunclanius, M. Cinglius, M. Colerus, H. Vul-teius, I. G. Heruartus, I. Sichardus, R. Sixtinus, N. Vigelius P. Denaisius, M. Goldastus, I. Gruterus, H. Kirchnerus, Hug: Grotius, H. Bocerus, R. Rulandus, I. Alemmanus, I. Tritheimus, I. Nauclerus, Erasmus Roterodamus, B. Renanus, Cranzius, I. Cuspinianus, W. Lazius, Laurus Surius, H. Golzius, H. Megiserus, S. Neugebauerus, Chr. Latimannus, Mich: Piccartus, M. Bernegerus, I. Kirchmannus, G. Agricola, Rudolphus Agricola, Gu: Canterus, I. Simlerus, I. Sturmius, M. Iunius, B. Kerkermannus, D. Baudius, plurimiq; alij. Postea Medici,*

*Alberti Ma-
gni mos re-
spondendi.*

*In varia lite-
ratura Sapi-
entes Germa-
norum.*

Medici.

Mathematici

A. Vesalius, L. Fuschius, G. Copus, I. Crato, Th. Erastus, Hadr. Iunius, I. Guinterius, I. Langius, I. Pistorius, Gaspar Bauchinus, Cornarius, Milichius, Ph. Theophrastus. De- niq; in Mathematica celebres viri Ioannes Regiomon- tanus, Paurbachius, Ioan. Stoflerus, N. Copernicus, T. Bra- cheus, M. Mestlinus, I. Kepplerus, Chr. Clavius, I. Stadius, Reinholdus, Schonerus, duo Appiani, Gemma Frisius, Vadia-

N

nus,

nus, Dryander, G. Io. Rhaticus, S. Stevinus, G. Mercator, Ab. Ortelius, Seb. Munsterus, P. Merula, Ph. Cluuerius.

Polonorum Sapientes.

*Celeberrimi
aliquot scri-
ptores Poloni.*

Cum iam fortuna Romanorum acquieuisse intra Germaniam videretur, lingua adhuc ipsorum sapientiaque ab vltioribus oris se aperiens, tanto plus gloriae intulit, quanto amplius occupauit terrarum. Nondum in oculis, erant iam in ore fama; omnium Poloni, & quanquam longo terrarum diuortio discreti, à multis tamen etiam absentes ad nomen recognoscebantur. *Stanislaus Hosius* vir & in maiorum suorum nouitate nobilissimus, & in gentis nobilitate eminentissimus, non falsis populi vocibus titulisque cum Ecclesiae columna, Malleus Hæreticorum, Polonicus Patriarcha, Senex Abrahamicus, Magnus Hosius, Prælati probatissimus, Alter Stanislaus, Nouus Bessario, seculi sui Augustinus diceretur, & Romam ad purpuram, & Tridentum in sanctissimi totius orbis comitij præfecturam, à tanto recessu euocatus. Iam alij quoque, propria ingenij ac sermonis gratia fama; permultis accepti, *Martinus Cromerus*, in historia dulcis & decoctus: *Stanislaus Orzechonius*, in orationibus vehemens & disertus: *Stanislaus Rescius* in sermonibus elegans & copiosus. Neque omnibus minor *Ioannes Zamoscius*, tam in Romanorum senatu describendo, quam se in suo gerendo grauis, sapiens, innocens, sanctus, amplexus diues sic studia vt pauperes solent, sic do-

ctos

*Præses Con-
cilij Trident.*

*Tangitur li-
ber à Zamo-
scio edius.*

ctos vt diuites debent, addictis quoque literis in vrbe sua testis laribusque, quod vix foli faciunt reges. Igitur his alijsque sibi reuocandis memorandisque irritata hominum curiositas, cum aduentum ipsorum auidissimis oculis expectaret prospiceretque diu nemo veniebat. Quanquam enim multi se cuperent properarentque in conspectum populi dare, *Ioannes Lascius, Andreas Cricius, Stanislaus Karnkouius, Ioannes Demetrius Solicouius, Martinus Biatobrzescius, Andreas Patricius Nidecius, Ioannes Dlugoffia, Andreas Lipscius, Ioannes & Felix Herburti, Ioannes Kochanouius, Lucas Gornicius, Stanislaus Sarnicius, Christophorus Varfaucius,* quorum ingenia ac doctrinam ipsæ infusæ domesticaque; nobilitas ac fortuna, notitiæ hominum exponere: quò tamen res illustrior fieret, alliceretque maiori numero spectantium plausum, aliorum comitatum præstolari malebant.

Mora vero potissimum in Academicis fuit. Horum multi minime ad scenam oculosque populi facti, eximi modestiæ consuetæque solitudini nolebant; alios non suffectura longo itineri paupertas, minusque tantâ pompâ dignæ vestes pannuciarumque; domi tenebant. Vnicum tale genus hominum, vtroque; velut mulctatum Polonia habet, nec censu publico quæstibusue regno, nec sensu de se & ambitione cuiquam graue. Sola eos & simplex in Deum propensio amorque; honesti, ad seueram & constantem virtutem adigit. Non in amplis reddituum latifundijs, sed in lata paupertate, contenti quod multis

N 2

prima-

*Academia Za-
moscensis ab
eo condita.*

*Nobiles Po-
loni scriptis
suis illustrio-
res.*

*Academicorum
Cracouiensium
paupertas.*

hoc est: Mar-

cia vernaculis, quarum una facit grossos 48.

In paupertate virtutes.

Ingenia eorum & industria.

primarium stipendium est, decem & aliquot vernaculis minis, literis regnoq; merent. Fecunda tamen hæc, quamvis egena, dum sola viguit, ipsorum industria fuit. Per ducentos amplius annos, haud à pluribus numero, quam quadraginta ex vna Schola magistris, sapientiam vsuique suo conuenientes ciues, totum sumebat regnum. Quos hi fide sua reipublicæ dederant, non excepti in munia vt chamaleontes, ad mores se & tabulas alienas reconcinnabant, sed imbuti honestate veritateq;, eam in omni fortuna retinebant: non ampliandis possessionibus ædificandisue gentilitijs penatibus, sed agendo, laborando, existimationi & famæ vltra filios ac nepotes longissimè ad posteros manaturæ consulebant: non oculis naribusque defecti aut hebetes in vtramq; aurem dormiebant, sed acri solertia & sagacitate præditi, incommoda periculaque reipublicæ, à longinquo odorabantur præsentiebantque. Neq; minus institutione ac moribus quibus incolas imbuebant, quam sua scientiâ industriâque doctis tantum notâ valebant. Magnum & inter istos alia quoq; ipsis faciebant locum. nihil non par effectum, ad quorumcunq; se ingenia aliquando conformarunt, vel si hoc verecundia ipsorum recusat, applicuerunt. adductum per eos, atq; in media Polonia conditum Latium, ipsaq; Humanitas vsq; ad Ponti Euxini dilatata oras. docti, sæpe Musis suis pauciores, nec in minori paucitate numerosiores,

merosiores, nec in angustiori paupertate fecundiores vsquam propagati. Quantum alijs cælum naturaque, tantum his cura laborque fauebat. Ea sola infelicitas habuit, quod tot terrarum mariumq; discrimine ab exteris ingenijs subducti, nec quam optabant ipsorum habere, nec quam habebant suam proferre poterant sapientiam; ingens nomen paresque virtutes, secessu paupertate, verecundiâ, typographiæ inopiâ, alijsq; fortunæ iniurijs velut opaco & tenebris præfocantes. Adhæc dum multa in tanta vastitate eos latent dum timent, neq; præfenti de comitijs famæ nimium credebant.

Augebat suspicionem quidam, qui nummis inaniter in exterorum libros sæpius profusis, cum ex ijs emolumentum haud multum retulisset, solenne habebat damnum commentis & petulantioribus iocis de ijs vindicare. Vnum ex multis referam. Celebrabatur in vrbe totius Poloniæ nobilissima, vbi Academia quoq; sedes est, Cracouiæ mercatus, confluebant, vt fieri solet, intra eius mania velut ad cõpendium domesticæ & externæ opes, tabernæque rerum venalium frequentia plenæ emptorum turbam à longinquo adducebant. Ibi cum multa librorum volumina Ioanni Burchardo, qui vnus tantum in regno Bibliopola erat, missa, venisse nuntiatum esset, aliquot Academici eius officinam adierunt: hic vna cum ijs. noui quod pro nundinis aduectum haberet, sibi vt ostendat rogant. Protulit

Incommoda cur non vt alij exteri clarent

Libri in Poloniam vel non inferuntur vel humiliorum scriptorum.

Institor librorum in toto regno vnus.

qui pro libris
sepius osten-
sat Indicem
Francofurtien-
sem.

Tempus quo
agre quoq; e-
tiam si cuperes
libri habentur

ille statim, acceptum è proximis Francofurtensibus nundinis, quem à typographis imprimi, dimittique per librariorum tabernas mos est simplicem libellum. Hic intentissimis oculis cum alius alij autoris nomen ex indice ignoto velut ex vrna sorte educeret posceretque, negauit ille quidem sibi vlla interim istorum exemplaria adesse, cæterum si vellent, pecuniæq; non parcerent, curaturum vt intra decadam hebdomadarum, neq; enim celerius posse, Francofurto transmissi venirent. Ergo ne hoc ipsum differret, cū ex ijs vnus captus nescio cuius libri titulo nomineque, ex vestium recessu, pecuniam pro arrabone traheret vumeraretq;, hic de quo dico, iniecta illi manu, Suadeo, inquit, si modo apud te quoq; distant æra lupinis, caue ne mancipium emas, pretium bonis autoribus, frugesque tantum consumere natum. Locari ipse hominem poëticis ambagibus dicens, quid ijs vellet expectauit. Tum ille expositurum se recepit ænigma, remq; totam in medium allaturum, si vellet audire.

Cur etiam a-
pud externos
hodie inopia
virorum mi-
nusq; subli-
mes scriptores

Conuersis igitur in se aliorum quoq; vultibus auribusque, Est, inquit, apud externos amicus mihi vetus & coniunctissimus, qui rerum illic peritissimus, quotiescunque noui aliquid accidit, absenti mihi minutè & perspicuè transmittere solet. Inter cætera hæc nuper ab illo accepi. Ingentem ac insuetam rei literariæ inopiam in illis oris exortam fuisse.

fuisse. Neminem diu sapientum visum, qui non modo ad opulentiam Macrobij aliqua Saturnalia, aut ad delicias Alexandri dies geniales, aut ad voluptatem A. Gellij noctes Atticas instruxisset; verum etiam tanquam ex illis terris omnino pulsâ superiorum ætatum felicitate, qui non summâ domi angustiâ ac propè fame laborasset. Igitur cum malum nec ferri nec dissimulari diutius posset, placuit præcipuis, quosq; priuatim publiceq; id afficiebat, Censorum operam poscere orareque, causas sedulò inquirerent, quas ad proximas Kalendas in frequenti sapientum senatu, vt moris erat, referrent. Susceperunt libentes inquisitionem, cumque in omnia diligentissimam obseruationem verterent, opportuna occasione, per viam in aliquot inter se digladiantes inciderunt. Pugna clamore & vociferatione magis quam manu constabat. *Vindicia, Responsiones, Facula, Apologia, Coniectanea, Emendationes, Obseruationes, Confutationes, Satyra,* hinc inde volabant, ictusque ad iugula intenti destinatiq; sæpius ad genua, talos, aut tibias deferebantur. Subsistentibus Censoribus sciscitantibusq; quod bellū, quæ de causa fuisset, insperata hominum querela vltro ad eos accedens, & litis & inopiæ, quam scire volebant, causam aperuit. Nimirum non pauca quotidie similia, eoq; crebriora prælia fieri, quo tenuior iam multorum re familiari, res plerunq; ad fraudes, & sicubi calliditas deficiat, ad manifestam vim rapi-

Libri qui nunc
vulgo inter sa-
pientes cudun-
tur.

Pulchre Hipocrates in omni copia inopiam esse ait.

rapinamque venit. Neq; aliud in culpa, quam nimiam literatorum fecunditatem, nullis in domibus numerosiore proueniente sobole liberisque, quam apud pauperrimos ex plebe. Hinc annonam, hinc famem, aliaq; his grauiora mala incendi, cum deficiente tantæ multitudini alimoniâ, parentumq; impensâ, alij in viles & sordidos quæsticulos, hi in alienas quadras; alij in fraudes latrociniaq;, & bonorum depopulationem, à pariter egentibus defidiosisque parentibus domo extrudantur. Huc accedere typographos, bibliopolas, mangones iam, scrutarios, veteramentarios ex opulentis olim institutoribus factos, qui pariter egentes, quicquid illi fraudibus corraserint, quicquid somnio noctuque surreptum ad eos detulerint, illico excipiant, distrahant, diuendant. Et oratio valde quam vero proxima fidem apud Censores, & relatio testimoniumq; Censorum remedium apud Patres inueniunt. Igitur frequenti in eam rem habito Senatu, promulgatæ sunt hæc leges. Decemviri cuiusq; sapientis res familiares inspiciunt, potestatem in eos habent: unde quisq; se alat, quod genus vitæ, quod opificium exerceat vident. Si qui aris rerumque alienarum, confessi aut conuicti fuerint, triginta dies quibus res pangant, dominisque restituant, iustos dato: postea manus iactio esto, in ius ducito. Vt iudicatum fuerit ni pansit, & alterius esse fateatur, domino addicunt. Dominus vindicato

Leges quas egentibus libros seruare deberent.

cato

cato aut neruo aut compedibus quindecim pondo. Vindicatum, si voler domi ad tineas blattasq; habeto: si voler, in insulas deportato, vendito. Iamq; satis palam se fecisse, quid obiectis sibi ambagibus, quid poëmate voluisset existimans, rursus ad eundem conuersus, Age igitur, inquit, & quam pretium pro scriptore numeres, prius cuius sit conditionis exquire. Idem enim expendendis pecuniis quod libris edendis debetur, vt nonum premantur in annum. Nam ne quod reliquum epistola habere ignorare permittam. Infiniti propè his legibus creditoribus addicti, corpore satisfaciunt. Pauci domi retinentur, plures in varias insulas deportantur, Francofurtique catasta pro ijs facto, qui ceruicoso torosoq; sunt collo, ad baiulorum opera obunda, mercesq; obuoluendas deportandasque, qui mollioribus delicatoribusq; humeris, ad deferendos carptim per vicos, thus, odores, piper, multi prodigiosis per titulos frontesq; notati literis, vt frugi & docti & literati ad nostras insulas inde extruduntur aduehunturq;. Igitur per hæc similiaq; commenta cum existimationem exterorum imminueret, atq; non nemo iam, de demenso suo emptis libris frustratus, penitentiâ minora de illis crederet, tunc quoq; iter hoc ad comitia distrahenti dissuadentiq;, multi iam, & ad impendium segnes, & minime curiosi accedebant. Quin solitaria vitæ, pauperi priuatoq; foco & tacitis lari bus suetos, nisi

In pecuniis expendendis idem quod in libris edendis pauperibus seruandum.

Nec in Polonia sane sed alibi quoq; id malum.

Qui insigni liberalitate

O

Ioan-

Academiam Cracouiensem subleuarunt.

Ioannes Zamoscius, Ioannes Lubranscius, Petrus Tilicius, Bartholomaeus Nouoduorscius, alijq; complures, vt literas vel amabant, vel simul etiam callebant, auctoritate liberalitateq; sua in publicum extraxissent impulsissentque, illo tempore conuentus sapientum comitiumque, Polonorum ingenijs caruisset. Ergo praemissâ nobilitate, tandem & ij cultu suo se ad iter composuere, Matthias de Micchow, Ioannes Leopoliensis, Martinus de Ilcus, Albertus Nouicampianus, Simon Maricius, Albertus de Brudzewo, Ioannes Honterus, Nicolaus de Btonie, Iacobus Gorscius, Benedictus Herbestus, Martinus Neruicius, Stanislaus Socotonius, Stanislaus Grepfius, Ioannes Latos, Petrus Lilia, Adamus Bursius, Ioannes Vrsinus, Sebastianus Petricius, Ioannes Clobuccius, Andreas Schonaus, Nicolaus Dobroscius, Adamus Romerius. Hos secuti in quocunq; suscepti operis studio nullis secundi viri, Bernardus Paxillus, Stanislaus Grochouius, Nicolaus Copernicus, Clemens Ioanicius, Iosephus Strutius, Thomas Dresnerus, Nicolaus Moscicensis, Sebastianus Acernus, Simon Simonides, Abrahamus Bzouius.

Femina.

Rixa & contentio faminarum de via.

Claudi iam Polonis Sapientum agmina itineraque videbantur, cum vtraq; adhuc faminarum aduentus extendit. Digna principio res erat visu risuque. Nam vt quæq; venustior comptiorque speculo aut famâ sibi placuerat, ita se ante aliam cogere, de gradu situque contendere, hæc dux, illa alteri comes & par velle fieri, eâq; causâ se inuicem dictis factisq; petulantioribus petere cæperant. Neq; eo tantum

tantum se certamen continuit, sed in partes ac prope acies diductum, suasu plurium in nouum Senaculum exijt. Repetitæ in eo recitataeq; ex veteri, quod in monte Quirinali fuerat, muliebres leges & tabulæ: quid quæq; gestare, quo indui, quo amiri, quo cingi deberet, quæ aliam præire sequiue; quam pedibus, quam pilento, quam equo saginario, quam asino, quam carpento mulari, quam bobus, quam sellâ vehi: quam annulos, quam pellicia, an oslea, an eborata, an argentata, quam currum aut gemmas habere oportuit. Quæ cum multarum cœrcitionem & infamiam poscerent, magna iterum contentio, magni clamores fuere, alijs cognitione legibus conclusâ se iudicari tenerique, alijs eximi volentibus. Nouissimè quædam, ægre impetrato silentio dicendiq; potestate, ita differuit.

Si, quanta aliquando nobis libertas dignitasque fuit, tanta hodie quoq; maneret, quicquid agere ferreque liberet, sine cuiusquam respectu curaque perageremus: nunc, oderitis licet confessionem meam, quoniam vtraq; dilapsa atq; à viris erepta nobis sunt, cauere debemus, ne quod adhuc ittorum nobis superest, in tanta virorum circa nos obseruatione, & suspicionum malignitate, nostris controuersijs destruamus amittamusque. Non rem arguo, non vos, quibus si nihil iam reliquum est, mundiciarum saltem, cultus, ornatusq; ne in ista sine discrimine passim omnes effunderentur diffu-

Senaculum seminarum.

Eius senatus consulta: quæ vide apud Lampridium in vita Antonini Helogabali.

Oratio apologica faminarum contra calumnias quæ vulgo ipsis obijciuntur.

rentq; propria esse cura debuit. Sed cum obseruantur sermones, custodiuntur opera, dierum notiumq; momentis in secreta sagax scrutator assistit, adhæc verbis ablata fides, æquitati autoritas, is non habet profecto causam, non rationem bene etiam agendi, cuius suspecta sunt omnia. Malo flagitium quod non veretur infamiam, malo relinquere præualida & adulta vitia, quàm id insuper adsequi, vt palam viris fiat, quibus flagitijs impares sumus. Sane putate me nunc in tam æqua, in tam feria re, à viris petere: bonâ veniâ ipsorum liceat Senaculum nobis, vt iam facimus, cogere, leges, rogationes, in luxum, in libidinem ipsis nobisque salubres decernere. quo animo id accepturos, quid responsuros creditis? nisi vt quodcunq; istud, seu placet seu displicet, seu utile seu inutile, seu æquum seu iniquum, confestim omittamus: neq; illud iterum portenti contingat, quod Romæ ab vna, quæ causam suam in foro dixerat contigit, vt Deos consultum mittant, quid hac postulatione, quid petitione nostra portendamus. O miseram sexus conditionem, cuius ipsæ quoque timentur virtutes. Equidem haud diffiteor, esse sua fæminis vitia, esse delicta, corrumpi hæc quoque pectora irâ, metu, odio, quæ tamen omnia si æstimentur, tanta sunt vt virorum flagitijs exæquari non possint. Cui enim mulier facinori sufficit? quod parricidijs, cædibus, latrocinio idoneum robur habet? Maximum eius scelerum

Portentum habitum quod femina causam suam dixerat in foro.

scelerum est cogitatio, impetus animi, qui statim frangitur infirmitate corporis, soluitur destitutus ministerio membrorum. Eximit nos ipsa imbecillitas ab immanitate peccandi, nec præter animum alias ad scelera vires habemus fæminæ. Nunquam tamen maius se operæ pretium facere putant maligni sermones, quàm si flagitiorum monstrorumq; notitatem nobis circumdent, quàm si de nobis fingant nefanda. Ille inter alios ingeniosior, ille festiuior est, qui atrociora excogitauerit, qui male dixerit, qui conuitiatus fuerit mulieri. In hoc sibi viri, in hoc masculi videntur. Ignoscite libertati, quæ contra putidos iocos mendaciaque bonâ conscientia exæstuat. En præclara ipsorum vrbalitas argutiæque. Ioue tonante fieri beatum, cum nisi ingenti tonitru edito se mulier pauida vxorque amplexui seueri mariti virique committeret: Mulierine mortuæ quidem credendum: Mare, mulierem, ignemque tria præcipua esse in mundo perniciosaque mala: Apertè cum mala esset tum bonam esse: Aut amare, aut odisse, nihil scire tertium. Quid ille titulus sepulchro sibi suæque vxori appositus, iurgij & opprobrij plenus?

Heu viator miraculum.

Hic vir & vxor non litigant.

Qui simus non dico.

At ipsa dicam:

Hic Bebrus ebrius, me Bebriam ebriam nominat.

Heu vxor etiam mortua litigas.

Differia in mulieres.

Catonis senioris.

Diogeniani.

Græcorum prouerbum.

Seneca vtrâq.

Faminea natura inquit Aristoteles est conuitiandi cupiditas & querula natura.

*Arrius a Pa-
cuiso vicino
hoc perijt.*

Quid illa petitio fæda & insana? cum tres vna post
aliam se à marito, fædiore tristioreque ipsâ morte
suspensio liberassent: Cedo mihi quoq; rogabat
vicinus, furculum, quem horto meo inferam, vnde
crescat arbor, ex qua mea etiam pari felicitate pen-
deat. Hæc aliaq; maiora sorbenda tamen coquen-
da nobis sunt, pro his quæ ne vir quidem natus to-
leraret, cum illis atque adeò sub illis viuendum
est. Æstimate deinde quem ista faciant exitum,
quàm inter alios nos reddant inuisas. Scilicet his
persuasi plurimi à nobis se velut insidiis segregant,
timent occursum, non audent adire colloquia, fugi-
unt conuictus, excogitant secreta, diuortia, quo-
modo melior in illis affectus hominis pereat, quo-
modo gaudium, vitæ lætitia, quomodo, inquam, a-
mor ille, quo totius mundi compago & societas
tenetur, quo expetuntur amicitia, ducitur vxor,
amantur liberi, atq; is ne rubore, tormento, despe-
ratione, velut aliquo remedio quandoque reuer-
tatur, adhibent, quod sine pudore effari non pos-
sum, virilitatis ademptionem. Parùm se mendacijs
agere, non sufficere fastidia contemptusq; putant,
id scilicet adhuc deërat, vt de corpore supplicijsq;
alij alijs potentius de nobis crederent. Sed agite
dum, poscite tandem huius odij impleant causas,
dicant quod tantum nefas de nostris profilit pecto-
ribus, quid illos in tam misera facta præcipitat?
Quid contra nos allaturos, quid nobis obiecturos
putatis?

*De Semira-
mide scribitur
eam primum
tenellos ma-
res castrare
orsam.*

putatis? nempè illud vnum quo inter homines ex-
citatur charitas, fouetur beneuolentia. Totum in-
quiunt virus, tota perniciēs nostra est, forma, lætior
vultus, blandior facies, mollior sermo, quæ pru-
dens natura imbecillitati nostræ adiunxit, quibus
deliniremus iracundias, eblandiremur fauores, pro-
pter quæ hostis ipse nobis opem ferret vel parce-
ret. Nullius per hæc turbatur integritas, nullius
expugnatur animus, nullus, nisi qui ipse prius intu-
lit, questus est se à nobis accepisse calamitatem.
Stupra, incestus, adulteria, illiciti concubitus, ef-
feri amores, impotentissima desideria, noua fateor
non sunt, committi, fieri solent, sed de moribus
virorum. Mulier mala est, quam viri fecerunt.
Quid enim ad corrumpendam expugnandamque
pudicitiam, & simplicitatem nostram illi non faci-
unt? quas artes calliditatesque non adhibent? vt
puellæ quæ placuit, occursum aspectuque fruuntur,
inueniant colloquia, mereantur sermones, defe-
rant sui animi mentisque cruciatus, sollicitent pre-
cibus, querelis, non abeant, non discedant donec
miseretur & diligat? Neget licet misera, abigat,
pellat, excludat, castiget, faciat quod facere potest,
ratio, veritas, consilium; contentio ipsa furorem
magis accendit, nec in amantem aliud remedium
proficere potest, quàm amari. Ipse deinde defor-
mis pallor, destitutæ sanguine genæ, caui oculi,
macies, mæror, tristitia, attrita vestigijs limina, vt
ad

Amantis icon.

ad hæc castitas turpis sit aut crudelis, an non obrueri possunt repugnantem? Non est mulieri ferreum pectus, non cor silice concretum, habet miseratio impetum suum, nec rationem aliumve dominum nouit talis affectus. Expugnatur tandem simplicissima puella infelicis aspectu, precibus, laboranti sui facultate succurrit, ad tantum tamen quod commisit nefas, opus habuit charitate, pietate: vir, furore, amentia. Scelus aliud, aliud facinus de fæmina tantò incredibilius est, quantò illud virilis mentis vix capit audacia, quod ipsi qui illud magis possent de se non fatentur. Atq; ego quanquam horum aliorumq; de nobis prodigiorum, nec causam nec rationem reperiam, tamen perferre omnia honestius quam purgare, aut quibuscunq; factionibus, nouis contumelijs suscitare materiam, satius esse existimo. Equidem abière iam illa tempora, cum nullus nobis ab alijs erat respectus, cum viris quoq; dominabamur, illi colû pensaq; nos fora, negotia, militiam curabamus; cum cautiore & prudentiores singulos delumbando, claudos in vnum vsu habebamus, alebamus, causâ tantum liberorum. Tenemur eiusdem nunc fortunæ indignâ vicissitudine, depellere semel acceptum seruitium non possumus, nouissimum saltim id inter mala nobis solatij superfuerit, vt intra id quod hætenus passæ sumus, omnis nostra querela consistat. Satis iam fabulis, satis suspicionibus, satis malignitati datum, probari

*Id fiebat sub
Antianira A-
mazonum re-
gina.*

probari id quoq; commodum non potest, quo plurius furorem vel iniuriam commoueas. An excidit quibus vinculis alligatæ, virorum arbitrio adstringimur? quâ prope succlamatæ inuidiâ à multis illorum timemur? Omnia nobis adempta sunt, fora, cætus, honores, comitia, commercia cum viris quoq; egressus, nullam ne priuatam quidem rem agere nos sinunt, circumponunt colloquijs parentes, fratres, propinquos, quibus omnibus adhuc nec satis fidere audent. Quid porro? vbi inter eos vulgabitur, id audaciæ nobis fuisse, aliquid illis absentibus censere, ferre, ac velut in ius eorum irrepere voluisse? Quàm secundis auribus Philosophos, inter quos nunc nobis comparendum est, id accepturos putatis? Consurgent scilicet serij, graues, secundâ in nos solas sapientiâ, declamabunt in mulierum vitia, maledicent, conuitiabuntur sexui, damnabunt sacros inter homines affectus, damnabunt matrimonia, coniugia, liberos sanctaque pignora despicient, suo odio, insaniâ alios implebunt. Quæ aliaq; plura cum haud dubiè secutura præsentiamus, plus obsecro valeat apud vos, omnium nostrum quæcunq; adhuc nobis superest, dignitas, quàm nonnullarum libido, plus existimatio, quàm falsa morum correctio. An clementes olim à viris in nos latæ leges fuerunt? si quid committat mulier impune eam necare viro: si vir, mulieri ne digito cum contingere liceat, neq; fas fiet. cautum
P
etiam

*Philosophi an-
tiquorum v-
xores egre-
ducebant.*

*Leges in mu-
lires late.*

Vnde oscula
oria.

Ad dolum
deprehensam
uxorem ma-
ritus fuisse in-
teremit & à
Romulo abso-
lutus est.

etiam feuerissimè vt vino abstineremus: in id v-
num inuenta oscula, in id permiffa fuerunt, vt odor
indicium de nobis faceret, si quæ contra legem bi-
bisset. Quid tamen diligentia, quid leges profue-
runt? quot fuere, quæ quò magis vetabantur, hoc
ardentius concupiscebant? quot in delicto depre-
hensæ damnatæq; tandem impune eadem transcen-
dendo, securiorem alijs luxum fecere? Quid verò
in præfenti re vos effecturas putatis? Lex sumpti-
bus modum faciet, vir qui lege nostra non tenetur
non faciet: quæ nolens fecerit, se viro excusabit,
quæ volens, eundem monstrabit. Multa non mo-
uere melius est quam accendere: & luxuria neglecta
tolerabilior erit, quàm vinculis constricta, postea
sicut fera bestia emiffa & irritata. Cui ego quidem
intra animum potius cuiusq; quàm legibus meden-
dum existimo, alias modestia, diuites facietas, pau-
peres necessitas in melius mutet.

Mirum qua intentione & assensu, ab ijs etiam
quæ tumultuabantur, oratio excepta est: tantaque
post eam mutatio secuta, vt quæcunq; ambitione,
aut praua curiositate incitata, se bonis immiscue-
rant, repente mutato consilio, conscientiam metue,
aliæ dissimulanter & furtim, aliæ palam à cætu &
comitjs recesserunt.

Feminae Sapientes.

Chaldaei Si-
byllas Sambe-
thas appellat.

Egesto quicquid fuerat turbidum, redijt concordia
cæteris. Primus honos viaq; Sibyllis data, non ve-
rustate

rustate modo, sed fatorum oraculorumque denun-
tiatione, magnam ipsis conciliante reuerentiam.
Vnicum id nomen à conscientia cælestium arcano-
rum factum, per omnes, quanquam nationibus ter-
risque diuisas, hominum consensu manauit. Nec
in eo aliud mirabilius, quàm nullam prope partem
mundi, Sibyllam non habuisse; vt multiplici illa-
rum prouentu, constaret mortalibus prouidentia
curaque Numinis. Permulta hæ, quæ ne opinari
quidem alius quisquam potuit, longissimo post se
ventura æuo, tanquam testes & suis oculis visa ho-
minibus prædixere cecinereque. Deum se aliquan-
do de æterno solio, in humilitatem mortalis gene-
ris demissurum, carnem humanam in vtero Virgi-
nis suscepturum: more nascentium sub mammis
lacteq; editurum vagitus: diuinitatem magnifico-
rum operum virtutumque comprobaturum mira-
culis: eundem humano more vi illata in Cruce mo-
riturum, triduo postea sub terris moraturum: dein
repetita integritate priori, vt ab hominibus iterum
videri, appellari, tangi possit, remeaturum ad vitæ:
postremo ex eorum commercio, ad sedis suæ maie-
statem & supera abiturum ascensurumque. Quæ
pauca ex maximis, aliæq; omnium omnia, scrupulo-
sâ hominum diligentiam in vnum congeſta, libri Si-
byllini & Fatales vocabantur. Digni vel ob hæc
ipsa, quibus Romana maiestas tantum honoris ha-
buit. Nam nihil tam sanctum aut sacrum, vt hos li-

Quæ magna
fidei arcana
Sibyllæ præ-
dixere.

Libri Sibyllini
Fatales voca-
bantur.

Honor. eorum
apud Roma-
nos.

bros putabant. Hi clarissimorum civium custodiae dati, nisi in Capitolio & Iouis sacratio servari, hi privatim à nullo haberi, à nullo sine suis custodibus, inspicere, adiri poterant. Hi terrarum imperio imperabant: hi domos, fora, fasces populi Romani regerant, acies, bella, impellebant, retinebant, iubebant, prohibebant, clauderant, referabant. Nunc ipsae Sibyllae dicenda sunt.

Prima haec
vocata fuit
Sibylla.

Vetustissima, & à qua primum Sibyllae nomen captum, atque in alias propagatum est, DELPHICA fuit, nomine *Anthemis*. Multos ab hac acceptos versus, suis operibus inseruisse Homerum ferunt: quorum potior religiosiorque fuerit memoria de Christo, hi feruntur.

Quid vaticina-
ta de Christi-
sto.

*Impinget colaphos virosque sputa scelestis
Israel labijs, necnon & fellis amari
Apponent escam, potumque immitis aceti.*

Hanc secuta ERYTHRÆA, ab Erythra Ioniae urbe vocata, nomine *Heriphile*. Noscere sub vnius exemplo, singularum aetimationem iuvat. Quippe per C. Curionem Consulem, restituto Capitolio, cum versus huius Sibyllae superesse haberi; per Graeciam auditum esset, decreti à senatu missique tres legati, qui auctoritate publicam singulos cum cura conquirent, Romamque deportarent. Collecti circiter mille, in quorum gloria & admiratione haec quoque adpositis & sententia de Christo ex primis initialibus literis cuiusque versus concinnata legebatur.

Scribit S. Augustus se legisse
hanc Aeschyli
obida.

IHEOYΣ

IHEOYΣ XPICTOZ ΘEOY TIOZ ΣΩΤΗΡ.

Hoc est

IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR.

Quo artificio & novitate poematis captum M. T. Ciceronem, Latine idem eodemque ordine reddidisse, & suis lucubrationibus inseruisse aiebant. Sed illa quoque de ea relatio breviter amplectenda est. Ferebant Apollinem amore huius Sibyllae captum, poscedi ei, quod vellet, in terris arbitrium dedisse. Illam haustis è terra arenis, quantum utraque manu continuisset, tantum poposcisse annorum. Id fieri posse Apollo respondit, si Erythraeam insulam relinqueret, nunquam eam visura. Venit igitur Cumas, ubi postquam plurimorum annorum ævo, in virium iam defectu & sola voce duraret, acceptam à civibus suis epistolam, more antiquo cretam signatam, visam in ea patria, in mortem soluta est.

Apud Eusebium in oratione sua Constantinus Imperator Ciceronis hanc emulationem se vidisse testatur.

Unde adagium: Sibylla vivacior.

Nec famam aut oraculorum aetimatione minorem Babylon quoque Sibyllam protulit, à Cumis, quas vaticinio dilexerat, CVMÆAM vocatam. Oratori illa praestantissimo, haec haud inferiori poetæ Virgilio placuit: qui cum sub Augusto Imperatore Romano, miracula & signa quae illa de Christo eodem tempore nascituro protulit deprehendisset, non altius aspirans, omnia in Caesaris Romani, quod nil maius nouerat, transtulit reflexitque aduentum. Imitationem palam haec testantur.

Virgilius male accepta carmina pro Augusto transtulit quae erant pro Christo.

*Ultima Cumae venit iam carminis aetas
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo*

In Bucolicis Ecloga 4.

P 3

Iam

*Iam redit & Virgo redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies caelo demittitur alto.*

&

*Huius in aduentu iam nunc & Casspia regna
Responsis horrent diuina, & Maotica tellus
Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.*

Æneid: lib. 6.

Adeoq; nihil fuit quod Sibyllæ non denuntiauerint: vt SAMIA quoq; nomine *Phyto* agreste & onerum gerulum animal, recepturum in sedem, dorsoq; gestaturum Dominum & triumphatorem, hoc carmine prædixerit.

*De Christo
vaticinium.*

*Salua esto Syon permultaq; passa puella
Ipse tibi in scenso Rex en tuus intrat a sello, &c.*

Sed inter cætera mirum quo Sibyllæ CVMANÆ vaticinatio processerat, *Amaltheam* hæc, alij *Erophilen* & *Demophilen* vocabant. Quippe nomen IESV, ad cuius appellationem genu nixo creata procumbunt, quod profanum erat ante Angelum, ore mortali effari, ipsa numeris comprehensum, ita multo ante aperuit prodiditque, vt computatione subtili & diligenti literarum plenè computantibus resultaret. Hanc eandem Anum hospitam & ignotam adijisse Tarquinium Superbum aiebant, nouemq; secum libros attulisse, dicentem, illos esse oracula diuina & venales fore. Regem percontactum pretium, cum nimium & immensum ab ea posci haud obscure præ se tulisset, illam accenso coram igniculo, in eumq; tribus coniectis ac perustis, quæsiuisse, vellentne sex alios eo pretio comparare, quod

*Supputatione
nominis IESV
colleclam
ex carminibus
habet Beda
lib. 1. cõment:
in Lucam.*

*Hæc Tarquinio
attulit li-
bros,*

*& cum nollet
statim emere,*

quod primum omnibus statuerat: enimvero tunc Tarquinium delirantem senio faminam procul dubio credidisse & derisisse profusius. iam tribus adhuc alijs in eandem flammam coniectis, tres qui soli supererant porrexisset regi, blandiusq; deinde, & in modum consulentis, nihil mutato pretio, vt eos emeret hortatam esse. Regem muliebri fiducia attonitum, libros, quò suadebatur pretio, reliquos comparasse. qui diu deinde sancteque à Romanis seruati, tandem nec ipsi ignem effugere, incensi cum Capitolio Syllanis temporibus.

*ex noctem
combussit sex.*

Cumanam secuta aliæ Sibyllæ, proprijs quoque miraculis, sed non ita, vt hæere in ijs debeat narratio, illustres: *Sibylla Hellepontica, Sibylla Libyca, Sibylla Persica, Sibylla Phrygia, Sibylla Tiburtina* quam *Albuncam* vocabant, minimè per transcursum referri debet, sincera vates, & quâ nullam usam fuisse apertius ferunt gloriâ artis. Iisdem enim, quibus Augustus Cæsar, florens temporibus, cum eum successibus favoreque populi elatum, à suscipiendis, qui offerebantur, diuinis honoribus sæpius prohibuisset, potens Deum verum, quem prædicabat, ostendere, manu familiaris prehensum, adductumq; per noctem in Tarpeium collem, Virginem in caelo, inque eius sinu infantem sidereum sedentem monstrauit. Extat huius visionis Romæ clarum etiamnum argumentum, in eodem loco, quem, cælum suspicientes vestigijs presserant, templum positum Puer-

*Reliqua
Sibyllæ.*

*Sibylla Tibur-
tina Augusto
monstrauit
Deum,*

*ubi nunc tem-
plum est Ber-
nardinorum.*

peræ

peræ Virgini, *Arag*, dictum *cali*. Nunc alias quoq; nomine tantum percurrere libet, neque spernendo quod alij de ijs attulerint, neque credendo quod extra decem, secreta sua pluribus credere Deus non potuerit. Hæ igitur adhuc nominabantur *Sibylla Europea, Agrippina, Phemendô* filia *Apollinis*, inuentrix carminis, vt ferebāt, *hexametri, Colophonia* dicta *Lampusia, Elyssa, Cassandra, Sibylla Epiratica, Thessalica Mantio, Carmenta, Fauna*. Et præter gentiles, *Hebrææ, Delbora, Mariamme* soror *Moylis & Aaron*, *Olda Selrni* vxor, *Anna* quæ Christum cum circumcideretur, in templo agnouit. Nec Christiani sua caruere *Sibylla* cui nomen *Hildegardis*.

Enarratio feminarum doctrinâ illustrum.

Sed reddenda post *Sibyllas* tandem proprio ingenio industriæque faminarum gloria est, eò impensius, quò sexus per se imbecillus suomet nixu laboreq; maiori miraculo maximarum doctrinarum laudem occupauit. Profestò magna hæc apud populum, quo se cunq; verterant, emicuit. Neq; ipsæ minori conatu & ambitione, perinde ac in certamen ingeniorum prouocatae, suam gloriam nomenque apud spectantes promouebant. *Leontium* supra conditionem naturæ quoq; virilis stylo audacior, librum in *Theophrastum* hominem eloquentissimum, qui nomen inde *Diuini* inuenerat, à se scriptum præferabat: *Corinna* victoriam palmamq; quinque de *Pindaro*, nouem *Lyricorum* principe adepta, quem nemini imitabilem *Horatius* ipse credidit

Vna Theophrastū vicit.

Alteram Pindari.

credidit ostendebat. Iam *Aristippum* filium, cui cum lacte, excellentium literarum Philosophique nomen, suis vberibus, doctore nullo, ipsa mater infuderat *Arete*, ducebat. Hanc sequebatur *Dama*, *Pythagoræ* filia, quâ nemo ad sublimitatem ingeniumque patris propius ascendit: symbola inuolucraque paternarum sententiarum, inter eundem ijs, qui paternam doctrinam affectabant, referendo explicandoque: *Ignem gladio ne foderent: Stateram ne transfirerent: Cerebrum ne comederent: Cor quoq; ne ederent: Supra sextarium ne sederent: Maluam transferrent, sed eam ne comederent: Contra solem ne meierent: A via ne reuertentur: Viam regiam declinarent: Per semitas incederent: Cum lecto surgerent, stragula complicarent, vestigiumque corporis confunderent: Arctum annulum ne gestarent: Oliæ vestigium turbarent in cinere: Hirundines intra domum ne admitterent: Speculam ne ad lucernam spectarent: Aduersus solem ne loquerentur: Dextrum pedem priorem calcearent: Sinistrum priorem lauarent: Unguium criniumque suorum præsequina ne commingerent sed in ea despuerent: A saba, à piscibus perinde abstinerent vt *Iudai* à porcis. aliaque plura quæ fronte velut ridicula, cæterum seria & à priscis inter oracula recepta, nisi filia muliebrique intellectui patuere.*

Symbola Pythagora.

Sed persequi singulas, si industriam suam colu fusoque non ligassent, immensum esset, æque scilicet, ac in ingenijs virorum, disciplinarum artiumque varietatem. Strictim igitur, & quarum non abijt memoria, dicentur reliquæ, *Lasthenia Mantinea, Axiothea Phliacia*, ambæ cultu habituque virili, *Platonis* auditorium

Philosophe.

Pœtria,

torium adeuntes, *Aspasia, Diotima, Thargelia, Hipparchia, Themistoclea* soror Pythagoræ, omnes philosophæ celebres. Iam poetriæ, ingenio, arte, iucunditate admirabiles: *Sappho* à quâ Sapphicū carmen proflixit: *Theano* vxor Pythagoræ; *Charixena, Maro, Boco, Praxilla, Nossis, Erinna, Tellefilla, Clitagora, Hedyle, Megaloftrata, Damophila, Sulpicia* Galeni vxor, *Eudocia* Theodosij iunioris Imperatoris vxor, *Præba Valeria, Argentaria Polla, Cornificia, Helpis* vxor Boethij hymnis in Apostolos compositis illustris, *Catharina Virgo.*

Oratrices.

Et vt in vario genere doctrinarum reliquas claudat narratio, *Cornelia* vxor Africanis: Filia, vna *Lælij*, altera *Hortensij*, quæ acceptâ in successione hæreditatis eloquentiâ, superasse elegantiam paternam facundiam dicebantur: *Hypathia, Zenobia* historiæ Alexandrinæ & orientalis ita perita, vt eam sua scriptione contrahendam suscepit: *Amalafanta, Genobria, Angela Nagarola.*

Procurantur prodigia: lustratur Vrbs Sapientia:
Senatusq; ad templum Honoris & Virtutis
à T. Liuiio indicitur.

Hospitia Sapientum.

Finis post fœminas viæ venientiumque agminum fuit, sua se sponte postea singuli in loca hospitiaq; per Vrbs Sapientia diuisere. Quidam Vicum *Palloris*, alij *Sobrium, Castum, Salutarem, Minerva, Gratiarum, Quietis*, alijque alium periuere. Completum quantum inter *Aream Boni euentus*, Vicumque *Spei maioris* spatium fuit: plurimos quoq; ex tenuioribus

bus per hospitia, Campus cui *Ridiculi* appellatio est, habuit. Nec à dato semel honore à multitudine variatum est. Eodem quo antea consensu summa potestas penes Titum Liuium mansit. Is igitur primum omnium expianda prodigia, agendumque cum dijs, in quorum tutela ea loca populusq; esset, putauit. Itaq; religione iam antè multitudine contactâ, cum de Taciti casu prodigijsque expiandis, quæ euenerant retulisset, rogationem eius secuta consentiens ex omni multitudine vox, rata quæ volebat fecit. Quapropter consultis aruspibus, editum est, vt æditi ædes sacras omnes, circumeundi placandi que deos, aperirent. curaretur lecti sternium *Strenua, Stimula, Agenoria*, per triduumq; haberetur: atq; ad puluinaria earum supplicatum populus omnis sapientum iret. Amburbium post hæc celebratum. Eductus luce serenâ extra mœnia omnis populus est. hostiæ, Sus, Ovis, Taurus, ter circa urbem pomeriaque actæ. cantatum à pueris & puellis patrimis matrimisq; sequentibus carmen est. spatium omne, omnisq; populus, è riuis, fontibus, amnibusque haustâ aquâ lustratus est. Tandem T. Liuius redditis super cespitem extis, manuque aram contingens, præeunte verbis Catone, fauereque linguis populo iussu, ita precatus est. Apollo pater, Musæ, Pallas, Minerva, dij Indigetes, dij quorum est potestas nostrorum quorum nutu & imperio nata auctaque est res nostra, vos precor quæ-

Dea industria tres.

Ab antiquorū ritu: sine labe tamen & contagio proborum.

O Vere Magnè, Deus presta id ipsè mibi.

foq; vti sitis volentes, propitij, nobis, vrbi, domo, familiaq; nostræ, cuius rei ergo, agrum, terram, fundū, populumq; hunc, solitaurilia circumagi iussi: vti hostes visos inuisosque, viduerratem vultitudinemque literarum prohibesitis, linguas, calamos, intemperantiasq; malorum, à bonis, à doctis, defendatis auerruncetisque: vtiq; ingenia seruassitis, conatus, labores bonos grandire, beneq; euenire curassitis: duitisq; bonis, bonam salutem, bonam famam, bonam quietem: vtiq; æternitatem, memoriamq; illorum, ipsamq; quæ rapiuntur, ætatem propagassitis. Quarum rerum ergo mañi hisce suoueturilibus suntote. Peractis quæ ad placandos deos pertinebāt, ad rempublicam negotiaq;, & quicquid à literatis referendum, aut inter ipsos arbitrandum diiudicandumue esset, cura versa est. Senatus in sequentes dies ad templum Virtutis & Honoris indictus est. Sed quia templum ipsa Vrbe nobilius, inclytumq; inter accolos diuitijs & sanctitate fuit, quàm ad alia promoueatur narratio, non inane & citra operæ pretium censuerim, vt illustriora noscantur, de eo nonnulla præmittere.

Templi Virtutis & Honoris descriptio.

Vastā id mole medio Urbis se attollit, adeo spectandā altitudine, vt quantumcunq; à se recedentium occupet oculos. Fanum primo modicum soli Virtuti sacrum à Scipione Numantino fuit. Mox Marcellus Castidio & Syracusis captis, duo numina

templo

Qui primi
Virtuti tem-
pla construxe-
runt.

templo amplexus, Virtuti & Honori, ex manubijs hostilibus, magnificum opus iisdem in vestigijs extruxit. Monuere aruspices, ad notitiam vtri deorum homines sacrificium remq; diuinam facerent, vti ædibus separarentur. Factum, intus discretis sacrarijs, extra vnā apparente mole, introitu quoq; ad Honorem, nisi quem per suum templum Virtus transmisisset, negato. Nimirum recte concepto, ibidem esse debere præmia honoris, vbi fuissent merita virtutis.

Templi Virtutis separata descriptio.

Vnde ad Virtutem ingressus est, Bulla aurea figuram cordis referens, à capite ianue catenulā aureā suspensa pendet. Notam esse aiunt magni animi, ne quis ad Virtutem accedens desperet quippiam assequi ante experimentum: sciatq; nihil difficile, nihil imperuium illi esse, qui corde præstaret. Quod ipsum imitati aliqui, Cor, puerorum ingenuorum pectoribus, vt suum ad alta & ardua cum indole erigerent cui brarentque, simili gestamine annegebant. In bulla inclusa in inuidiam remedia erant, nulla virtuti infestiore peste, & quæ procellæ more, in ipsā potissimū sereni fiduciā emergere, eamq; ex occulto allidere solet. Hinc metus ab ea nullibi, quàm in prospera fortuna maior. Victores Romani simili bullā clausa amuleta, ne quis inuidentiæ radius præclare gesta attingeret corrumperetque, gestabant: triumphansq; apud eos imperator, &

Q 3

plausu

Id factum fuit
ut Marcello.

Virtus socias
honoris.

Ad virtutem
opus corde &
animo.

Romani.

Virtutis co-
mes inuidia.

plausu populi gaudens, in ipsa gloria medicinam sibi in eam circumferebat. Aperiunt custodiuntq; Virtutis fores, tres speciosissimæ puellæ, quæ comiter aduenientium quenq; salutantes inuitantesq;, in interiora ædium deducunt. Fauſta his cōgruāq; formæ nomina, *Honestas, Vuilitas, Iucunditas*. Intus in sublimi ara Dea est, specie quam dici potest venerabili. Sparsa circa eam aliarum dearum signa simulacraq;, ac velut familiæ ipsius ingens populus. Summum itidem his numen, sua veneratio. Quatuor velut principes ducesq; reliquarum sunt, *Iustitia, Temperantia, Fortitudo, Prudentia*. Ut hæ se inuicem separauere, ita cuique velut ad obsequium suum agmen adest assistitque. *Iustitiæ, Innocentia, Amicitia, Concordia, Pietas, Religio, Obedientia, Misericordia, Humanitas, Temperantiæ, Modestia, Verecundia, Abſtinentia, Castitas, Moderatio, Frugalitas, Sobrietas, Pudicitia, Fortitudini, Magnanimitas, Fiducia, Securitas, Magnificentia, Constantia, Tolerantia, Firmitas, Prudentiæ, Ratio, Intelligentia, Circumspectio, Providentia, Docilitas, Cautio*. Nulla ex his non in aliquo opere officioq; spectatur. Singulas continua, annulis per interualla se excipientibus, catena circumit. Hanc Prudentia manibus suis emittit, auroque & gemmis variatam affabrè, nunc huius nunc illius pretij ponderisq; metallo distinguit. Virtus ex medio duos à lateribus suis stantes, discordes affectus despicit, dextrâ *Excessum*, sinistrâ *Defectum*: ita felici artifice multiplicata

Atrientes & Oſtiaria Virtutis tres.

Virtutum genera.

Species.

Vbi una virtus illic omnes sunt.

Prudentia reſtrix & mater familias virtutum.

Virtus in mediocritate.

plicatâ expressâq; in vultu eius diuersitate, vt contrarietatem etiam spectantes sentire videantur, intelligentq; ex oculis animum, pro omni sermone. Eodem contuitu ad vnus diffidentiâ languoremq; pleno, hilari, blandiente, confirmante, & velut lenissimo nutu inflexâ ceruice, ad se vocante: eodem ad alterius peruicaciam contumaciamq; auerso, renuenti, & ni pareat, minaci, aspero, toruo.

Nec minor in quacunq; alia parte admiratio est. Visuntur in eodem delubro Musæ, eo artificio factæ, vt vicissim maiorem, quam acceperint claritudinem, suis referant artificibus. Neq; tota, in argutis vultus, venustate oris, elegantia capillorum, sed in operibus quoq; redditis laus est: multum gloriæ decessurum credentibus autoribus, ni etiam singulis suas artes inuenta que addidissent. Ergo sum quæq; fatetur inuentum, *Calliope* poësim: *Clio* historiam: plantationē *Thalia*: *Euterpe* tibias: *Melpomene* cantum: *Terpsichore* choream: nuptialia & saltationem *Erato*: agricolationē *Polymnia*: astrologiâ *Vrania*. Has implexis mutuo manibus, initoque cum *Gratijs* choro, obit alter virginum manipulus, *Pax, Salus, Libertas*, comesq; harum perpetua rerum *Copia*.

Neq; alia quoque miracula transire conueniat. Vtrinq; versis ad se foribus, in modum sacrariorū, structæ adhærent templo bibliothecæ. Nobilissimæ, & quas referre nō pigeat, duę sunt. Vna *Ægyptia*, pulcherrimum *Ptolomæi Philadelphi* regis opulentia

Musarum inuentio.

Ex studijs fructus.

Bibliotheca Ptolomæi &

Constantino-
politana.

lentiae monumentum, continens voluminū septin-
genta millia. Altera Constantinopolitana, centum vi-
ginti millibus autorum, sed praecipue Homeri Ili-
de & Odisea incluta, quae aureis literis in intestino
draconis descripta, subtilitate operis, supra tot li-
brorum pretium industrius deduxit artifex. Non
cedit his suam gloriam pictura, quae dubium artificio
an pulchritudine spectabilior, interiora templi cir-
cummeundo, coloribus suis parietes inuestit. Expres-
sa per eam bella, victoriae, urbium expugnationes,
capti fusi que reges, audacter cruorem suum, sua vi-
scera per vulnera exeuntia spectantes milites; ad-
haec tristi aspectu, in carceribus, tormentis, pauper-
tate, ignominia, quaeque innumera fors calamitatum
in virtutem habet experimenta, exultantes imagi-
nes. Aliae singulari & diuino ingenio viros referen-
tes effigies sunt, quorumcunque opera disciplinae in-
uentae, & scientiae velut a primis parentibus pro-
creatae fuerunt. Fama tenet, nullam ex ijs, intra mil-
le annos non repertam itaque excultam fuisse, ut
quaecunque postea esset, aliquem ex priscis autorem
ac velut suum magistrum non agnosceret. Fatentur
hoc ad imam picturae partem aliquibus apposi-
tae subscriptiones. *Nihil est sub sole nouum: Quicquid
est praecessit in seculis. Nihil dicitur quod non sit dictum prius.*
Pari honore excipit pictura merita eorum, qui suam
curam diligentiaque quae nesciebantur, hominibus a-
peruere monstrauereque. Extat inter caeteras Chri-

Ecclesiaste
Cap. 1. dua
sententiae.
Teren. in En-
nucho.

stophori

stophori Columbi, qua Nouum Orbem petit, qui nisi
nostris patebat fabulis, nauigatio. Picta illic quae
pingi non possunt, tonitrua, fulgetra, fulgura, ira-
tum versumque; ab imo mare, venti incuriu vario,
nunc nauigium circum voluentes versantesque, nunc
corruptum in altum secum ferentes, sorbentesque
in excelsum, nunc pulsatas ex profundo belluas
cum fluctibus voluentes. Inuitam hoc iter diligen-
tiamque tulisse naturam, in confesso est tam atrox
comminatio, abdita per tot secula subtractaque a
nobis toto oceano terra: oppositum cum periculis
suoque profundo mare, in quo vix aliqua siderent
anchorae, immissa in corpus pendens pergentisque;
per aquas ad quemcunque timorem parte iam mor-
tis, quam nulla sequeretur sepultura. Adeo nulla
cura & curiositas, quae malorum occasio hominibus
esset, naturae placuit: abunde suppetente in veteri
Orbe deliciarum & discordiarum materia, nedum
ut illa ex nouo, quam vetus collideretur, adduceretur.
Ergo eius in nauigando, cui totum hoc non sa-
tis patuit, pro miraculo habetur auuiditas, quaerendi-
que; quod natura scire tam diu non permittit, teme-
ritas. In nauigationis huius emolumentis in primis
censebatur monstratum *Aurum*, quod cum nullo an-
no tot nauibus vestum, naufragiorum, bellorum,
piratarum auuiditati direptionique explendae defi-
ciat, creditur ab aliis aureum illic solum esse. Iam
ex eodem Orbe, alterius generis quam ante fuere

Inuentio No-
ui Orbis quae
fuit Anno
1492.

Quae ex No-
uo Orbe ad
nos appor-
tae.

R

aduecti

aduecti Galli, Mures, Ficus, Nuces, Canne, Bombicum quoq; & vermiculorum texentium serica, monstratus prouentus, postquam ab eo tempore certarum arborum folijs nutrire animareq; animalia, simulq; quibus in sua fila inuolui claudique velut nuce mos erat, euoluere retexereq; in sericorum fila didicimus. Non exigua fane gloria apportatae artis, ut plebes quoq; & vulgus opificum sericati holosericiatque translucere, variarentque luxum vestibus

Genera sericorum.

An erat & quanto pretio apud antiquos sericum.

Vopiscus in Aureliano.

Medicamentum ex Nouo Orbe apportata.

Vndulatis, Rasis, Semirasis, Ormesinis, Damascenis. Nam similis opificij ac serici ignorantiam, fatentur vestitaria veterum huiusmodi vestibus carentia: & imensa pretia, serici librae auri tunc librae venienter: imperatoribus quoq; vxorum suarum cultui sericum negantibus. Quam ob rem ab Aureliano imperatore, vxorem vnicum pallium batteum sericum petentem, his verbis, dimissam ferunt. Non conuenire ut auro fila pensentur. Nec minori in admiratione ex eodem Orbe allatae habebantur imagines, ex plumis auium ita varietate disposita contexta, ut inducti colores penicillis melius reddere effigies non possint; eadem ad claritatem solis posita ita radiantes, ut varias in partes inclinatae, in varios nouosq; colores transire lucemq; suam iaculari videantur. Adhaec lignorum & plantarum multarum nouitas, ut *Guaiaci, China, Sarsa-parilla, Sassafras,* quorum utilitas inter laudatissima sanitatis humanae bona recepta, *sancta* quoq; appellata est. Ma-

gno

gno certe ac sauo in tantis muneribus supplicio, aduecto quoq; ex eodem Orbe peregrino morbo, cuius sauitiam societas etiam contactusq; innocentium traheret. Tanto nobis curiositas constitit, bonaq; etiam quaesuisse pena fuit. Morbus hic quamuis *Indicus* sit, apud varias gentes varia nomina obtinuit. Galli *Neapolitanum*, ubi se primum eo infectos sensere, dixerunt. Itali a Gallis in quibus se illum conspexisse meminerunt *Gallicum*: Germani ab Hispanis, qui ex India hanc quoq; pretiosam mercem aduexerunt, *Hispanicum* nominauerunt. Haec est inuenti Orbis utilitas, hic nauigationis exitus, cui narrando insistendum paulum fuit, nihil magis hominibus admirantibus quam malis partam luxuriam.

Innumerabilia sunt praeterea inuenta, quae templum in se habet ostentatque. Siquidem quicquid in tanto mortalium numero humani ingenij vis, quicquid labor curaque peperit, nihil non illuc affertur, consecratumque Virtuti donarium, visendum posteritati relinquitur. Igitur vniuscuiusq; illic manet inuentum, signatum pro ingenij excellentia, tabula, lapide, aere, argento, auro, aliaue materia: appositi insuper tituli, qui nomen dicunt alij inuentoris, alij artificis, alij gentium, alij hominis. Sic fatetur *gladius, galea, hasta* Lacædemonios: *clipeus* Prætorum: *securus* Penthesileam Amazonum reginam: *arcus & sagitta* Scythen Iouis filium; *balista*

Morbus quoque Gallicus, & quae eius appellationes.

Varia variarum inuenta.

R 2

&

Et funda Phænicis: Theſſalos pugna ex equis, Pænos pugna naualis: Æginetas nummus: Anacharſin philoſophum anchora, bidens, ſiguli rota: Dædalum aſcia, perpendicularum, malus, nauis: Icarum vela: tube Pyſæum & Pyrrhæum: putei Danaum: inducia Lycaonē: ſepultura Lycurgum: ſpeculum Æſculapium: ciubara Apollinem. Nec modus exemplorum. Alia ſerò, alia recens inuenta: quædam quæ ſola poſteritas, quædam quæ ſola cognouit antiquitas. Duo ex vetuſtis, quæ reliqua illic exceſſere inuentionum miracula, ſilentio minimè inuoluere conuenit. Ardet ad aram Dææ ſuſpenſa lampas multis millibus annorum, nemine alimentum monſtrante, immortalis diebus noctibusque ſammâ. Perfert incendium, oleum, incredibile dictu, ſemel affuſum, atque ita temperatû, ut ſe ipſum velut perpetuò pariat, voracitatemque ignis ſine ſui damno paſcat. Repertam narrabant tempore Pauli Tertij Maximi Pontificis in ſepulchro Tulliæ filiæ Ciceronis eiusmodi lucernam, quæ admiſſo nouo aère extincta, arſerat antea mille quingentis quinquaginta annis, cadauerque, in quod totidem anni nil eualuiffent, tridui poſtea morâ cõputruit, medicamine amoto vitiatoque. Alterum quod in eodem miraculo mirum eſt, lampas ipſa. Vitrea hæc eſt, e vitro flexibili ab eodem artifice facta, qui Tiberium inuentione ſua placans, poculum in conſpectu eius allit, ſtatimque acceptis in manus fragmentis, quæque abrupta ſibi met erant, in integrum

Inuenta veteru qua iam perierunt.

Oleum incombuſibile.

quod ardebat annis 1550.

Vitrum ductile.

integrum agglutinauit, illæſumque ruruſ & infractum mentæ impoſuit. Neque his inferiora, ignorata ab antiquis, à recentiore ætate inuenta monſtrabantur. In Alchimia utcuque licet à faciendõ auro homines exciderunt, inuenta tamen, dum vnice aurum querunt, ratio Gemmas emaculandi: Sapphirum dealbandi, ut Adamas videatur: Stannum in aliud metallum vertendi ut argenti ſimilitudine viuat micetque: Aquis metalla inuicem ſeparandi diſtinguendi que: Diſtillatione ex quacunque ſtirpe ſubſtantiam educendi, ſublataque in aërem, ut aquæ vel olei corpus capiat, condensandi: pluraque proſus auro non inferiora. Iam Horologia, Bombardæ, Typographia, Charta, Pixis nautica, Ignis Græcus, adeo pertinax & inuictus, ut nec aquis merſus ſepultusque emoriatur. Hoc defendit muros ſuos aduerſus Sarraenos Conſtantine Pagonatus, flagrantque hoſtium naues ab igne in profundo, maiore miraculo quam Romanorum extra aquas à ſpeculo Archimedis. Hiſ talibusque opere aliquo expreſſis ſignatisque, paſſim completum eſt ſpatium interioraque templi, hæc ſuſtinent parietes, concamerationes, antes, paraſtata, interpenſiua, columnæ, epistyliæ laxiſſimæ ædis, diſpoſita ea pulchritudine & varietate, ut quocunque inciderint oculi, reſciantur. Iam tholus vmboque in modum alterius templi, proprijs quoque miraculis ſpectabilis eſt. Ab hemiſphærio ſummaque illius teſtudine, pendet ad dextrum

Inuenta recentiorum Chymiſtarum

Inuenta noua quibus antiqui carebant.

Hic ignis inuentus Anno 670.

Alexander Magnus pila argentea somnum excutere solebat.

Columba lignea qua volabat.

Calum arcum Archimedis circumactionibus suis simile vero celo.

Alexandri Magni Pila argentea, quam cum se quieti somnoque traderet, protento extra cubile brachio, suppositâque conchâ areâ, tenere consueuerat: vt quoties neruorum rigorem sopor infusus laxasset, gestaminis lapsi tinnitus dormientem suscitaret, longamq; interrumperet quietem. Ad sinistrum *Columba lignea* Architæ Tarentini est, mathematicâ ratione ita aptata librataq; vt surrigi in volatum, eiaculari sese in sublime, ac meare sulcareque per cælum variè possit. Inter hæc duo, *Calum* medium ab Archigene appensum est, res supra omnem miraculorum admirationem maxime mira, & operæ Dei tantum similis, iisdem, quibus hoc quod cernimus, officijs, iisdem legibus, ex ære fabrefactum. Totidem in eo sidera, fixa, errantia, per totidem vias cursusque euntia, in eadem interualla, in eandem mensuram cadentia. Sol perinde obseruabilem annum faciens circumactu suo: Luna pro vario cum Sole coitu occurrionibusque, modo curuata in cornua, modo æquâ portione diuisa, modo sinuata in orbem, plena, deficiens, repente nulla, breuiterq; tam multa in tam paruo æreoq; conclusa globo, quæ in tantum excedentis magnitudinis cælo vix concludere potuit natura.

Templi Honoris descriptio.

Tandem his satiatis spectaculis, excipit Templum Honoris, ita priori connexum adhærensque, vt sæpe dediti alterius miraculis in illud cum se intrare

non

non putent, sentiant intrasse. Priscum pariter, pariter religiosum, magnificentumque. Prodit magnificentiam eius ostium amplissimū ornatissimumq; Quocunq; magnificæ ianux carere non debent, antepagmenta, cumatia, coronæ, supercilia, margines, astragali, omnia hæc adornata vestitaq; sunt magnorum virorum insignibus, imaginibus, spolijs ab hoste raptis, quorum nihil attrectare refigereq; à postibus fas est, aut quantum ab his ianux patet aureâ fulget exalaturâ opereque mirabili. Cæca templi non ingens, minorque quàm Virtutis est: sed debet artifici, quod perfusa gratissimo lumine purissimum diem recipit, totoque die velut solem feruet, refulget. Fenestræ ad hoc nullæ sunt, hemisphærium tantum in medio large cauatam circumactumq; ex fummo quocunq; inclinato soli occurrit. Subest lithostratum vermiculatis marmoribus distinctum. in medio procera vetusque palma tantquam sub aperto sibi cælo virens. Palmæ truncum ramosq; hiedera pererrat, lubricoq; ac flexuoso per eam reptatu nititur serpitq; in altum. Vtramque aliquot arbores in orbem stantes circumueniunt, suamq; ex eodem cælo accipiunt vitam, olea, laurus, myrthus, quercus, cedrusq;. Velut ad pedes istorum gramen sua viriditate surgit fruticatque. Carpere inde frondes coronis præcipue texendis olim mos erat. Hæc materia acceptissima, hoc pro virtute præmium gratissimum habebatur. Nec promiscuus

Sic solebant postes & ianue exornari veterum de quo Plinius lib. 35. Cap. 2.

Arbores ex quibus veteres coronas texere solebant ad virtutem honorandam.

*Olea prami-
um victorum.*

miscuus cuiusq; erat vsus. *Oleam* in certamina O-lympica, atq; ijs qui in fugam cōuerterant hostem, deferebant: quōd eorum virtute, ferocia mitigata velut ab oleæ succo perfusum ferrum bellorum in-strumentum, domatur mollescitque: quod etiam ab

Pacis signum.

aqua riget magis magisque durefcit. Igitur oleæ quoq; ramum prætendi, pacis erat, & minime fero-cientis animi indicium. Ex *lauro* triumphantes co-ronabantur, velut aduersus pericula interriti inui-ctique, quōd ea arbor contemprix quoq; esset me-
tus & fulminum. In exemplis est, Tiberium tonan-
te cælo, ex eius ramis coronam gestare solitū, quod,
vt dictum, sola fulmine non icitur. *Myrthum* ad mi-
nores triumphos, ouantiumque honores vsurpa-
bant; ceu facilem, & sine sanguine partam victori-
am, propera arbor nasci, & in trimatu frugifera, sa-
tis adornaret. Poëtæ ex *hedera* coronis utebantur,
humili planta, & fortunæ suæ aliam arborem quam
amplecteretur, quærente. Nam & illi fautoribus
patronisque, in quos recumbant, indigent: qui si
contingant, ingenio eunt in altum, ramosq; suæ
industriæ ab illo nexu felicissime imitati hederas
expediunt. In *quercea* corona, quanquam nitor &
venustas aberat, salus tamen seruati ciuis & benefi-
cium in illa delectabat: clarâ professione, seruato-
rem alterum velut altorem & parentem esse. Nam
antequam vomeribus inuersa, rastrisque & aratro
perrupta tellus fecunditati assueuisset, de glande
in

*Contemprix
fulminum.*

*Myrthus o-
uantium præ-
mium.*

*Hedera poe-
tarum præ-
mium.*

*Quercus ser-
uatoris ciuis
præmium.*

in exordio rerum baccisque habuisse dicitur homo alimoniam. Sic prisca homines virtutem pretio non coluere: tantoq; humilius ac vilius præmium, quantò sublimius maiusque erat meritum, propo-
suere: contenti cui par inueniri non potest, con-
sentiente laude bonorum, voceq; incorrupta rectè
iudicantium de eccellente virtute. Nam quanto vnus ciuis & sæpe humillimus seruatus, vniuerso exercitui, pluribusque nobilissimis ab obsidione abominandoque exitio liberatis præstabat? hoc tamen præclarissimum facinus in meritis suis, rem vilissimam viride *gramen* decerptum, ibi vbi obfes-
sos seruasset aliquis, habuit. Quippe summa hæc in illa coronâ gloria fuit, terram à se seruatis, quæ her-
bam gramenq; proxime confoueret, atq; altricem ipsam humum, & humationem tot hominibus da-
tam profiteri. Quamobrem manet adhuc arbori-
bus honos, veteremque in templo satæ gloriam re-
linquunt. Nam cedrum palmamq; æternitas illuc intulit. Nullæ his arboribus vetustatem minus ti-
ment. Succo *cedrino* perungi libros, ne tineæ ca-
riesue rodat mos est: quo medicamine defossos in terra cum Numma Pompilio libros, durasse aiunt annos quingentostriginta quinque. Arbor ipsa in aquis firmissima, & quæ nec mada facta corrumpi potest: ex cuius ligno constructam arcam Noë ser-
uasse humanum genus omittendum non est. *Palma* virtutis arbor est. Vt hæc in ardua sic illa in quod-
cunq;

*Gramen ser-
uatoris exer-
citus præmiū.*

*Hinc: Cedro
digna locutus.*

*Ex cedro arca
Noë.*

*Palma victo-
rum præmiū.*

cunq; pondus adeo contumax, vt onere pressa non modo nō curuetur, sed magis aduersa resurgat, sursumque contra pondus nitatur. Ob id ad victoriæ symbola vsurpari sueta: quæ vrgentibus prementibusque malis, prius etiam vitâ, quam animo cedere mauult. Itaq; summum inter arbores in templo honorem obtinet. Coma frondesque eius, pretiosis ornamentis ac donarijs ab ipsa Dea reuinctæ, insolito pondere fructibusq; nutant. Induuias magna vis gemmarum conuestit, inter has corallo- rum rami, velut in sanguinè concretæ guttæ, atq; ab inflictâ arbori plaga manantes erumpunt. Ex ipsis frondibus pendent, alibi fascēs cum securibus, alibi sceptrā, diademata, illuminatæ margaritis coronæ, sellæ eburneæ, curules, trabes, palmatæ, togæ, purpuræ, phaleræ, prætextæ, paludamenta, intextæ auro chlamydes, lati-claui, calcei lunati: alibi torques, annuli, enses, litui, auro cælata calcaria, cruces, aurea vellera, balthei cinguliq; militares: alibi mitellæ margaritis baccisq; vncialibus internitentes, claræ vnionibus infulæ, vittatæque atq; illustres pretioso lapillorum ambitu tiaræ. Non secus ibi, quàm cursum & certamen inter se eludentium videas. Prout auræ è summo spirauere, modo speciem iam iam cadentium ramorum, & suo pondere se ad terram trahentium: modo post ruinæ irritas minas, sublatis repente ramis in altum remeantium, reciprocoque cursu velut à rapina captatores

Honorum insignia è ramis pendula.

ptatores eludentium speciem referunt. Cessat statim lasciuia fure viso, agnoscuntque venientem in quantocunq; agmine. Parent soli suæ Deæ, ac prout illa, hæc aliaue insignia alicui annuerit, ita inclinati sua sponte venientibus porrigunt. Ideo circa Deæ signum, quod ad aram colitur, magna vis munerum pendet, ex auro, argento, exsonantium supplicum votis. Sed fama est Deam inexorabilem esse, nisi ijs quos Virtus commendauisset.

Astant Honori alia duo nomina *Reuerentia* & *Maiestas*. Sacrificia solis his aperto capite facere mos est, cætera numina velato venerari. Auget venerationem ingens *Candelabrum*, dicatum aliquando in prytaneo Tarentino à Dionysio iuniore Sicilia tyranno, eoque translatum, in quo totidem succenduntur lychni, quot in anno numerantur dies. Præsto est *Fortuna* aureum signum, quale comitari principes, & in cubiculis Imperatorum Romanorum poni solebat. Impediti huic vittâ oculi, ipsa volubili globo imposita, pedem vnum velut auolatum sustollit, alterum suspensum neq; probe repositum, in eodem globo sustinet. Dextrâ auidissime munera, quibus inuicem supplices pro honoribus certant, accipit: sinistrâ è succincta veste insignia depromens, furtiuâ largitione indignis distribuit proditque. Hinc in eam Numinum indignatio: & hominum quoq; ex frustratione, vel obtentu, varia affectio. Inuocatur, accusatur, exoptatur, cogitatur,

Eorum distributio.

Sacrificia Honori fiebant aperto capite.

Candelabrū Dionysij tyranni.

Fortuna simul lacrum.

Eius frons.

Culm.

*Honor in statu
scilicet Scyppis.*

arguitur, laudatur, agitur rea, solaque inter Numina nescias plura referat probra vel sacra. Quod postea reputationem subit, multitudo statuarum est adeo per templum diffusa sparsaque, ut astare lapideus populus videatur. Magnus is honor, is virtutis cultus est, non merita modo memoriamque clarorum virorum basibus earum inscribere, sed effigies quoque vultusque, & lineamenta corporis, artificum expressa manu, visenda posteris relinquere. Igitur, & quae lapidibus commode reddi non poterant, excipit pictura, humanissimam pariter ambitione, alibi funerum, alibi triumphorum pompam referens, certantibus cum vero imaginibus.

*Exequia &
honor cada-
uerum apud
antiquos.*

Sunt in sinistro templi pariete, depictae veterum exequiae, ita representato omni pietatis maestitiaeque officio, ut sermo tantum querelaeque ab imaginibus expectari videantur. Hic corpora purgantur lymphis, oleoque vncta pretiosis vestibus induuntur. Illic praeterea cupressus defuncti armis telisque instar trophaeorum exornatae eriguntur. Circum ingentes pyrae, aggesta pinu roboreque construuntur. Alibi cadauera toris imposita ad ignem deferuntur. Comitantur detonsi pullatique propinqui, versas ad terram faces portantes: hic alia turba marentium, hic maiores defuncti apertis armarijs atriisque in exequias emissi. Iam praefixa, tubicines, praecones populum velut citantes in lamenta. Tum quae digesta per strues cadauera visuntur, alij

opertis

opertis auersisque vultibus ignes subijciunt, alij vbi cadauera flamma corripuit, fauillamque nubibus immiscuit, seruos, equos, canesque: alij ut vxores, intimique amicorum vltro scandentes rogos, se in flagrantes complexus ipsasque dant inferias. Videntur ab Archelao, Euripidi Tragico consiliorum suorum socio, sumptuosissimae factae exequiae, cuius etiam suprema non contentus prosequi sumptu funeris, crinem quoque tonsus est, & mærorem, quem animo conceperat, vultu publicauit.

*Euripidis ho-
nor.*

Similis in aduerso pariete est, laetitiae honorisque in triumpho absolutio. Eriguntur alibi ingentes arcus, gloriosissimis illustrati victoriarum titulis. Alibi trahuntur currus, hic spolijs telisque hostium, illic ligneis trabibus, captarumque urbium simulacris onusti. Fertur deinde captiuum aurum, argentum, coronaeque & praemia, si quae victori socij populi hostesue ipsi dedissent. Sequuntur albae victimae bouesque. Post elephantem, tygrides, alces aliaeque ferae antea non visae. Tum Duces hostium captiuique, religatis post tergum manibus marentes. Dehinc sublimis in curru aurato sedens triumphator, sceptrum manu altera, altera lauream & ex ea coronam in capite ferens. Iam vexilla collegiorum atque castrorum, & circumfusi currui milites, omnisque victoris laureatus exercitus. Excepti praeterea sunt, & aliquarum gentium per parietem triumphum, non tam superuacanea priuati alicuius ho-

*Triumpho Ro-
manorum.*

*Triumpho He-
braeorum.*

minis pompâ, quàm gratitudine erga Deum magnifici. Laudatissimi sunt Hebræorû, apud quos pueri, senes, viri, fæminæ, principes, vulgusq; populi obuiâ victori progressi, ad tympanorû, musicorumq; instrumentorû sonum, orbis, choreas mouentes, cãtando, beneficiû se alteri victori, quam quem præ oculis haberent, debere profitentur. Inseti non-

Exod. Cap.
15.

nullis picturis versus quos cãtare mos erat, leguntur. Sic cum Ægyptiorum iugum exuissent, Moysenq; triumphando comitarentur: *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Quia fortitudo mea & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem &c.* Et immensis agminibus Iudithæ cum triumpho occurrendo, cum in manibus eius opimum ferri spolium caput Holophernis, summamq; in eo victoriæ contemplarentur, gratularenturq;.

Judith Cap.
16.

Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum nouum, exultate & inuocate nomen eius. Exigunt quoq; oculos & alij, qui plene non poterant, compendio aliquo repræsentati illustrium virorum honores. Stesichoro poëtæ, ædificatum à Phalaride tyranno templum, decretiq; quamuis inimico, diuini cultus. Iam Mausolea, sepulcra, monumenta q; nomina cuiusque sustinentia loquentiaq;. Inter quæ tymbus Ouidij, per multas lacrymas illi ante domus ianuam à Barbaris constructus: vt post septem apud se in exilio consumptos annos, hoc saltem solatij Kalendis Ianuarijs decedens referret, præstari suam literis vbicunq; vene-

Eadem die
ferunt deces-
sisse T. Liviû.

rationem,

rationem, placuisseq; aliquid in se barbaris, quod ingrati ciues non agnouissent.

His tam magnificis summorum virorum honoribus, miscentur & alij. Descripta in eodem templo cuiusq; priuilegia, prærogatiuæ, principû indulta, hominum consensu impositæ appellationes, *Magnorum, Felicium, Augustorum, Optimorum, Maximorum:* deficientibusq; iustis pro virtute titulis, & Parentû patriæ cognomina excogitata. Iam sua cuiusq; præmia & eorum appellationes, Medicorum *Soteria* vel *Iatreæ*: Docentium *Didascalica*, & *Didactra*, *Minerualia*: Militum *Aristea*, *Epinicia*, *Niceteria*: Nuntiorum, *Euangelia*, *Ministra*: Legatorum *Lautitia*: Hospitum *Xenia*: Beneficorum, *Charisteria*: Altorum, *Threpra*: Artificum, *Epichera*: Quippiam afferentium, *Comistra*: Iam ex humili priuataq; fortuna suâ aut maiorum virtute exempti, & per suos gradus digesti, *Pontifices*, *Patriarcha*, *Archiepiscopi*, *Episcopi*, *Abbatas*, *Prepositi*, *Protontarij*, *Archipresbyteri*, *Archidiaconi*, *Presbyteri*, *Diaconi*, *Canonici*, *Clerici*, *Sacraq; militia*, & religiosorum familiæ. Tum *Imperatores*, *Reges*, *Archid.* *Duces*, *Principes*, *Marchiones*, *Comites*, *Barones*, *Nobiles*. Et peculiaribus officijs alijs præminentes *Cancellarij*, *Præsides*, *Consiliarij*, *Secretarij*, *Pratores*, *Assessores*, *Aduocati*, *Scriba*. Sed recensere singula quis possit? Verbo claudo. hæc Sapientum Curia fuit, hoc Comitium,

hic locus habendi senatus.

Sed nos tantisper inhibita continuatione, narrationem sequentium alteri libello referuimus.

Appellationes
magnificæ.

Nomina præ-
miorum,

Sumptū & impensis Bartholo-
mæi Nouodworfcii.

